

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

SOUTH AEGEAN SOCIAL
INCLUSION OBSERVATORY

ΕΡΕΥΝΕΣ

Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών
Διαβίωσης

(έτος αναφοράς 2025)

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
SOUTH AEGEAN SOCIAL
INCLUSION OBSERVATORY

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ (ΕΤΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2025)

Copyright © ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Η παρούσα έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της πράξης, «Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», το οποίο έχει εγκριθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Νότιο Αιγαίο 2021–2027». Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση – Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους.

Η έρευνα υλοποιείται με την υποστήριξη της CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΟΝ ΙΚΕ ως Αναδόχου του έργου.

Απαγορεύεται η με οποιοδήποτε τρόπο αναδημοσίευση του κειμένου (όλου ή και μέρος αυτού), χωρίς άδεια ή σχετική παραπομπή & αναφορά της πηγής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ετήσια Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου δημοσιεύεται για έκτη συνεχή χρονιά, με έτος αναφοράς το 2025. Στόχος της είναι η σαφής και επιστημονική παρουσίαση βασικών οικονομικών, κοινωνικών και δημογραφικών δεικτών που αφορούν τον πληθυσμό της Περιφέρειας, καθώς και η ανάλυση των μεταβολών τους διαχρονικά, ώστε να αποτυπωθεί η συνολική εικόνα των συνθηκών διαβίωσης.

Η έρευνα δίνει έμφαση στην αντιμετώπιση τυχόν δυσμενών συνθηκών διαβίωσης καθώς και φαινομένων υλικής αποστέρησης και κοινωνικού αποκλεισμού, επιδιώκοντας να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση κοινωνικών πολιτικών. Μέσα από αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία, οι δημόσιοι φορείς μπορούν να διαμορφώσουν πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις, ενώ οι πολίτες αποκτούν πρόσβαση σε πληροφορίες για την κοινωνική κατάσταση του τόπου τους.

Η βασική μεθοδολογία βασίζεται στην ανάλυση δεδομένων από επίσημες πηγές (όπως διεθνείς, ευρωπαϊκούς και εθνικούς οργανισμούς), τα οποία επεξεργάζεται περαιτέρω το Παρατηρητήριο. Η μελέτη εξετάζει την περίοδο 2020–2025 για συγκριτικούς λόγους και περιλαμβάνει ειδική θεματική για τη βιώσιμη ανάπτυξη στα νησιά, συμβάλλοντας στον ευρύτερο σχεδιασμό δράσεων κοινωνικής συνοχής.

Η παρούσα μελέτη αποτελεί την έκτη κατά σειρά έκδοση του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου (από το 2020) και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο [παραδοτέων](#) ερευνών και μελετών που υλοποιεί η Crowdpolicy σε συνεργασία με την Περιφέρεια. Τα αποτελέσματά της δημοσιεύονται δημόσια και αξιοποιούνται τόσο για τον σχεδιασμό επόμενων δράσεων του Παρατηρητηρίου όσο και για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση πολιτών και φορέων μέσω ανοιχτών εκδηλώσεων.

ABSTRACT

The Annual Regional Survey on Income and Living Conditions of the Social Inclusion Observatory of the South Aegean Region is published for the sixth consecutive year, with 2025 as the reference year. Its aim is to present, in a clear and scientifically grounded way, key economic, social and demographic indicators concerning the population of the Region, as well as to analyse their changes over time, in order to capture the overall picture of living conditions.

The survey places emphasis on addressing adverse living conditions, material deprivation and social exclusion, seeking to serve as a useful tool for the design and evaluation of social policies. Through reliable statistical data, public authorities can develop more effective interventions, while citizens gain access to information on the social situation of their area.

The core methodology is based on the analysis of data from official sources, including international, European and national organisations, which are further processed by the Observatory. The study examines the period 2020-2025 for comparative purposes and includes a special thematic section on sustainable development in the islands, contributing to the broader planning of social cohesion actions.

This study is the sixth consecutive edition of the South Aegean Social Inclusion Observatory since 2020 and forms part of a wider set of research [deliverables](#) and studies implemented by Crowdpolicy in cooperation with the Region. Its results are made publicly available and are used both for planning the Observatory's next actions and for informing and raising awareness among citizens and stakeholders through open events.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Το Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου δημοσιεύει και φέτος την Ετήσια Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης, με έτος αναφοράς το 2025, συνεχίζοντας με συνέπεια την προσπάθεια καταγραφής και ανάδειξης βασικών κοινωνικών, οικονομικών και δημογραφικών δεδομένων για την Περιφέρεια. Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να αποτυπώσει με σαφή και τεκμηριωμένο τρόπο την εικόνα που συνεχίζει να διαμορφώνεται γύρω από το εισόδημα, τις συνθήκες διαβίωσης και τις κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι του Νοτίου Αιγαίου. Παράλληλα, φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για την καλύτερη κατανόηση των εξελίξεων και για τον σχεδιασμό πολιτικών που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.

Η φετινή θεματική ενότητα, που αφορά τις ανάγκες και τα όρια της βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά, επιλέχθηκε κατόπιν διαβούλευσης με τοπικούς φορείς, αναδεικνύοντας έναν προβληματισμό που απασχολεί όλο και περισσότερο τις νησιωτικές κοινωνίες. Η ανάπτυξη στα νησιά συνδέεται άμεσα με την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τη συνοχή των τοπικών κοινοτήτων και τη διατήρηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας κάθε τόπου· για αυτό και είναι σημαντικό να εξετάζεται με όρους ισορροπίας, αντοχής και προοπτικής λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα ουσιαστικά βήματα που έχουν ήδη γίνει στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης. Ευχόμαστε η παρούσα έκδοση να αποτελέσει ένα χρήσιμο σημείο αναφοράς για φορείς, στελέχη της αυτοδιοίκησης και πολίτες, συμβάλλοντας στον κοινό στόχο μιας πιο δίκαιης, ανθεκτικής και βιώσιμης πορείας για τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου.

Γιώργος Καραμανώλης

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Έργου

CTO/ CIO CROWDPOLICY MON IKE

Με χαρά αλλά και συγκίνηση δημοσιεύουμε για έκτη συνεχή φορά την Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης. Μια έρευνα που όχι μόνο αποτυπώνει, μέσα από στατιστικά ευρήματα, τις πολλαπλές διαστάσεις της καθημερινής ζωής των κατοίκων των νησιών – όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, η απασχόληση, η υγεία, οι νέοι και οι ευάλωτες ομάδες - αλλά επιδιώκει, σε κάθε ετήσια έκδοση, να διερευνά και όσα νέα ζητήματα που ανακύπτουν. Για το 2025, εστίασαμε στη

φέρουσα ικανότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη, ένα θέμα που θα αναλυθεί περαιτέρω στη θεματική έρευνα του 2026.

Στόχος μας είναι η παροχή αξιόπιστων δεδομένων, τα οποία συλλέγουμε και αναλύουμε από διαφορετικές επίσημες πηγές - ευρωπαϊκές, εθνικές και άλλες - με έμφαση στη δική μας Περιφέρεια, το Νότιο Αιγαίο, αλλά και σε καθέναν από τους 34 Δήμους ξεχωριστά, όπου φυσικά υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ανά νησί. Φιλοδοξούμε η μελέτη αυτή να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για όσους και όσες καλούνται να λάβουν αποφάσεις, αλλά και για όλους τους πολίτες που ενδιαφέρονται για τα κοινά.

Παράλληλα, επιδιώκουμε να συμβάλουμε στη διαμόρφωση μιας νέας νοοτροπίας, όπου οι αποφάσεις βασίζονται στα δεδομένα, σε συνδυασμό με την εμπειρία αλλά και τις νέες ιδέες για τον τόπο μας, με στόχο τη συνεχή βελτίωση και το κοινό καλό.

Ως ομάδα, εργαζόμαστε με κοινό παρονομαστή την καινοτομία και το υψηλό αίσθημα ευθύνης. Το αποτέλεσμα μας γεμίζει ηθική ικανοποίηση και υπερηφάνεια για όλη τη διαδικασία - από την προετοιμασία και την έρευνα αυτή καθαυτή έως την ολοκλήρωση, τη δημοσίευση και την περαιτέρω επικοινωνία σε ημερίδες και μέσα δικτύωσης. Ελπίζουμε ότι η Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης να αποτελέσει εφελτήριο για ακόμη περισσότερα και ποιοτικότερα ερευνητικά έργα στο μέλλον.

Με εκτίμηση,

Κυριακή Κυρίτση

Αν. Προϊσταμένη Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα	6
Λίστα Γραφημάτων	7
Λίστα Πινάκων	8
Λίστα Χαρτών και Σχημάτων	9
Συνομογραφίες	10
1.Εισαγωγή	12
1.1 Ιστορική και θεσμική αναδρομή της Περιφερειακής Έρευνας.....	12
1.2 Στόχοι και βασικές διαστάσεις της έρευνας	13
1.3 Δομή του παραδοτέου	16
1.4 Μεθοδολογία και εισροές δεδομένων	17
2. Συνθήκες εισοδήματος και διαβίωσης στην Περιφέρεια	18
2.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά	18
2.2. Κοινωνικο-οικονομικά στοιχεία	27
2.3 Υγεία	40
2.4 Εκπαίδευση	44
3. Ποιότητα Ζωής, Υλική αποστέρηση, Ευπαθείς Ομάδες και Κοινωνικός αποκλεισμός	50
3.1 Ποιότητα Ζωής και Συνθήκες Διαβίωσης.....	50
3.2 Φτώχεια, υλική και κοινωνική υστέρηση	50
3.3 Ευάλωτες και Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού.....	58
Δικαιούχοι ΕΕΕ	58
Ωφελούμενοι Κέντρων Κοινότητας	62
Άτομα με Αναπηρίες και Προσβασιμότητα	65
Πληθυσμός Ρομά	66
4. Ανάγκες και όρια βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά	68
4.1 Εισαγωγή	68
4.2 Βιώσιμη ανάπτυξη, νησιωτικότητα και φέρουσα ικανότητα	70
4.3 Η φέρουσα ικανότητα ως κοινωνικός, οικονομικός και περιβαλλοντικός δείκτης στην ΠΝΑ.....	71
Συμπεράσματα	78

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	80
Παράρτημα I: Κέντρα Κοινότητας ΠΝΑ.....	80
Παράρτημα II: Συγκέντρωση Δικαιούχων ΕΕΕ στους Δήμους της ΠΝΑ.....	81
Παράρτημα III: Σύγκριση με Νησιωτικές Περιφέρειες Ε.Ε.	82
Παράρτημα IV: Κύρια Βιβλιογραφία.....	85

ΛΙΣΤΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1.Εξέλιξη Πληθυσμού ΠΝΑ 2020-2025 (Πηγή: EUROSTAT)	19
Γράφημα 2. Πυκνότητα πληθυσμού (κάτοικοι/km ²) Ελλάδας, ΠΝΑ, πρώην Νομών Δωδεκανήσου και Κυκλάδων 2020-2024	20
Γράφημα 3. Φυσική μεταβολή πληθυσμού ανά 1000 άτομα στην Ελλάδα και την ΠΝΑ, 2020-2023 (Πηγή: EUROSTAT).....	21
Γράφημα 4. Καθαρή μετανάστευση με στατιστική αναπροσαρμογή ανά 1000 άτομα στην Ελλάδα και την ΠΝΑ, 2020-2023 (Πηγή: EUROSTAT)	22
Γράφημα 5. Κατανομή Πληθυσμού ανά Φύλο στην ΠΝΑ (Πηγή: EUROSTAT)	23
Γράφημα 6. Ποσοστιαία Κατανομή Πληθυσμού ανά Ηλικιακή Ομάδα, 2025 (Πηγή: EUROSTAT)	23
Γράφημα 7. Μέση ηλικία πληθυσμού στην Ελλάδα και την ΠΝΑ 2020-2025 (Πηγή: EUROSTAT).....	24
Γράφημα 8. Δείκτης Γήρανσης πληθυσμού ΠΝΑ, 2020-2025 (Πηγή: υπολογισμός λόγου με βάση τα διαθέσιμα πληθυσμιακά στοιχεία της EUROSTAT)	25
Γράφημα 9. Δείκτης Εξάρτησης Πληθυσμού ΠΝΑ προς τον πληθυσμό 15-64 ετών 2020-2024 (Πηγή: υπολογισμός % με βάση τα διαθέσιμα πληθυσμιακά στοιχεία της EUROSTAT)	25
Γράφημα 10. Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) ΠΝΑ (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Περιφερειακοί λογαριασμοί)	28
Γράφημα 11. Διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής ανά τομέα παραγωγής στην συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας, 2020-2023 (Πηγή: υπολογισμός από στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ).....	29
Γράφημα 12. Εξέλιξη της Απασχόλησης 15 ετών και άνω στην ΠΝΑ και την Ελλάδα 2020-2025 (%) (Πηγή: EUROSTAT).....	30
Γράφημα 13. Απασχόληση στην ΠΝΑ το έτος 2024 ανά τομέα παραγωγής (Πηγή: EUROSTAT).....	31
Γράφημα 14. Εξέλιξη ΑΕΠ ΠΝΑ 2020-2023 σε εκατ. ευρώ, τρεχουσών τιμών (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).....	32
Γράφημα 15. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΠΝΑ σε ΜΑΔ ως ποσοστό (%) του μέσου ΕΕ27>2020 (Πηγή: EUROSTAT).....	33
Γράφημα 16. Πληθυσμός 18–34 ετών κατά κατάσταση απασχόλησης, ΠΝΑ, 2023–2025 (Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ- Έρευνας Εργατικού Δυναμικού κατόπιν αιτήματος).	37
Γράφημα 17. Ποσοστιαία εξέλιξη έμφυλου χάσματος στην απασχόληση (ανεξαρτήτου εργασιακής κατάστασης) στην ΠΝΑ, την Ελλάδα και την ΕΕ27>20, 2020-2024 (Πηγή: EUROSTAT)	39
Γράφημα 18. Αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση λόγω κόστους στην Ελλάδα και την ΠΝΑ, 2020-2023 (Πηγή: EUROSTAT).....	42

Γράφημα 19. Αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση λόγω απόστασης στην Ελλάδα και την ΠΝΑ, 2020-2023 (EUROSTAT)	43
Γράφημα 20. Ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ηλικίες 18-24, στην ΠΝΑ, την Ελλάδα και την ΕΕ27>2020, 2020-2024 (Πηγή: EUROSTAT)	45
Γράφημα 21. Ποσοστό πληθυσμού (ηλικίας 20-64 ετών) με τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, την Ελλάδα και την ΕΕ27 >2020, 2020-2023 (Πηγή: EUROSTAT).....	46
Γράφημα 22. Ποσοστό νέων που δεν απασχολούνται ούτε συμμετέχουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση (ηλικίες 15-29), σε ΠΝΑ, Ελλάδα και ΕΕ27>2020, 2020-2024 (Πηγή: EUROSTAT)	46
Γράφημα 23. Εξέλιξη των ατόμων εκτός εργασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης (NEETs) κατά κατάσταση απασχόλησης, ΠΝΑ, 2023–2025 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)	47
Γράφημα 24. Αντιστοιχία αντικειμένου εκπαίδευσης με εργασία (Ειδική Έρευνα ΕΛΣΤΑΤ, 2024)	48
Γράφημα 25. Δείκτες φτώχειας και κοινωνικής υστέρησης ΠΝΑ, 2020-2025 (Πηγή: EUROSTAT)	52
Γράφημα 26. Κατανομή ωφελουμένων ΕΕΕ (% επί συνόλου ΠΝΑ, 2025). Ιδία επεξεργασία.....	56
Γράφημα 27. Κατανομή ωφελουμένων ΕΕΕ 2025 (% επί μόνιμο πληθυσμό εκάστοτε Δήμου βάσει απογραφής 2021). Ιδία επεξεργασία.....	57
Γράφημα 28. Ειδικές Κατηγορίες ωφελούμενων Κέντρων Κοινότητας έως Α' εξάμηνο 2024 (Πηγή: Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου).....	64
Γράφημα 29. Ποσοστό ανεργίας (ηλικίες 20–64) σε νησιωτικές περιφέρειες της ΕΕ, 2020–2025 (%), Πηγή: EUROSTAT	84

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Κύριοι Δείκτες που παρακολουθεί η Περιφερειακή Έρευνα	14
Πίνακας 2. Κατανομή Πληθυσμού Συγκριτικά των ΕΕ27, Ελλάδα και ΠΝΑ για τα έτη 2020-2025 (Πηγή: EUROSTAT).....	24
Πίνακας 3. Βασικά μεγέθη εργατικού δυναμικού σε Ελλάδα και ΠΝΑ, 2020–2024 [Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ/ EUROSTAT].	34
Πίνακας 4. Ανεργία στην ΠΝΑ ανά φύλο και ηλικία (Πηγή: επεξεργασία διαθέσιμων δεδομένων EUROSTAT/ ΕΛΣΤΑΤ)	35
Πίνακας 5. Βασικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης και της ανεργίας των νέων 18–34 ετών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2023–2025 (Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ- Έρευνας Εργατικού Δυναμικού κατόπιν αιτήματος).....	37
Πίνακας 6. Ποσοστιαία μεταβολή (2023/2024) νοσηλευτικού προσωπικού στις Πρωτοβάθμιες Μονάδες Φροντίδας Υγείας ανά Περιφέρεια (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)	42
Πίνακας 7. Προσδόκιμο ζωής ανά φύλο σε έτη στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2020-2024 (Πηγή: EUROSTAT).....	44
Πίνακας 8. Κύρια επαγγελματική και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση στην ΠΝΑ	49
Πίνακας 9. Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) στην ΠΝΑ, 2017- 2025 (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας κατόπιν σχετικού αιτήματος)	53

Πίνακας 10. Ποσοστό ομάδων κοινωνικών χαρακτηριστικών μελών νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) στην ΠΝΑ επί του συνόλου των δικαιούχων, 2017-2025 (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας κατόπιν αιτήματος).....	59
Πίνακας 11. Κατανομή των κοινωνικών χαρακτηριστικών των μελών νοικοκυριών ΕΕΕ ανά Δήμο, 2025 (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας κατόπιν αιτήματος).....	60
Πίνακας 12. Σύνολο Επισκέψεων 2020 έως Α' εξάμηνο 2024 στα Κέντρα Κοινότητας (Πηγή: Περιφέρεια Ν. Αιγαίου).....	63
Πίνακας 13. Διαστάσεις φέρουσας ικανότητας και αντιστοίχσή τους με τα διαθέσιμα δεδομένα και τα βασικά ερευνητικά κενά στην ΠΝΑ.....	74
Πίνακας 14. Μόνιμος Πληθυσμός στις νησιωτικές περιφέρειες της ΕΕ, 2023–2025, Πηγή: EUROSTAT ...	83

ΛΙΣΤΑ ΧΑΡΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Χάρτης 1. Γεωγραφική Θέση των Κέντρων Κοινότητας στην ΠΝΑ	80
Χάρτης 2. Ποσοστιαία Συγκέντρωση Δικαιούχων ΕΕΕ στους Δήμους της ΠΝΑ (2025)	81
Σχήμα 1. Συνθετική αποτύπωση βασικών δεικτών αναπτυξιακής δυναμικής και κοινωνικής ευαλωτότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.	79
Εικόνα 1. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης. Πηγή: ΟΗΕ.....	68

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΟΝΟΜΑ
CP	CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ
EU-SILC	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
EUROSTAT	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
NEETs	ΝΕΟΙ ΠΟΥ ΑΠΕΧΟΥΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – YOUNG PEOPLE NOT IN EDUCATION, EMPLOYMENT OR TRAINING
A.A	ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ
ΑΑΔΕ	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
ΑΕΠ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ
ΑΜΣ	ΑΝΟΙΚΤΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
Ε.Γ.Π.Σ.	ΕΝΙΑΙΟ ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
Ε2020	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ 2020
ΕΕ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΕΕ / ΚΕΑ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (Πρώην ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ)
ΕΚΤ / ΕΚΤ+	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΛΣΤΑΤ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΕΣΚΕ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ
ΕΥΔ	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ε.Π. “ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ”
ΙΟΒΕ	ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΟΑΕΔ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΟΗΕ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΟΟΣΑ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΔΕ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΠΕ	ΠΑΚΕΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΕΣΚΕ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ
ΠΝΑ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
Π.χ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ.ΑΡΙΘΜΟΣ
ΣΛΕΕ	ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΤΕΒΑ	ΤΑΜΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης για το Νότιο Αιγαίο δημοσιεύεται για έκτη συνεχόμενη χρονιά από το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης. Αποτελεί ένα σταθερό εργαλείο παρακολούθησης, αποτύπωσης και ερμηνείας των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών διαβίωσης στην Περιφέρεια, με στόχο την τεκμηρίωση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και συνοχής.

Στο πλαίσιο του Εθνικού Μηχανισμού για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, το Παρατηρητήριο συλλέγει, επεξεργάζεται και αναλύει δεδομένα που αφορούν την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας. Η ετήσια αυτή διαδικασία επιτρέπει τη διαχρονική παρακολούθηση κρίσιμων δεικτών, την ανάδειξη χωρικών και κοινωνικών διαφοροποιήσεων και την υποστήριξη του σχεδιασμού πιο στοχευμένων πολιτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς συνδυάζει υψηλές επιδόσεις σε βασικούς οικονομικούς δείκτες με έντονες κοινωνικές, χωρικές και αναπτυξιακές ανισότητες. Η νησιωτικότητα, η γεωγραφική διασπορά, η έντονη εξάρτηση από τον τουρισμό και η εποχικότητα της απασχόλησης διαμορφώνουν ένα σύνθετο περιφερειακό πρότυπο, στο οποίο συνυπάρχουν δυναμικές ανάπτυξης με μορφές κοινωνικής ευαλωτότητας.

Οι προηγούμενες έρευνες του Παρατηρητηρίου ανέδειξαν τη σημασία της συστηματικής παρακολούθησης των φαινομένων φτώχειας, υλικής αποστέρησης, κοινωνικού αποκλεισμού και πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες. Παρά τη βελτίωση ορισμένων δεικτών τα τελευταία έτη, εξακολουθούν να εντοπίζονται επίμονες ανισότητες μεταξύ νησιών, δήμων και κοινωνικών ομάδων. Ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι ευάλωτες ομάδες, όπως οι άνεργοι, οι νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης, οι γυναίκες, οι μονογονεϊκές οικογένειες, τα άτομα με αναπηρία και οι κάτοικοι απομακρυσμένων νησιών.

Η παρούσα έρευνα, με έτος αναφοράς το 2025, εντάσσεται σε αυτή τη διαχρονική προσπάθεια και επιδιώκει να επικαιροποιήσει τη γνώση για τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στην Περιφέρεια. Παράλληλα, διευρύνει το αναλυτικό της πλαίσιο, εισάγοντας ειδική θεματική ενότητα για τις ανάγκες και τα όρια της βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά. Η επιλογή της θεματικής αυτής προέκυψε κατόπιν διαβούλευσης με φορείς, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 16/03/2026,¹ με διαδικτυακά μέσα, και

¹ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου, Ολοκληρώθηκε η διαδικτυακή ενημερωτική συνάντηση του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης με τους Δήμους και τα Κέντρα Κοινότητας στο Νότιο Αιγαίο, διαθέσιμο στο: <https://socialobservatory.pnai.gov.gr/oloklirothike-i-diadiktyaki-enimerotiki-synantisi-tou-paratiritiriou-koinonikis-entaxis-me-tous-dimous-kai-ta-kentra-koinotitas-sto-notio-aigaio/> (πρόσβαση: 20.03.2026).

ανέδειξε την ανάγκη να εξεταστεί πιο συστηματικά η σχέση ανάμεσα στις συνθήκες διαβίωσης, την αναπτυξιακή πίεση, τη φέρουσα ικανότητα και την ανθεκτικότητα των νησιωτικών κοινωνιών.

1.2 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ποσοτική και ποιοτική ανάλυση βασικών δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών δεικτών που αφορούν την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, με έτος αναφοράς το 2025. Η έρευνα αποσκοπεί στην αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, στην παρακολούθηση των μεταβολών σε βάθος χρόνου και στον εντοπισμό των πεδίων στα οποία απαιτούνται παρεμβάσεις για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και ένταξης.

Η μελέτη επιχειρεί να συνδέσει τα διαθέσιμα δεδομένα με τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της νησιωτικότητας, την εποχικότητα της οικονομικής δραστηριότητας, την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και τις χωρικές διαφοροποιήσεις εντός της Περιφέρειας.

Βασική υπόθεση εργασίας της έρευνας είναι ότι η αποτύπωση της ευημερίας στο Νότιο Αιγαίο δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά σε συμβατικούς δείκτες εισοδήματος και φτώχειας. Απαιτείται ένα διευρυμένο αναλυτικό πλαίσιο, το οποίο να συνδυάζει κοινωνικοοικονομικά δεδομένα με στοιχεία που αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη φέρουσα ικανότητα, την ανθεκτικότητα των υποδομών και την ποιότητα ζωής στις νησιωτικές περιοχές.

Η μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας οργανώνεται γύρω από τρεις βασικές διαστάσεις:

1. Γεωγραφική διάσταση, με έμφαση στη χωρική κατανομή της φτώχειας, της κοινωνικής ευαλωτότητας και της πρόσβασης σε υπηρεσίες ανά Περιφερειακή Ενότητα, Δήμο και νησί.
2. Κοινωνική διάσταση, η οποία αφορά το εισόδημα, την απασχόληση, την ανεργία, την εκπαίδευση, την υγεία, τις κοινωνικές παροχές, την υλική αποστέρηση και την κατάσταση ευάλωτων ομάδων.
3. Χρονική διάσταση, με αξιοποίηση συγκριτικών στοιχείων της περιόδου 2020–2025, ώστε να αναδεικνύονται τάσεις, μεταβολές και πιθανές περιοχές αυξημένης κοινωνικής ή αναπτυξιακής πίεσης.

Η έρευνα λαμβάνει επίσης υπόψη τις προτεραιότητες κοινωνικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Η συστηματική αξιοποίηση και δημόσια διάθεση των δεδομένων του Παρατηρητηρίου συμβάλλει στην ενίσχυση της διαφάνειας, της τεκμηρίωσης και της συμμετοχής των πολιτών στον δημόσιο διάλογο για την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη στο Νότιο Αιγαίο [Πίνακας 1].

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΚΥΡΙΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Θεματική Διάσταση	Κύριοι Δείκτες
Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	Εξέλιξη Πληθυσμού
	Πυκνότητα πληθυσμού
	Φυσική μεταβολή πληθυσμού ανά 1000 άτομα
	Καθαρή μετανάστευση
	Κατανομή Πληθυσμού ανά Φύλο
	Κατανομή Πληθυσμού ανά Ηλικιακή Ομάδα
	Μέση ηλικία πληθυσμού
	Δείκτης Γήρανσης πληθυσμού
	Δείκτης Εξάρτησης Πληθυσμού
Κοινωνικο-οικονομικά στοιχεία	Συμμετοχής τομέων παραγωγής στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)
	Εξέλιξη της Απασχόλησης 15-64
	Εξέλιξη της απασχόλησης ανά τομέα παραγωγής
	Εξέλιξη ΑΕΠ ΠΝΑ
	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ
	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ
	Εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας
	Ανεργία ανά φύλο
	Ανεργία ανά ηλικία
	Ανεργία ανά εκπαιδευτικό επίπεδο
	Μακροχρόνια άνεργοι

	Ποσοστό νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ηλικίες 15-24)
	Έμφυλο χάσμα στην απασχόληση
Υγεία	Κάτοικοι ανά νοσοκομειακό κρεβάτι
	Κάτοικοι ανά διαθέσιμο ιατρικό προσωπικό (γιατροί)
	Μονάδες Πρωτοβάθμιας Υγείας
	Νοσηλευτικό Προσωπικό στις Πρωτοβάθμιες Μονάδες Φροντίδας Υγείας
	Ιατρικά Μηχανήματα στις Πρωτοβάθμιες Μονάδες Φροντίδας Υγείας
	Προσδόκιμο ζωής
Εκπαίδευση	Ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ηλικίες 18-24
	Ποσοστό πληθυσμού (ηλικίας 20-64 ετών) ανά βαθμίδα εκπαίδευσης
Ποιότητα Ζωής, Υλική αποστέρηση, Ευπαθείς Ομάδες και Κοινωνικός αποκλεισμός	Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (ηλικίες έως 59 ετών)
	Δείκτης σοβαρής υλικής υστέρησης
	Δείκτης υλικής και κοινωνικής υστέρησης
	Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)
	Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)
	Αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) - χωρική κατανομή

	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που λαμβάνουν ΤΕΒΑ
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) μονογονεϊκών οικογενειών
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) εγγεγραμμένα στη Δ.ΥΠ.Α. (πρώην ΟΑΕΔ)
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που είναι αλλοδαποί
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) ηλικιωμένα/ ανίκανα προς εργασία
	Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που είναι απροστάτευτα τέκνα
	Ωφελούμενοι ανά έτος στα Κέντρα Κοινότητας και χωρική κατανομή
	Ειδικές κατηγορίες ωφελούμενων στα Κέντρα Κοινότητας

1.3 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ

Η μελέτη, πέραν του εισαγωγικού κεφαλαίου, οργανώνεται σε τέσσερις βασικές ενότητες και παραρτήματα.

Η **δεύτερη ενότητα**, με τίτλο «Συνθήκες εισοδήματος και διαβίωσης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου», παρουσιάζει τα βασικά δημογραφικά, κοινωνικοοικονομικά, υγειονομικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας. Σε αυτή την ενότητα αναλύονται η εξέλιξη του πληθυσμού, η διάρθρωση της οικονομίας, η απασχόληση, η ανεργία, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και οι βασικοί δείκτες εκπαίδευσης.

Η **τρίτη ενότητα**, με τίτλο «Ποιότητα ζωής, υλική αποστέρηση, ευπαθείς ομάδες και κοινωνικός αποκλεισμός», επικεντρώνεται στις συνθήκες διαβίωσης, στους δείκτες φτώχειας και κοινωνικής υστέρησης, καθώς και στην κατάσταση ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους δικαιούχους του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, στις ειδικές κατηγορίες ωφελούμενων και στη λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας.

Η **τέταρτη ενότητα**, με τίτλο «Ανάγκες και όρια βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά», εισάγει τη θεματική της βιώσιμης ανάπτυξης και της φέρουσας ικανότητας στον νησιωτικό χώρο. Η ενότητα αυτή συνδέει τις

συνθήκες διαβίωσης με την εποχική πίεση, τις υποδομές, τους φυσικούς πόρους, τη στέγαση, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και την ανθεκτικότητα των τοπικών κοινωνιών.

Η **πέμπτη ενότητα** παρουσιάζει τα Συμπεράσματα της έρευνας, οργανωμένα γύρω από τα βασικά ευρήματα για το εισόδημα, την απασχόληση, τη φτώχεια, την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη στα νησιά. Η μελέτη ολοκληρώνεται με παραρτήματα που συμπληρώνουν το κύριο σώμα της ανάλυσης και αφορούν τα Κέντρα Κοινότητας, τη συγκέντρωση δικαιούχων ΕΕΕ στους Δήμους της Περιφέρειας, τη σύγκριση με άλλες νησιωτικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την κύρια βιβλιογραφία.

1.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΙΣΡΟΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η μεθοδολογία της έρευνας βασίζεται στη συλλογή, επεξεργασία και ερμηνεία ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων από επίσημες πηγές. Αξιοποιούνται στοιχεία από διεθνείς, ευρωπαϊκούς, εθνικούς και περιφερειακούς φορείς, καθώς και δεδομένα που έχουν συλλεχθεί στο πλαίσιο προηγούμενων ερευνών και δράσεων του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου.

Η ανάλυση στηρίζεται κυρίως σε περιγραφική στατιστική, με στόχο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, την ανάδειξη τάσεων και τη συγκριτική παρακολούθηση των βασικών δεικτών σε βάθος χρόνου. Η έρευνα εστιάζει στο έτος 2025, αλλά αξιοποιεί στοιχεία της περιόδου 2020–2025, ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση με προηγούμενα έτη και η καλύτερη εκτίμηση των διαχρονικών μεταβολών.

Για την ανάλυση των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού πραγματοποιήθηκε επικαιροποίηση των στοιχείων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και των αντίστοιχων στοιχείων των Κέντρων Κοινότητας, κατόπιν επικοινωνίας με τους αρμόδιους δημόσιους φορείς. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά ευρήματα από τις Επιτόπιες Έρευνες 2025 του Παρατηρητηρίου, ιδίως ως προς τη μελέτη κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που αφορούν τους νέους.

Όπου δεν υπάρχουν διαθέσιμα ή πλήρως επικαιροποιημένα στοιχεία για ορισμένους δείκτες, αυτό αναφέρεται ρητά στο κείμενο. Η επισήμανση των κενών δεδομένων αποτελεί μέρος της ίδιας της ερευνητικής διαδικασίας, καθώς συμβάλλει στον εντοπισμό πεδίων που απαιτούν περαιτέρω παρακολούθηση ή μελλοντική εξειδίκευση.

Στο κυρίως κείμενο της μελέτης ακολουθείται το ελληνικό σύστημα γραφής αριθμητικών δεδομένων, με κόμμα για τα δεκαδικά ψηφία και τελεία για τα διαχωριστικά χιλιάδων. Στα γραφήματα ενδέχεται να διατηρείται ο αγγλικός τρόπος απόδοσης, για λόγους συμβατότητας με τα εργαλεία επεξεργασίας και οπτικοποίησης των δεδομένων.

Η παρούσα μελέτη αναμένεται να τροφοδοτήσει τον προγραμματισμό των επόμενων ερευνητικών δράσεων του Παρατηρητηρίου, καθώς και τις δράσεις διασύνδεσης, ενημέρωσης και δημόσιας διάθεσης δεδομένων μέσω της διαδικτυακής πύλης του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου

2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

2.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

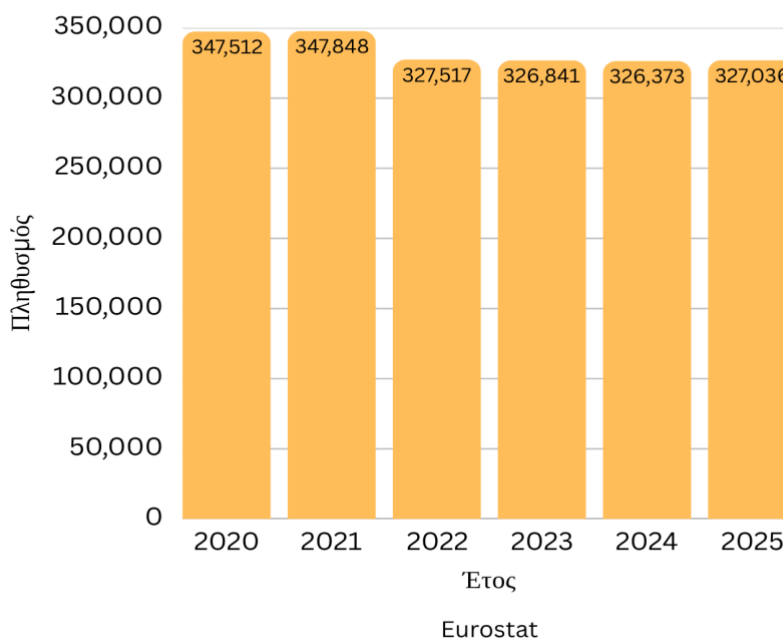
Το παρόν υποκεφάλαιο εξετάζει τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με έμφαση στην εξέλιξη και την πυκνότητα του πληθυσμού, τη φυσική μεταβολή και την καθαρή μετανάστευση, καθώς και τη διάρθρωση του πληθυσμού ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα. Παράλληλα, αναλύονται κρίσιμοι δημογραφικοί δείκτες, όπως η μέση ηλικία, ο δείκτης γήρανσης και ο δείκτης εξάρτησης, προκειμένου να αποτυπωθούν οι βασικές τάσεις και δυναμικές που διαμορφώνουν τη δημογραφική φυσιογνωμία της Περιφέρειας.

Η ανάλυση των ανωτέρω στοιχείων καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει τάσεις δημογραφικής γήρανσης και αύξησης της μέσης ηλικίας του πληθυσμού. Ωστόσο, οι τάσεις αυτές εξελίσσονται με ηπιότερο ρυθμό σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που συνδέεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας και διαφοροποιήσεις στη δημογραφική της δυναμική.

Συγκεκριμένα, η ΠΝΑ παρουσιάζει διαχρονικά μία μικρή αλλά σταθερή αυξητική τάση του πληθυσμού της σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής πληθυσμού 2021 και συγκριτικά με την απογραφή του 2011. Σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής πληθυσμού της ΕΛΣΤΑΤ 2021, ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας Νοτίου είναι 327.820 άτομα, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξεως του 6,1% σε σχέση με την απογραφή του 2011 (όπου είχαν καταγραφεί 309.015 άτομα).

Η εν λόγω αύξηση έως το 2021 αποτυπώνεται και στα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT, σύμφωνα με τα οποία η υπό μελέτη Περιφέρεια συνεχίζει να κατατάσσεται ένατη (9η) σε πληθυσμό μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών της Ελλάδας. Η αποτύπωση πληθυσμού, ωστόσο, μετά το έτος 2021 παρουσιάζει πτώση, η οποία για το έτος 2022 οφείλεται στην αλλαγή μεθοδολογίας καταγραφών μόνιμου/νόμιμου πληθυσμού (όπως άλλωστε γίνεται εμφανές και συγκριτικά με την εθνική απογραφή). Το έτος 2025 και σε σχέση με το 2024 (326.373 κάτοικοι - αναθεωρημένος αριθμός) ο πληθυσμός βαίνει αυξανόμενος (327.036) [γράφημα 1] στοιχείο που πιθανώς συνδέεται με τις μεθοδολογίες πρόβλεψης πληθυσμού σε επίπεδο EUROSTAT.

Εξέλιξη Πληθυσμού στην ΠΝΑ

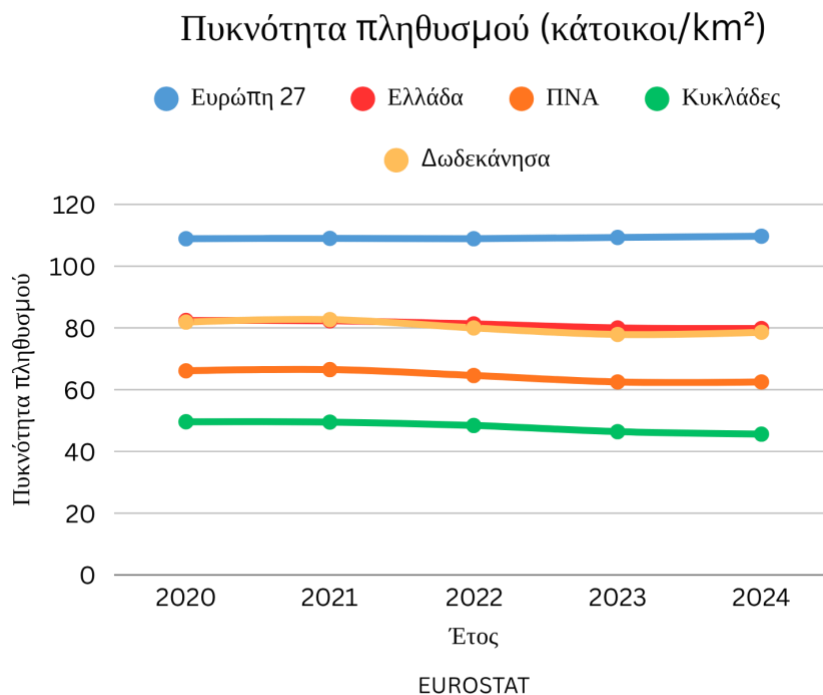

ΓΡΑΦΗΜΑ 1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΝΑ 2020-2025 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Τα διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT έως και το 2024 καταγράφουν, από την άλλη, σταθεροποίηση του δείκτη πυκνότητας πληθυσμού (62.5) έπειτα τη μικρή πτωτική τάση ανάμεσα στα έτη 2022-2023, η οποία συνεχίζει να παραμένει χαμηλότερη τόσο από τον εθνικό, όσο και από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Γράφημα 2]. Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, σε επίπεδο πρώην Νομού², οι Περιφερειακές Ενότητες του πρώην Νομού Δωδεκανήσου χαρακτηρίζονται συνολικά σχεδόν κατά το διπλάσιο περισσότερο πυκνές σε πληθυσμό με αυξητική τάση κατά 0.7 από τις αντίστοιχες του πρώην Νομού Κυκλάδων με τάση μείωση της τάξεως του 0.8. Ο δείκτης για τη Δωδεκάνησο προσεγγίζει τον εθνικό

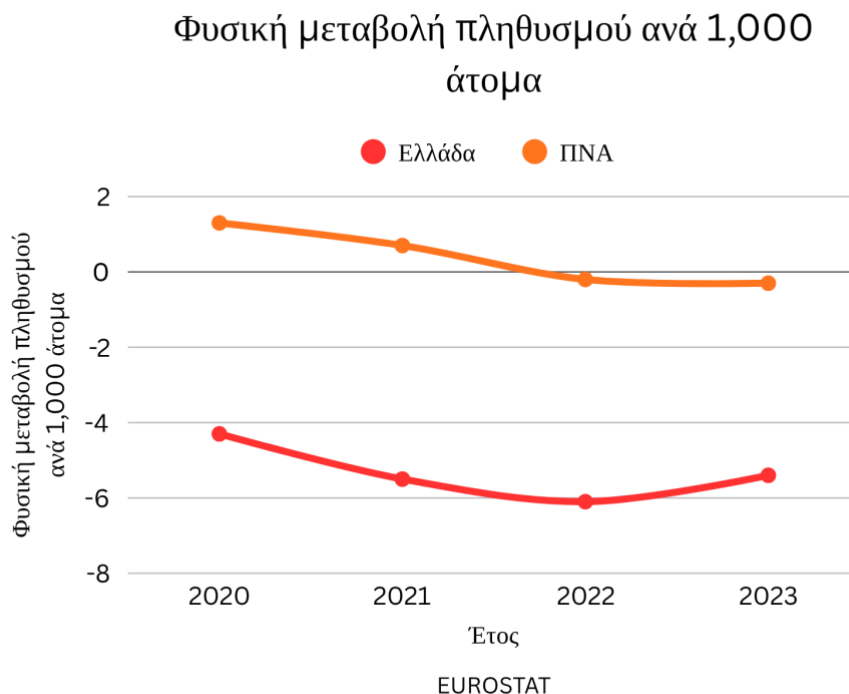
² Πριν την εφαρμογή του προγράμματος «Καλλικράτης» (Ν. 3852/2010), τα Δωδεκάνησα και οι Κυκλάδες αποτελούσαν δύο ξεχωριστούς νομούς με διακριτή διοικητική δομή. Με τη διοικητική μεταρρύθμιση του 2011, οι νομοί καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ), οι οποίες εντάσσονται πλέον στις αντίστοιχες Περιφέρειες. Έτσι, οι πρώην Νομοί Δωδεκανήσου και Κυκλάδων συγκροτούν σήμερα την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία περιλαμβάνει συνολικά δεκατρείς (13) Περιφερειακές Ενότητες: Άνδρου, Θήρας, Κέας-Κύθνου, Μήλου, Μυκόνου, Νάξου, Πάρου, Τήνου (γεωγραφική περιοχή πρώην Νομού Κυκλάδων), Καλύμνου, Καρπάθου, Κω, Ρόδου (γεωγραφική περιοχή πρώην νομού Δωδεκανήσου). Με άξονα το εν λόγω στοιχεία και προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέπεια στην ανάλυση των δεδομένων, σε ορισμένες ενότητες της παρούσας μελέτης χρησιμοποιούμε τη γεωγραφική ταξινόμηση βάσει των πρώην νομών (με αναφορά είτε σε πρώην νομός είτε σε γεωγραφικές περιοχές). Η προσέγγιση αυτή διευκολύνει τη συγκρισιμότητα με παλαιότερα στοιχεία, ενισχύει την κατανόηση της χωρικής κατανομής και ανταποκρίνεται στην πραγματική ταυτότητα και λειτουργία των νησιωτικών περιοχών.

δείκτη, καθώς στην εν λόγω γεωγραφική περιοχή βρίσκεται το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Περιφέρειας, αυτό της πόλης της Ρόδου.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2. ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (ΚΑΤΟΙΚΟΙ/ΚΜ²) ΕΛΛΑΔΑΣ, ΠΝΑ, ΠΡΩΗΝ ΝΟΜΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΥΚΛΑΔΩΝ 2020-2024
 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

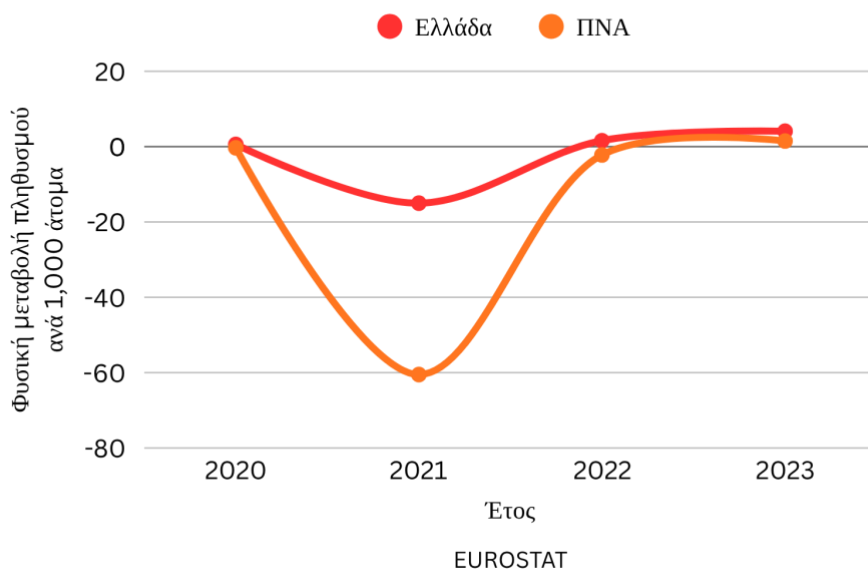
Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της EUROSTAT, ο δείκτης της φυσικής μεταβολής του πληθυσμού της Περιφέρειας τα τελευταία έτη διατηρείται σε σταθερά υψηλά επίπεδα παρά την πτωτική του τάση (-0.3) το 2023. Παράλληλα, παραμένει άνω του εθνικού δείκτη, ο οποίος κινείται σε αρνητική τάση (-6,1 για το έτος 2022 και -5,4 για το έτος 2023 σύμφωνα με τη EUROSTAT) αντανακλώντας σχετικά θετικές οικονομικές προοπτικές για την ΠΝΑ [Γράφημα 3] Η EUROSTAT δε δημοσιεύει περισσότερα πρόσφατα στοιχεία έως και την έκδοση της παρούσας μελέτης. Ωστόσο από την αυξητική τάση του πληθυσμού δύναται να αναδειχθεί η τάση σταθεροποίησης του δείκτη για την ΠΝΑ καθώς και συγκράτησης του σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3. ΦΥΣΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ 1000 ΑΤΟΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΝΑ, 2020-2023 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Τέλος, ο δείκτης καθαρής μετανάστευσης για την περιοχή του Νοτίου Αιγαίου [Γράφημα 4], εμφανίζεται σημαντικά αυξημένος (1.5 για το 2023) σε σχέση με την σημαντικά πτωτική τάση πριν το 2022. Η θετική τάση του δείκτη αποτυπώνει μείωση καθαρών πληθυσμιακών εισροών στοιχείο που αναμένεται να φανεί κατά πόσο θα έχει επιπτώσεις στην οικονομική απόδοση. Σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, η ίδια τάση εμφανίζεται και σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο, σε χαμηλότερο ποσοστό (4,7 το 2023 από 1,5 το 2022). Το έτος 2023 είναι και σε αυτή την περίπτωση η τελευταία διαθέσιμη κάλυψη που εμφανίζει η EUROSTAT ωστόσο ο δείκτης παρουσιάζεται εκ νέου λόγω και αναθεωρήσεων στις ετήσιες τιμές του. Κατά τα ίδια έτη είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η αύξηση του εν λόγω δείκτη παρατηρείται εντονότερη στην περιοχή της Δωδεκανήσου έναντι των Κυκλάδων (9 έναντι -11.5 για το 2023).

Καθαρή μετανάστευση με στατιστική αναπροσαρμογή ανά 1,000 άτομα

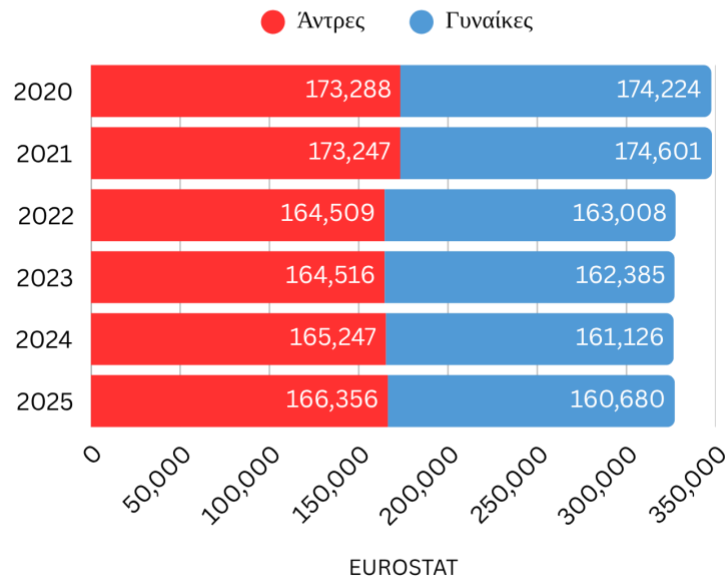

ΓΡΑΦΗΜΑ 4. ΚΑΘΑΡΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΜΕ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΑΝΑ 1000 ΑΤΟΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΝΑ, 2020-2023
(ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Το ποσοστό των γυναικών επί του συνολικού πληθυσμού βαίνει μειούμενο σε σχέση με εκείνο των ανδρών τα τελευταία 4 έτη, και με εντονότερη την εν λόγω τάση στις Κυκλάδες, όπως φαίνεται στο κάτωθι γράφημα και πίνακα [Γράφημα 5].

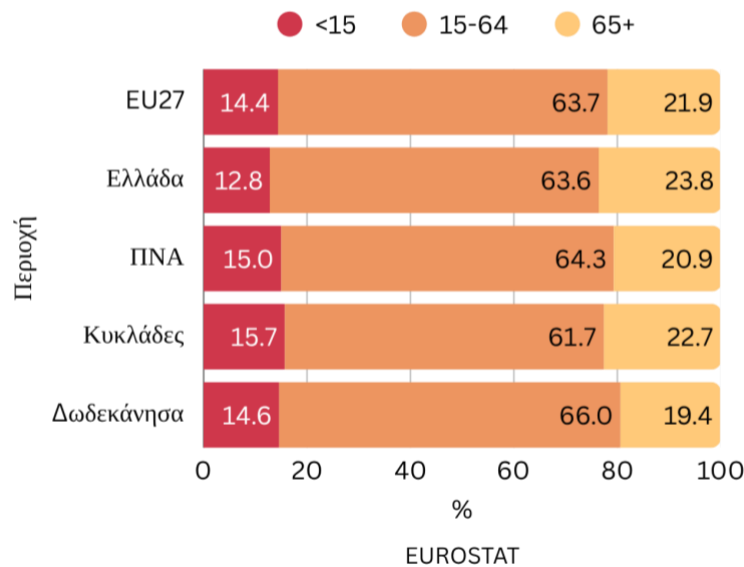
Κατά την περίοδο 2021–2025, ο πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω στην ΕΕ27 παρουσιάζει σταθερή αύξηση, η οποία συνολικά ανέρχεται σε 6,3%. Αντίστοιχα, στην Ελλάδα καταγράφεται επίσης ανοδική τάση, με συνολική αύξηση 2,2% σε σχέση με το 2021. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρατηρείται εντονότερη αύξηση του πληθυσμού ηλικίας 65 ετών και άνω, η οποία για την ίδια περίοδο διαμορφώνεται σε 3,1%. Σε επιμέρους χωρικό επίπεδο, οι Κυκλάδες εμφανίζουν μικρές διακυμάνσεις στη διάρκεια της πενταετίας, καταλήγοντας τελικά σε οριακή μείωση κατά 0,9% σε σχέση με το 2021. Αντίθετα, τα Δωδεκάνησα παρουσιάζουν σαφέστερη ανοδική πορεία, με συνολική αύξηση 5,8%.

Κατανομή Πληθυσμού ανά Φύλο στην ΠΝΑ

ΓΡΑΦΗΜΑ 5. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΠΝΑ (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

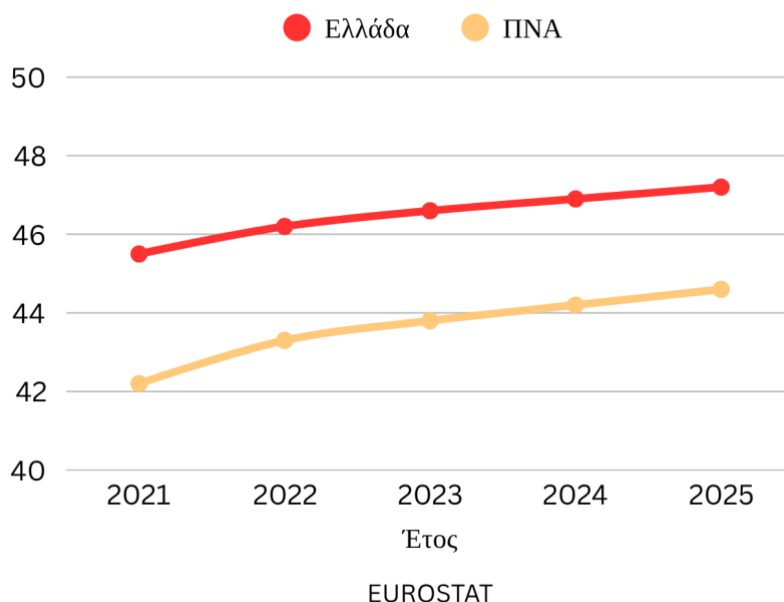
Κατανομή Πληθυσμού ανά ηλικία (2025)

ΓΡΑΦΗΜΑ 6. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ, 2025 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Συνολικά, τα στοιχεία δείχνουν ότι η πληθυσμιακή ομάδα των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω ενισχύεται διαχρονικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, επιβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη τάση γήρανσης του πληθυσμού, με πιο έντονη μεταβολή στα Δωδεκάνησα και πιο σταθεροποιημένη εικόνα στις Κυκλάδες [Γράφημα 6, Πίνακας 2].

Μέση ηλικία πληθυσμού

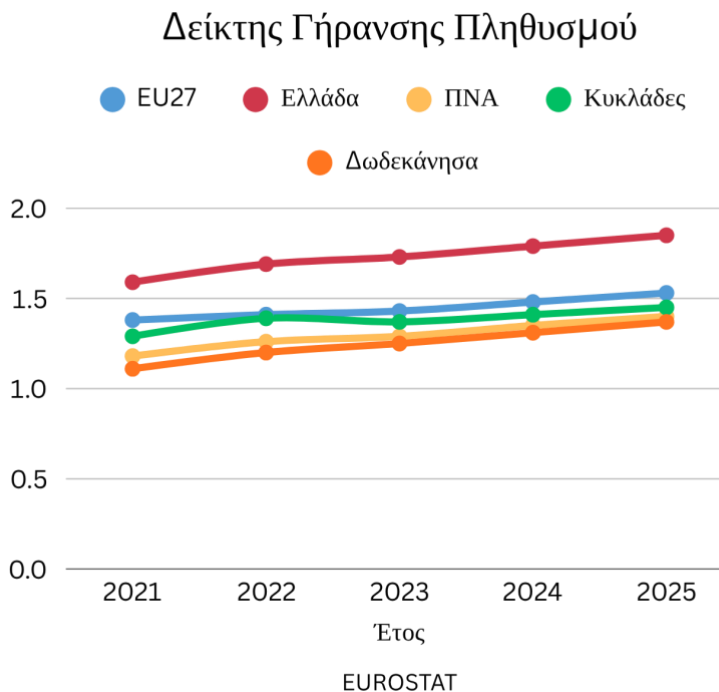

ΓΡΑΦΗΜΑ 7. ΜΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΝΑ 2020-2025 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

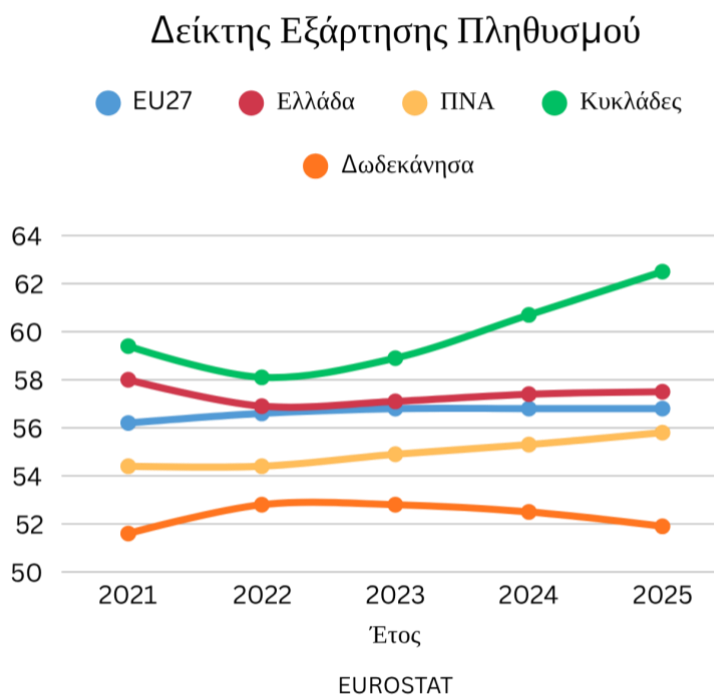
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΕ27, ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΝΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2020-2025 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Περιοχή	2021	2022	2023	2024	2025
ΕΥ27	93.113.448	94.243.903	95.507.232	97.112.115	98.958.617
Ελλάδα	2.407.856	2.381.810	2.397.091	2.425.286	2.460.660
ΠΝΑ	66.235	64.219	65.318	66.729	68.319
Κυκλάδες	26.598	25.974	25.521	25.939	26.368
Δωδεκάνησα	39.637	38.974	39.797	40.800	41.951

ΓΡΑΦΗΜΑ 8. ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΝΑ, 2020-2025 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΛΟΓΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ EUROSTAT)³

ΓΡΑΦΗΜΑ 9. ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΝΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ 15-64 ΕΤΩΝ 2020-2024 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ % ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ EUROSTAT)⁴

³ Δείκτης γήρανσης: η αναλογία του γεροντικού πληθυσμού (ηλικίας 65 ετών και άνω) προς τον ηλικιακά νεότερο (0 - 14 ετών).

⁴ Δείκτης εξάρτησης: η αναλογία του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού (ηλικίας 0 - 14 ή/ και 65 ετών και άνω) προς τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (15 - 64 ετών).

Η γήρανση του πληθυσμού επιβεβαιώνεται και το γεγονός πώς ο δείκτης γήρανσης πληθυσμού παρουσιάζει σταθερή αύξηση σε όλες τις χωρικές ενότητες κατά την περίοδο 2021–2025, επιβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη τάση δημογραφικής γήρανσης. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο δείκτης αυξάνεται από 1,38 σε 1,53, ενώ στην Ελλάδα διαμορφώνεται σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα, από 1,59 το 2021 σε 1,85 το 2025, γεγονός που υποδηλώνει εντονότερη γήρανση του πληθυσμού. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο δείκτης παραμένει χαμηλότερος, αλλά ακολουθεί επίσης ανοδική πορεία (από 1,18 σε 1,40), ενώ σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, τα Δωδεκάνησα εμφανίζουν τις χαμηλότερες τιμές και συνεπώς πιο «νεανική» πληθυσμιακή διάρθρωση, σε σύγκριση με τις Κυκλάδες. Από την άλλη, ο δείκτης εξάρτησης πληθυσμού παρουσιάζει σχετικά σταθερή εικόνα κατά την περίοδο 2021–2025 σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στην ΕΕ27 ο δείκτης διαμορφώνεται περίπου στο 56–57%, ενώ στην Ελλάδα κυμαίνεται σε ελαφρώς υψηλότερα επίπεδα, κοντά στο 57–58%. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο δείκτης παραμένει χαμηλότερος, αν και ακολουθεί ήπια ανοδική τάση, γεγονός που υποδηλώνει συγκριτικά μικρότερη δημογραφική επιβάρυνση. Σε επιμέρους επίπεδο, τα Δωδεκάνησα εμφανίζουν τις χαμηλότερες τιμές, ενώ οι Κυκλάδες παρουσιάζουν αυξητική πορεία, ιδιαίτερα προς το τέλος της περιόδου. Συνολικά, τα στοιχεία αναδεικνύουν ότι, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί κοινή τάση τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. [Γράφημα 8 και 9].

2.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το παρόν υποκεφάλαιο εξετάζει τα βασικά κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με έμφαση στη διάρθρωση και την εξέλιξη της περιφερειακής οικονομίας, στα επίπεδα εισοδήματος και παραγωγής, καθώς και στις κύριες τάσεις που καταγράφονται στην αγορά εργασίας. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στον ρόλο του τουρισμού ως βασικού αναπτυξιακού πυλώνα της Περιφέρειας, αλλά και στις επιπτώσεις που συνεπάγεται η έντονη εξάρτηση από τον τριτογενή τομέα για τη βιωσιμότητα, την ανθεκτικότητα και τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας. Παράλληλα, αναλύονται κρίσιμοι δείκτες που αφορούν την απασχόληση, την ανεργία, τις έμφυλες και ηλικιακές ανισότητες στην εργασία, καθώς και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης, προκειμένου να αποτυπωθούν πληρέστερα οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στην Περιφέρεια. Συνολικά, η ανάλυση αναδεικνύει ότι, παρά τη σημαντική ανάκαμψη των τελευταίων ετών, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έντονη εξάρτηση από τον τουρισμό, υψηλή εποχικότητα στην απασχόληση και περιορισμένη παραγωγική διαφοροποίηση, στοιχεία που συνιστούν διαρκείς προκλήσεις για τη μακροπρόθεσμη κοινωνική συνοχή και τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη.

Οικονομία

Ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός εξακολουθεί να αποτελεί τον βασικό πυλώνα της οικονομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η εξάρτηση της περιφερειακής οικονομίας από τον τριτογενή τομέα, και ειδικότερα από τις δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό, παραμένει διαχρονικά ισχυρή και έχει πλέον αποκτήσει σαφή δομικά χαρακτηριστικά. Η εικόνα αυτή επιβεβαιώνεται και από τα νεότερα περιφερειακά στοιχεία του Eurostat για τον τουρισμό: το Νότιο Αιγαίο συγκαταλέγεται στις 10 κορυφαίες περιφέρειες της ΕΕ ως προς τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών επισκεπτών το 2023, ενώ οι αλλοδαποί αντιστοιχούσαν στο 92,0% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στην Περιφέρεια. Επιπλέον, στην έκδοση Regions in Europe 2025⁵ το Νότιο Αιγαίο καταγράφεται ως η περιφέρεια της ΕΕ με την υψηλότερη τουριστική ένταση, με 126.817 διανυκτερεύσεις ανά 1.000 κατοίκους το 2023.

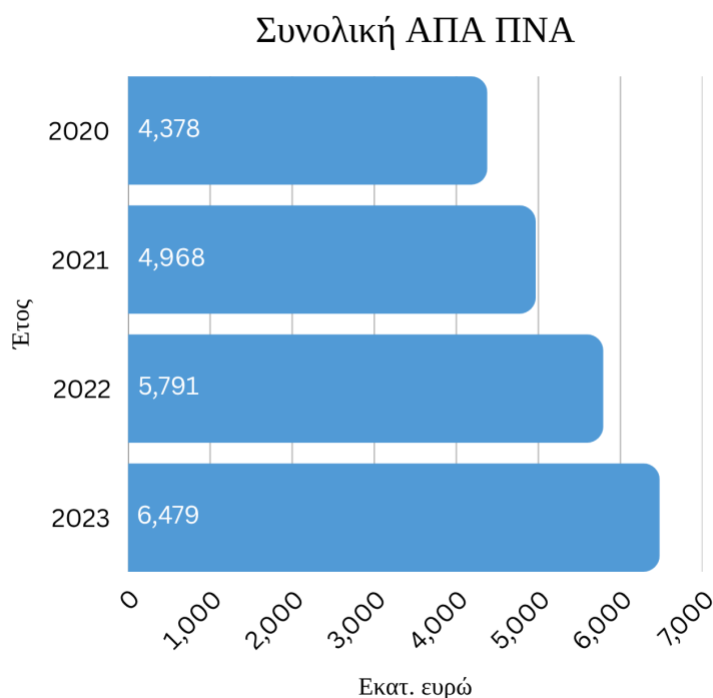
Σε επίπεδο περιφερειακών λογαριασμών, η ΕΛΣΤΑΤ δείχνει ισχυρή ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας μετά την πανδημία. Η συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) του Νοτίου Αιγαίου αυξήθηκε από 4.378 εκατ. ευρώ το 2020 σε 6.479 εκατ. ευρώ το 2023, ενώ το μερίδιο της Περιφέρειας στη συνολική ΑΠΑ της χώρας ενισχύθηκε από 3,0% σε 3,3%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές ανήλθε από 19.048 ευρώ το 2022 σε 21.610 ευρώ το 2023, επίπεδο που διατηρεί την Περιφέρεια στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των ελληνικών περιφερειών⁶.

⁵ Eurostat, Regions in Europe – 2025 edition (interactive publication), διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/regions-2025> (πρόσβαση: 20.03.2026).

⁶ ΕΛΣΤΑΤ, Η Ελλάδα με Αριθμούς (ή αντίστοιχη έκδοση/δημοσίευση), διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/7fbff740-3c88-424e-ceb2-8afec8a3900d> (πρόσβαση: 20.03.2026).

Ως προς την αγορά εργασίας, τα πιο πρόσφατα επίσημα και συγκρίσιμα στοιχεία σε περιφερειακό επίπεδο προέρχονται από την τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ. Για το Νότιο Αιγαίο, η περιφερειακή απασχόληση και η ανεργία εμφανίζουν έντονη εποχικότητα και μεγάλες τριμηνιαίες διακυμάνσεις: οι απασχολούμενοι διαμορφώνονται από 104,1 χιλ. άτομα το Α' τρίμηνο 2025 σε 158,6 χιλ. το Γ' τρίμηνο 2025, ενώ το ποσοστό ανεργίας κινείται από 20,1% στο Α' τρίμηνο 2025 σε 1,9% στο Γ' τρίμηνο 2025 και 5,2% στο Δ' τρίμηνο 2025. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνουν αφενός την ισχυρή εποχική ενεργοποίηση της αγοράς εργασίας κατά τους τουριστικούς μήνες και αφετέρου τη μεγάλη εξάρτηση της περιφερειακής οικονομίας από δραστηριότητες εποχικού χαρακτήρα⁷.

Στα Γραφήματα 10-11 εμφανίζονται τα δεδομένα εισοδήματος ανά τομέα δραστηριότητας για τα έτη για τα οποία διαθέτουμε αξιόπιστα στοιχεία από το 2020.

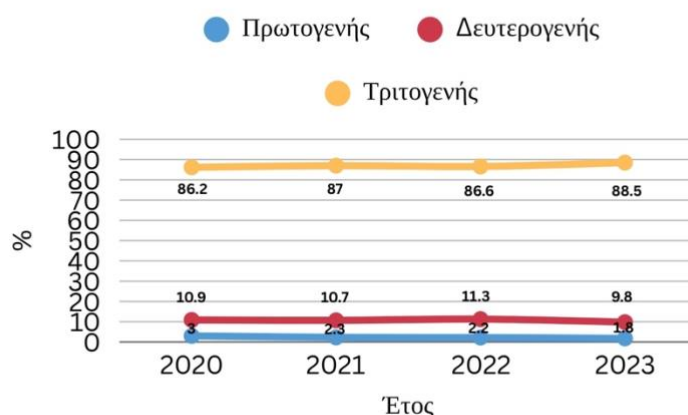
ΓΡΑΦΗΜΑ 10. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΘΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ (ΑΠΑ) ΠΝΑ (ΠΗΓΗ: [ΕΛΣΤΑΤ](#), ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ)

Όπως αναδεικνύεται στο Γράφημα 10, παρατηρείται σαφής και συνεχής αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας μετά το 2020, με την ΑΠΑ να ενισχύεται από 4.378 εκατ. ευρώ το 2020 σε 6.479 εκατ.

⁷ ΕΛΣΤΑΤ, στατιστικά στοιχεία και δημοσιεύσεις, διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/c3aed600-4f59-5338-2ee6-5e2c134c44d4>, <https://www.statistics.gr/documents/20181/1da197ef-d345-0598-d26d-eee38dc57432>, <https://www.statistics.gr/documents/20181/42f86073-1266-d259-e8ac-af52df12632c> (πρόσβαση: 20.03.2026).

εурώ το 2023. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την ισχυρή ανάκαμψη της περιφερειακής οικονομίας μετά την περίοδο της πανδημίας, η οποία είχε επηρεάσει σημαντικά τον τουριστικό τομέα. Ιδιαίτερα από το 2021 και μετά, καταγράφεται επιταχυνόμενη αύξηση, γεγονός που συνδέεται άμεσα με την επαναφορά της τουριστικής δραστηριότητας και τη συνολική ενίσχυση του τριτογενούς τομέα.

Διαχρονική Εξέλιξη της συμμετοχής ανά τομέα παραγωγής στην ΑΠΑ της ΠΝΑ

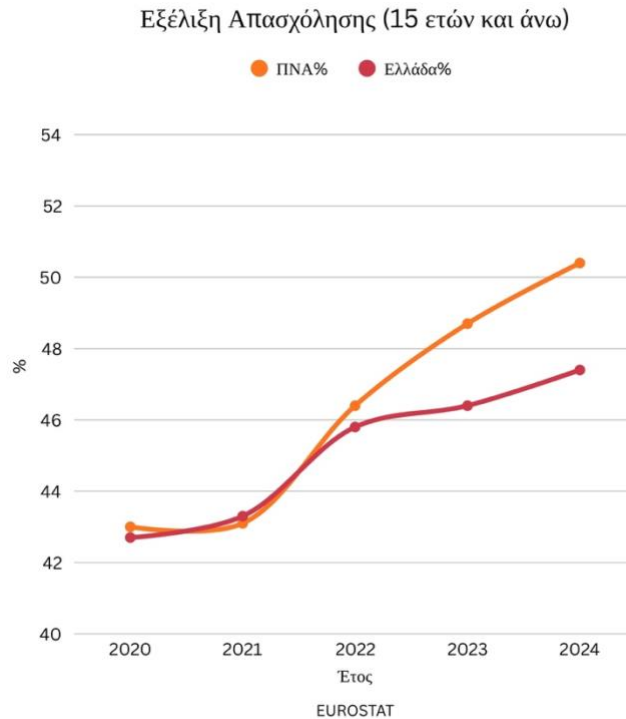

ΕΛΣΤΑΤ, Περιφερειακοί Λογαριασμοί

ΓΡΑΦΗΜΑ 11. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ (ΑΠΑ) ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, 2020-2023 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΣΤΟΙΧΕΙΑ [ΕΛΣΤΑΤ](#))

Από την άλλη, το Γράφημα 11 αποτυπώνει τη διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής των τριών βασικών τομέων παραγωγής στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για την περίοδο 2020–2023. Παρατηρείται η σταθερή και κυρίαρχη συμβολή του τριτογενούς τομέα, ο οποίος διατηρεί ποσοστά άνω του 86% σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, φτάνοντας το 88,5% το 2023. Αντίθετα, ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει μικρές διακυμάνσεις, κινούμενος μεταξύ 9,8% και 11,3%, χωρίς σαφή ανοδική ή καθοδική τάση. Ο πρωτογενής τομέας διατηρεί διαχρονικά πολύ χαμηλή συμμετοχή, κάτω από το 3%, γεγονός που επιβεβαιώνει τη περιορισμένη συμβολή του στη διαμόρφωση της περιφερειακής παραγωγής. Συνολικά, τα στοιχεία αναδεικνύουν τη χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης της Περιφέρειας και την έντονη εξάρτησή της από τον τομέα των υπηρεσιών. Παράλληλα, Η απασχόληση στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει σταθερή ανοδική τάση την περίοδο 2020–2024, με αύξηση από περίπου 43% σε άνω του 50% [Γράφημα 12]. Η εξέλιξη αυτή

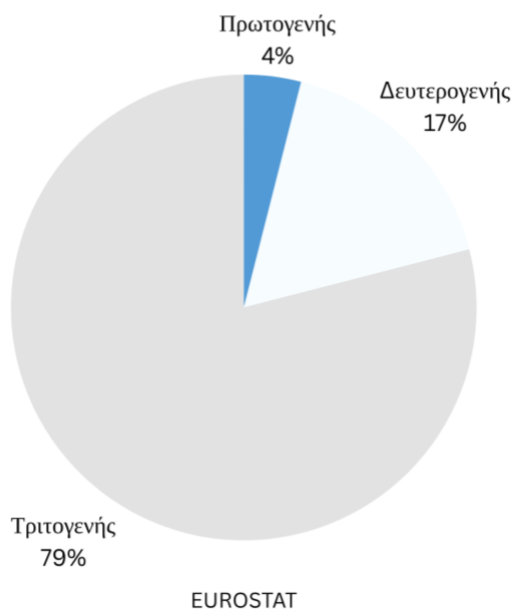
αντανακλά τη μεταπανδημική ανάκαμψη της οικονομίας και ιδίως την ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας.

ΓΡΑΦΗΜΑ 12. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ 15 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ ΣΤΗΝ ΠΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2020-2025 (%) (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Η διάρθρωση της απασχόλησης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου επιβεβαιώνει τη διαχρονικά έντονη κυριαρχία του τριτογενούς τομέα. Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat για το 2024, περίπου το 79% της συνολικής απασχόλησης συγκεντρώνεται στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ ο δευτερογενής τομέας αντιστοιχεί στο 17% και ο πρωτογενής μόλις στο 4%. Η εικόνα αυτή αποτυπώνει πως η αγορά εργασίας είναι έντονα προσανατολισμένη στον τουρισμό και τις συναφείς δραστηριότητες. Παράλληλα, η περιορισμένη συμμετοχή του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα επιβεβαιώνει εκ νέου τη χαμηλή διαφοροποίηση της περιφερειακής οικονομίας και την εξάρτησή της από τον τριτογενή τομέα [Γράφημα 13].

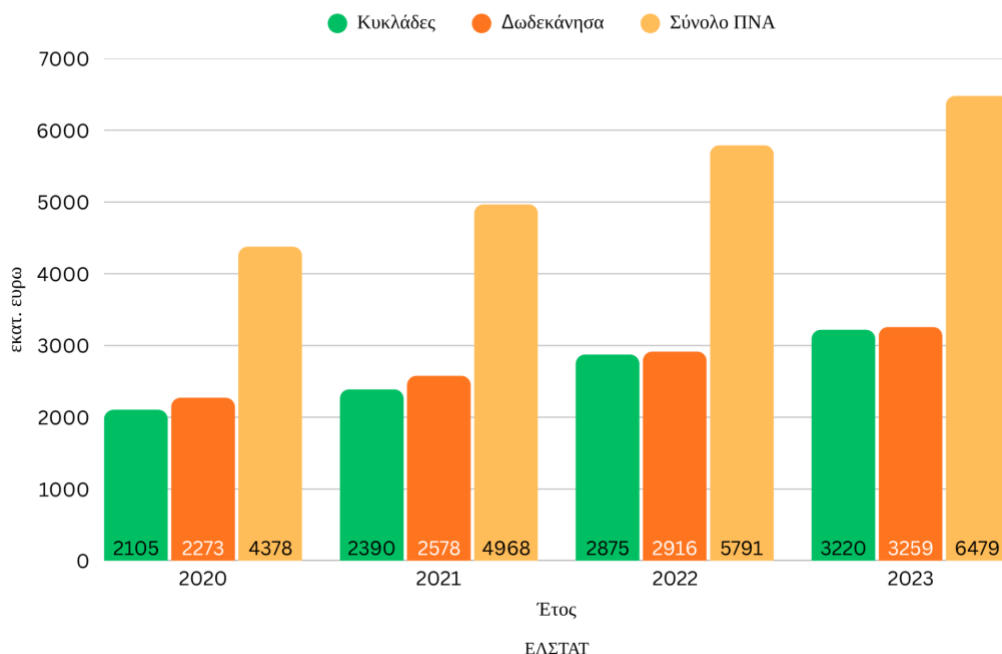
Απασχόληση στην ΠΙΝΑ το έτος 2024 ανά τομέα Παραγωγής

ΓΡΑΦΗΜΑ 13. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΙΝΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2024 ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Συνολικά, η μείωση της ανεργίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου από 16,7% το 2020 σε 9,8% το 2024, σε συνδυασμό με την αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας από 4.378 εκατ. ευρώ σε 6.479 εκατ. ευρώ (2020–2023) και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ από 19.048 ευρώ το 2022 σε 21.610 ευρώ το 2023, καταδεικνύει τη σαφή ανάκαμψη της περιφερειακής οικονομίας. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται άμεσα με την ισχυρή επαναφορά της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία ενίσχυσε τόσο την απασχόληση όσο και το εισόδημα. Ωστόσο, η σημαντική εποχικότητα της απασχόλησης, όπως αποτυπώνεται και στις μεγάλες τριμηνιαίες διακυμάνσεις της ανεργίας (από 20,1% στο Α΄ τρίμηνο 2025 σε 1,9% στο Γ΄ τρίμηνο), υποδηλώνει ότι η βελτίωση δεν κατανέμεται ομοιόμορφα στο σύνολο του έτους. Παράλληλα, η κυριαρχία του τριτογενούς τομέα (79% της απασχόλησης το 2024) περιορίζει τη σταθερότητα των εισοδημάτων, ιδιαίτερα για εποχικά εργαζόμενους. Συνεπώς, η ταυτόχρονη μείωση της ανεργίας και αύξηση του εισοδήματος αποτελεί θετική αλλά εν μέρει συγκυριακή εξέλιξη, που αφενός θα πρέπει να μελετηθεί σε βάθος με τους κατάλληλους δείκτες και αφετέρου αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης της παραγωγικής διαφοροποίησης και της ανθεκτικότητας της περιφερειακής οικονομίας.

Εξέλιξη ΑΕΠ ΠΝΑ 2020-2023

ΓΡΑΦΗΜΑ 14. ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΕΠ ΠΝΑ 2020-2023 ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ, ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΤΙΜΩΝ (ΠΗΓΗ: [ΕΛΣΤΑΤ](#))

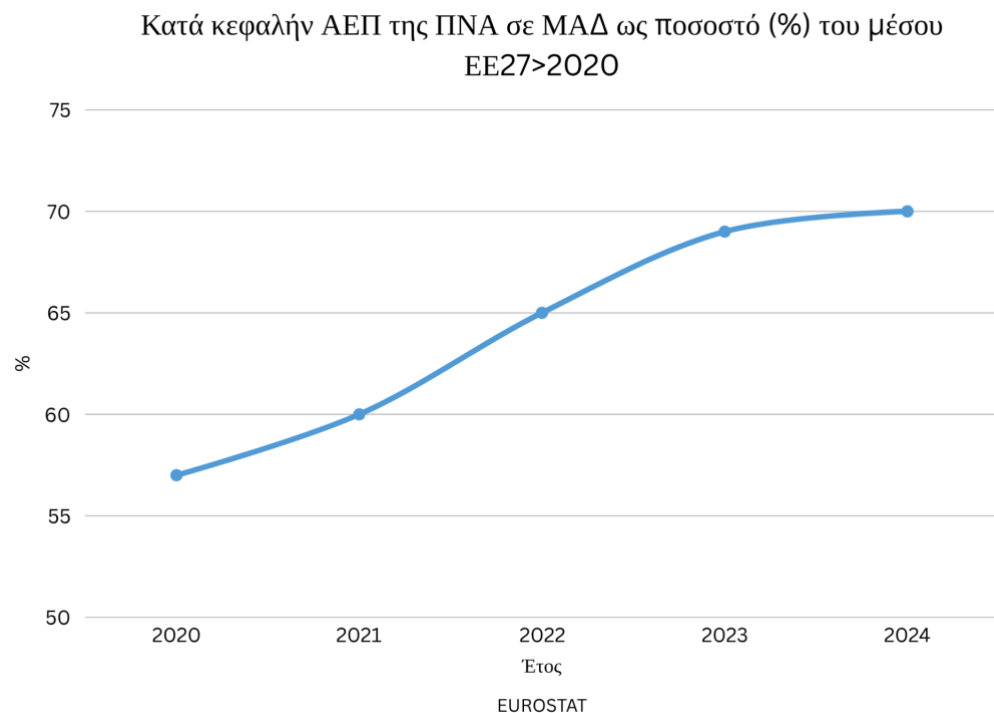
Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, τόσο οι Κυκλάδες όσο και τα Δωδεκάνησα παρουσιάζουν ισχυρή ανάκαμψη του ΑΕΠ μετά το 2020, με τα Δωδεκάνησα να διατηρούν ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας. Η εξέλιξη αυτή φαίνεται πως συνδέεται άμεσα με την ένταση και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της τουριστικής δραστηριότητας και στις δύο ενότητες, επιβεβαιώνοντας τον καθοριστικό ρόλο του τριτογενούς τομέα στην οικονομία της Περιφέρειας [Γράφημα 14].

Από την άλλη, με βάση το κκ. ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ)⁸ του έτους 2023 (πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ), αυτό ανήλθε σε 19.048 ευρώ το 2022 και σε 21.610 ευρώ το 2023, καταγράφοντας σημαντική αύξηση μέσα σε ένα έτος. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται άμεσα με την ισχυρή επαναφορά της τουριστικής δραστηριότητας και τη συνολική ενίσχυση του τριτογενούς τομέα. Παράλληλα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διατηρεί υψηλή θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών ως προς το επίπεδο ευημερίας, γεγονός που αποτυπώνει τη σημασία του τουρισμού ως βασικού αναπτυξιακού πυλώνα. Ωστόσο, η απουσία πιο πρόσφατων στοιχείων για τα έτη μετά το 2023 δεν επιτρέπει ακόμη την πλήρη αποτίμηση της συνέχειας της αναπτυξιακής αυτής τάσης, ενώ η έντονη

⁸ Η Μονάδα Αγοραστικής Δύναμης αποτελεί μία μεθοδολογία αντιστοίχισης οικονομικών μεγεθών, όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι μισθοί κτλ, μεταξύ διαφορετικών χωρών, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως οι συναλλαγματικές διαφορές, οι τιμές των προϊόντων, κ.ά.

εξάρτηση από τον τουρισμό αναδεικνύει την ανάγκη για ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της διαφοροποίησης της περιφερειακής οικονομίας. Με βάση τα στοιχεία της [ΕΛΣΤΑΤ](#), με 21.610 ευρώ συνεχίζει να κατατάσσεται στη δεύτερη θέση μετά την Αττική (29.732 ευρώ) και πάνω από το σύνολο της χώρας (21.301 ευρώ). Παράλληλα, υπερτερεί έναντι άλλων τουριστικών ή νησιωτικών περιφερειών, όπως η Κρήτη (18.345 ευρώ) και τα Ιόνια Νησιά (19.502 ευρώ), ενώ βρίσκεται επίσης πάνω από την Πελοπόννησο (17.841 ευρώ), την Κεντρική Μακεδονία (16.982 ευρώ) και τη Θεσσαλία (16.286 ευρώ).

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ αποτελεί και το κριτήριο κατάταξης των Περιφερειών, με βάση το οποίο η ΠΝΑ κατατάσσεται στην επενδυτική πολιτική συνοχής της ΕΕ. Η ΠΝΑ όπως βλέπουμε στο Γράφημα 18, έπειτα από τη σοβαρή ύφεση του 2020, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΠΝΑ σε ΜΑΔ συνεχίζει να ανακάμπτει και το 2023 βρίσκεται στο 70% του μέσου όρου ΕΕ-27⁹.

ΓΡΑΦΗΜΑ 15. ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΤΗΣ ΠΝΑ ΣΕ ΜΑΔ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΕΕ27>2020 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

⁹ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Περιφερειακό Πρόγραμμα «Νότιο Αιγαίο» 2021–2027, διαθέσιμο στο: <https://espa3.perpa.gr/wp-content/uploads/2021/09/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%A0%CE%A0-%CE%9D%CF%8C%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CE%91%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%AF%CE%BF-2021-2027.pdf> (πρόσβαση: 20.03.2026).

Συνολικά, παρατηρείται μία σχετική ανάκαμψη του διαθέσιμου εισοδήματος στην Περιφέρεια ωστόσο, είναι σημαντική η διάθεση περισσότερο πρόσφατων στοιχείων (σημειώνεται ότι έως και την έκδοσης της παρούσας μελέτης τα στοιχεία για τα έτη 2024 και 2025 δεν είναι διαθέσιμα) μέσα από τα οποία θα μπορούσε να μελετηθεί η βιωσιμότητα της οικονομικής ανάκαμψης της ΠΝΑ.

Απασχόληση

Η αγορά εργασίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εξακολουθεί να επηρεάζεται έντονα από τη δομή της περιφερειακής οικονομίας και ιδιαίτερα από τη μεγάλη βαρύτητα του τουρισμού και των συναφών υπηρεσιών. Η εξάρτηση αυτή αποτυπώνεται τόσο στη μεταβλητότητα των δεικτών απασχόλησης και ανεργίας όσο και στην έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει την περιφερειακή αγορά εργασίας. Με βάση τα συγκεντρωτικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την περίοδο 2020–2024, η ΠΝΑ εμφανίζει σαφή βελτίωση μετά το 2021, με αύξηση των απασχολουμένων, μείωση των ανέργων και ενίσχυση του ποσοστού απασχόλησης. Η εικόνα αυτή είναι συμβατή με τη μεταπανδημική ανάκαμψη της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά και με τη γενικότερη βελτίωση που καταγράφεται στην αγορά εργασίας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Για την ΕΕ, η Eurostat καταγράφει ότι το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιών 20–64 διαμορφώθηκε στο 75,8% το 2024, το υψηλότερο της σειράς από το 2009.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε από 117,6 χιλ. το 2020 σε 136,3 χιλ. το 2024, ενώ το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιών 15 και άνω ενισχύθηκε από 43% σε 50,4% στο ίδιο διάστημα [Γράφημα 12]. Την ίδια περίοδο, το ποσοστό ανεργίας στην ΠΝΑ υποχώρησε από 16,7% το 2020 σε 9,8% το 2024, παραμένοντας μεν αισθητά βελτιωμένο σε σχέση με τα πρώτα έτη της πανδημίας, αλλά συνεχίζοντας να αποτυπώνει τη σχετική ευαισθησία της περιφερειακής οικονομίας στις διακυμάνσεις της τουριστικής ζήτησης. Για το 2025, τα μέχρι στιγμής διαθέσιμα τριμηνιαία στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ επιβεβαιώνουν ότι η εποχικότητα εξακολουθεί να είναι πολύ έντονη: σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 10,4% το α' τρίμηνο 2025 και στο 8,2% το γ' τρίμηνο 2025, ενώ η απασχόληση αυξήθηκε αντίστοιχα από 4,22 σε 4,40 εκατ. άτομα¹⁰ [Πίνακας 3].

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΝΑ, 2020–2024 [ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΛΣΤΑΤ/ EUROSTAT].

Περιοχή	Δείκτης	2020	2021	2022	2023	2024
ΠΝΑ	Εργατικό δυναμικό (χιλ.)	141,2	144,6	141,2	142,1	151,1
ΠΝΑ	Απασχολούμενοι (χιλ.)	117,6	117,4	126,1	132,0	136,3
ΠΝΑ	Άνεργοι (χιλ.)	23,5	27,1	15,1	10,1	14,8
ΠΝΑ	Μη ενεργοί (χιλ.)	131,9	127,8	130,4	128,8	119,1

¹⁰ ΕΛΣΤΑΤ, στατιστικά στοιχεία και δημοσιεύσεις, διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/659bec04-3b0a-1235-097d-d66044ca960b> και <https://www.statistics.gr/documents/20181/c3aed600-4f59-5338-2ee6-5e2c134c44d4> (πρόσβαση: 24.03.2026).

Περιοχή	Δείκτης	2020	2021	2022	2023	2024
Ελλάδα	Εργατικό δυναμικό (χιλ.)	4.630,5	4.605,7	4.728,8	4.715,3	4.755,8
Ελλάδα	Απασχολούμενοι (χιλ.)	3.875,5	3.928,0	4.140,6	4.193,5	4.276,0
Ελλάδα	Άνεργοι (χιλ.)	755,0	677,7	588,2	521,8	479,8
Ελλάδα	Μη ενεργοί (χιλ.)	4.448,5	4.459,7	4.321,3	4.321,7	4.262,3

Η έμφυλη διάσταση της απασχόλησης παραμένει κρίσιμη. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η ανεργία των γυναικών παραμένει συστηματικά υψηλότερη από εκείνη των ανδρών σε όλη την περίοδο 2020–2024, παρότι και οι δύο δείκτες αποκλιμακώνονται. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Eurostat καταγράφει για το 2024 έμφυλο χάσμα απασχόλησης 10,0 ποσοστιαίων μονάδων, με απασχόληση 80,8% για τους άνδρες και 70,8% για τις γυναίκες στις ηλικίες 20–64¹¹. Η σύγκριση αυτή δείχνει ότι η παρακολούθηση της έμφυλης ανισότητας στην ΠΝΑ παραμένει απολύτως αναγκαία, ιδίως σε μια περιφέρεια όπου η εποχική εργασία και η συγκέντρωση της απασχόλησης σε συγκεκριμένους κλάδους διαμορφώνουν ιδιαίτερες συνθήκες εργασιακής επισφάλειας. Παράλληλα, σε ότι αφορά το νεανικό πληθυσμό προκύπτει ότι η ανεργία των νέων 15–24 ετών παρέμεινε πολύ υψηλή στα πρώτα έτη της περιόδου 2020-2024, ενώ και το ποσοστό των νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης εμφανίζει μεγάλες διακυμάνσεις [Πίνακας 3]. Η ίδια εικόνα αστάθειας συνδέεται με το εποχικό πρότυπο της απασχόλησης στην Περιφέρεια. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα τριμηνιαία στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2024 και το 2025, τα οποία δείχνουν ισχυρές διακυμάνσεις του αριθμού των απασχολουμένων και των ανέργων μέσα στο έτος, στοιχείο συμβατό με τη μεγάλη τουριστική εξάρτηση της ΠΝΑ¹².

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΝΑ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ (ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ EUROSTAT/ ΕΛΣΤΑΤ)

Δείκτης	2020	2021	2022	2023	2024
Ποσοστό ανεργίας γυναικών 15–74 (%)	21,5	21,3	14,1	8,7	12,5
Ποσοστό ανεργίας ανδρών 15–74 (%)	12,9	16,8	8,4	6,1	8,0

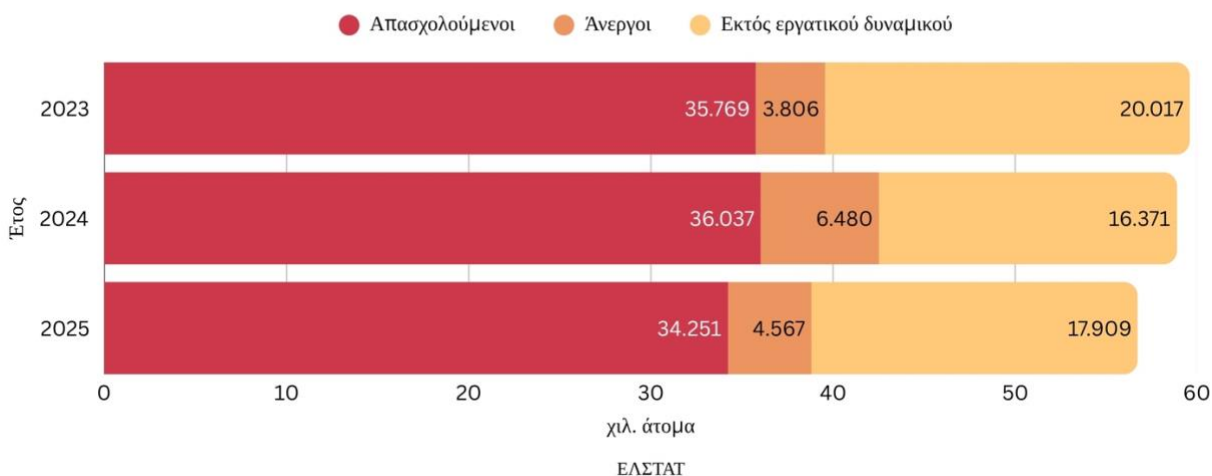
¹¹ Eurostat, Employment rate in the EU reaches new high (news release), διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250527-1> (πρόσβαση: 24.03.2026).

¹² ΕΛΣΤΑΤ, στατιστικά στοιχεία, διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/c3aed600-4f59-5338-2ee6-5e2c134c44d4> · Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου, Θεματική έρευνα με θέμα «Απασχόληση, συνθήκες ζωής και επιχειρηματικότητα των νέων ατόμων στο Νότιο Αιγαίο», διαθέσιμο στο: https://socialobservatory.pnai.gov.gr/erevnes_meletes/thematiki-erevna-me-thema-apascholis-synthikes-zois-kai-epicheirimatikotita-ton-neon-atomon-sto-notio-aigaio/ (πρόσβαση: 24.03.2026).

Δείκτης	2020	2021	2022	2023	2024
Ποσοστό ανεργίας νέων 15–24 (%)	35,8	33,0	28,0	22,5	23,1
Ποσοστό νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης — NEET 15–24 (%)	22,0	11,8	13,0	12,0	13,0
Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων (%)	25,2	23,7	36,4	13,8	13,8

Η ανάλυση των στοιχείων για τον πληθυσμό 18–34 ετών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου την περίοδο 2023–2025 αναδεικνύει έντονη μεταβλητότητα στην αγορά εργασίας, με σαφή επίδραση της εποχικότητας. Οι απασχολούμενοι παραμένουν σε υψηλά επίπεδα (35.769 το 2023, 36.037 το 2024, 34.251 το 2025), ωστόσο καταγράφεται σημαντική αύξηση της ανεργίας το 2024 (6.480 άτομα έναντι 3.806 το 2023), πριν υποχωρήσει εκ νέου το 2025 (4.567). Παράλληλα, το ποσοστό των νέων εκτός εργατικού δυναμικού παρουσιάζει διακυμάνσεις, μειούμενο το 2024 αλλά αυξανόμενο ξανά το 2025, γεγονός που υποδηλώνει αστάθεια στη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης, κυριαρχούν διαχρονικά οι μισθωτοί (περίπου 75–80%), ενώ παρατηρούνται μεταβολές στις μορφές αυτοαπασχόλησης και σημαντική αύξηση των βοηθών σε οικογενειακές επιχειρήσεις το 2024, στοιχείο που συνδέεται με την οικογενειακή και εποχική επιχειρηματικότητα. Σε κλαδικό επίπεδο, η συντριπτική πλειονότητα των νέων απασχολείται στον τριτογενή τομέα (άνω του 80% το 2023–2024), επιβεβαιώνοντας την εξάρτηση από τον τουρισμό, αν και το 2025 καταγράφεται μικρή υποχώρηση υπέρ του δευτερογενούς τομέα. Τέλος, η ανεργία των νέων είναι κυρίως βραχυχρόνια (άνω του 80% κάτω των 12 μηνών), γεγονός που επιβεβαιώνει τη συχνή επανένταξη στην απασχόληση, αλλά και τον έντονα εποχικό χαρακτήρα της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια [Γράφημα 16, Πίνακας 5].

Πληθυσμός 18–34 ετών κατά κατάσταση απασχόλησης, ΠΝΑ, 2023–2025

ΓΡΑΦΗΜΑ 16. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 18–34 ΕΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΠΝΑ, 2023–2025 (ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΛΣΤΑΤ-ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ 18–34 ΕΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ, 2023–2025 (ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΛΣΤΑΤ-ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ).

Κατηγορία	2023	2024	2025
Θέση στην επιχείρηση			
Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	1.215	2.687	1.496
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	3.459	2.082	3.645
Μισθωτός	28.622	26.778	28.091
Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	2.473	4.490	1.019
Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας			
Πρωτογενής τομέας	1.840	708	712
Δευτερογενής τομέας	4.420	5.640	6.684
Τριτογενής τομέας	29.509	29.689	26.854
Διάρκεια ανεργίας			
Άνεργοι < 12 μηνών	3.442	5.532	3.890
Άνεργοι ≥ 12 μηνών	298	948	677

Το ίδιο αφορά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης, όπως αυτά αποτυπώνονται στα διαθέσιμα στοιχεία της ΔΥΠΑ (Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας) για το 2025¹³. Με

¹³ Τα στοιχεία του Μηχανισμού Διάγνωσης της Δ.Υ.Π.Α. βασίζονται σε δεδομένα συγκεκριμένου μήνα αναφοράς (Απρίλιος), τα οποία χρησιμοποιούνται για λόγους συγκρισιμότητας μεταξύ των ετών και δεν συνιστούν ετήσιο μέσο όρο. Βλ. Δ.Υ.Π.Α., Μηχανισμός Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας – Χαρακτηριστικά των ανέργων σύμφωνα με τα δεδομένα της

βάση την ετήσια έκθεση του Μηχανισμού Διάγνωσης της ΔΥΠΑ για το 2025, η εγγεγραμμένη ανεργία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανήλθε σε 26.361 άτομα τον Απρίλιο του 2025, που αντιστοιχούν στο 3,2% του συνόλου της χώρας. Σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2024, όταν οι εγγεγραμμένοι άνεργοι στην Περιφέρεια ήταν 28.096 άτομα, καταγράφεται μείωση κατά 1.735 άτομα, δηλαδή περίπου -6,2%. Η εξέλιξη αυτή δείχνει βελτίωση της εικόνας της εγγεγραμμένης ανεργίας, χωρίς όμως να αναιρεί τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της περιφερειακής αγοράς εργασίας, και ιδίως την έντονη εποχικότητα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάρθρωση της ανεργίας κατά διάρκεια. Στο Νότιο Αιγαίο το 76,0% των εγγεγραμμένων ανέργων τον Απρίλιο του 2025 ήταν άνεργοι με διάρκεια ανεργίας μικρότερη των 12 μηνών, ενώ μόλις το 24,0% ήταν μακροχρόνια άνεργοι. Το αντίστοιχο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας το 2024 ήταν 25,1%, γεγονός που υποδηλώνει οριακή περαιτέρω αποκλιμάκωση. Σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας, η ΠΝΑ εμφανίζει από τα χαμηλότερα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας, κάτι που συνδέεται με την έντονη εποχική επανενεργοποίηση της απασχόλησης κατά τους τουριστικούς μήνες.

Η χωρική κατανομή της ανεργίας μέσα στην Περιφέρεια επιβεβαιώνει τη συγκέντρωση του φαινομένου σε βασικές νησιωτικές ενότητες. Το 2025, η Περιφερειακή Ενότητα Ρόδου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των εγγεγραμμένων ανέργων με 9.324 άτομα ή 35,4% του περιφερειακού συνόλου. Ακολουθούν η Κως με 3.649 άτομα (13,8%), η Κάλυμνος με 3.171 (12,0%), η Θήρα με 2.456 (9,3%) και η Νάξος με 1.938 (7,4%). Η εικόνα αυτή αναδεικνύει ότι η ανεργία στην ΠΝΑ έχει σαφή χωρική συγκέντρωση σε περιοχές με ισχυρή τουριστική δραστηριότητα ή/και με μεγαλύτερα πληθυσμιακά μεγέθη.

Ωστόσο, όταν τα στοιχεία εξεταστούν σε σχέση με τον μόνιμο πληθυσμό, προκύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση της ανεργίας. Ειδικότερα, η Κάλυμνος εμφανίζει την υψηλότερη αναλογία (περίπου 17,9% του πληθυσμού), ακολουθούμενη από τη Θήρα (12,9%), ενώ η Κως (9,8%) και η Νάξος (9,4%) κινούνται σε παρόμοια επίπεδα. Αντίθετα, η Ρόδος, παρά τον μεγάλο αριθμό ανέργων, εμφανίζει χαμηλότερη αναλογία (7,3%), γεγονός που επιβεβαιώνει ότι τα απόλυτα μεγέθη επηρεάζονται σημαντικά από το μέγεθος του πληθυσμού και της τοπικής οικονομίας.¹⁴

Ως προς το προφίλ των ανέργων, η έκθεση του 2025 δίνει για το Νότιο Αιγαίο μέσο όρο ηλικίας 42 έτη και μέσο όρο διάρκειας ανεργίας 18 μήνες, έναντι 17 μηνών στην αντίστοιχη έκθεση του 2024. Αυτό

εγγεγραμμένης ανεργίας της Δ.ΥΠ.Α., Ιούλιος 2025, διαθέσιμο στο: <https://www.dypa.gov.gr/storage/mhxanismos-diagnoshs-ths-ageras-ergasias-dypa-ioulios-2025.pdf> (πρόσβαση: 24.03.2026).

¹⁴ Τα παραπάνω ποσοστά βασίζονται στον μόνιμο πληθυσμό και αποτελούν ενδεικτικό δείκτη έντασης της ανεργίας και όχι πραγματικό ποσοστό ανεργίας. Για ακριβέστερη αποτίμηση απαιτείται η αναγωγή στον ενεργό πληθυσμό (εργατικό δυναμικό) κάθε περιοχής. Τα διαθέσιμα στοιχεία για την ανεργία προέρχονται από τη βάση εγγεγραμμένης ανεργίας της Δ.ΥΠ.Α. και δεν συνοδεύονται έως και την έκδοση της παρούσας μελέτης από αντίστοιχα συγκρίσιμα δεδομένα για το σύνολο του εργατικού δυναμικού σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας. Ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατός ο υπολογισμός του ποσοστού ανεργίας με τη συνήθη μεθοδολογία (άνεργοι προς εργατικό δυναμικό). Για τον λόγο αυτό, χρησιμοποιείται συμπληρωματικά η αναγωγή στον μόνιμο πληθυσμό ως ενδεικτικός δείκτης έντασης, με στόχο τη συγκριτική αποτύπωση της χωρικής κατανομής του φαινομένου.

σημαίνει ότι, παρά τη μείωση του συνολικού αριθμού των εγγεγραμμένων ανέργων, η μέση διάρκεια ανεργίας δεν έχει εξαιρεθεί.

Επιπλέον, για το έμφυλο χάσμα, η ΠΝΑ φαίνεται να ακολουθεί την εθνική τάση αύξησης του έμφυλου χάσματος το 2022 σε σημαντικά υψηλότερο βαθμό. Σε κάθε περίπτωση, τόσο ο περιφερειακός, όσο και ο εθνικός δείκτης παραμένουν περίπου στο διπλάσιο του ευρωπαϊκού καταδεικνύοντας την ανάγκη λήψης μέτρων διευκόλυνσης της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας και σε κλάδους που συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομία.

ΓΡΑΦΗΜΑ 17. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΜΦΥΛΟΥ ΧΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ) ΣΤΗΝ ΠΝΑ, ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ27>20, 2020-2024 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Επιπλέον, για το έμφυλο χάσμα, η ΠΝΑ φαίνεται να ακολουθεί την εθνική τάση σχετικής μείωσης του έμφυλου χάσματος από το 2022. Σε κάθε περίπτωση, τόσο ο περιφερειακός, όσο και ο εθνικός δείκτης παραμένουν περίπου στο διπλάσιο του ευρωπαϊκού καταδεικνύοντας την ανάγκη λήψης μέτρων διευκόλυνσης της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας και σε κλάδους που συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομία [Γράφημα 17].

Η τάση μετατροπής θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης σε ελαστικές μορφές εργασίας που καταγράφεται από τα παραπάνω στοιχεία, ιδιαίτερα για τους νέους καθώς και τους ανειδίκευτους εργαζόμενους σε συνδυασμό με την εποχικότητα της εργασίας για τους νέους και τις γυναίκες, δημιουργεί δυσχερείς συνθήκες για το εισόδημα των κατηγοριών αυτών. Όπως αναδείχθηκε και στο

πλαίσιο των [επιτόπιων μελετών](#) του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, οι ως άνω ομάδες του πληθυσμού αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες επανένταξης στην εργασία μετά την εμφάνιση της υγειονομικής κρίσης και αποτελούν ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού για την ΠΝΑ.

Τα επικαιροποιημένα στοιχεία του 2024 από τον Μηχανισμό Διάγνωσης της Αγοράς Εργασίας¹⁵ επιβεβαιώνουν τη συνέχιση των βασικών χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Ειδικότερα, η ανεργία εξακολουθεί να παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, με σημαντική μείωση κατά τη θερινή περίοδο και αύξηση τους χειμερινούς μήνες.

Η διαχρονική αυτή σταθερότητα της εν λόγω τάσης καταδεικνύει ότι η εποχικότητα αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό της περιφερειακής αγοράς εργασίας και συνδέεται άμεσα με την έντονη εξάρτηση από τον τουριστικό τομέα. Τα στοιχεία του 2024 επιβεβαιώνουν ότι, παρά τη συνολική βελτίωση των δεικτών απασχόλησης, η μεταβλητότητα της ανεργίας εντός του έτους παραμένει υψηλή. Η δημοσίευση νεότερων στοιχείων για την αγορά εργασίας σε μηνιαία βάση και ανά δήμο είναι εξαιρετικά κρίσιμη για την επιβεβαίωση της διαχρονικότητας της εν λόγω τάσης.

2.3 ΥΓΕΙΑ

Στον τομέα των υπηρεσιών υγείας, όπως αποτυπώθηκε στην [προηγούμενη Περιφερειακή Έρευνα](#) του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, η ΠΝΑ συνεχίζει να υπολείπεται του εθνικού δείκτη παρότι παρατηρείται μικρή αύξηση των διαθέσιμων νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο. Η πιο πρόσφατη επίσημη αποτύπωση της ΕΛΣΤΑΤ για την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας αφορά το έτος 2024. Σύμφωνα με αυτή, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούσαν 14 Κέντρα Υγείας το 2024, αριθμός αμετάβλητος σε σχέση με το 2023¹⁶. Σε σύγκριση με τις άλλες Περιφέρειες της χώρας, η ΠΝΑ παραμένει περίπου στη μέση της κατανομής, παρά τις ιδιαίτερες ανάγκες που δημιουργούν η πολυνησιωτικότητα και η υψηλή τουριστική ένταση. Ενδεικτικό είναι ότι στις Επιτόπιες Έρευνες, δράση του Παρατηρητηρίου για την επιτόπου ποιοτική και ποσοτική ανάλυση κοινωνικών δεικτών, τα προηγούμενα έτη αναδείχθηκαν ζητήματα, όπως η μικρή βελτίωση των υπηρεσιών/δομών υγείας, η ανάγκη αύξησης του αριθμού των γιατρών και η διαθεσιμότητα επιπλέον ειδικοτήτων. Επιπλέον, σημαντικά κενά διατυπώνονται στην περίθαλψη των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με κάποια ψυχική νόσο ή εξάρτηση. Τα ζητήματα αυτά φαίνεται να απασχολούν το σύνολο των Δήμων της Περιφέρειας, ενώ υπάρχει σημαντική ανάγκη μελέτης του κατά πόσο υφίσταται στατιστική σημαντικότητα σε σχέση με τη βαθμίδα υγειονομικής περίθαλψης, το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Τα ως άνω δεδομένα επιβεβαιώνουν τη συνέχεια των τάσεων, οι οποίες είχαν αποτυπωθεί στις σχετικές ενότητες των προηγούμενων επιτόπιων ερευνών του Παρατηρητηρίου.

¹⁵ Κοτσίος, Β., Διαδραστικός πίνακας/γράφημα (Tableau Public – sheet0), διαθέσιμο στο: https://public.tableau.com/app/profile/vaios.kotsios.eiead/viz/2024_17542315017590/sheet0 (πρόσβαση: 24.03.2026).

¹⁶ ΕΛΣΤΑΤ, στατιστικά στοιχεία (δημοσίευση/πίνακες), διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/66936bec-43c9-56cd-9aac-c8bdadfd639a> (πρόσβαση: 24.03.2026).

Ως προς τη στελέχωση των Κέντρων Υγείας, η εικόνα της ΠΝΑ το 2024 είναι μικτή. Το ιατρικό προσωπικό μειώθηκε από 93 άτομα το 2023 σε 88 το 2024, δηλαδή κατά 5,4%. Το νοσηλευτικό προσωπικό μειώθηκε επίσης, από 111 σε 100 άτομα, δηλαδή κατά 9,9%, που αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες μειώσεις μεταξύ των Περιφερειών. Αντίθετα, το λοιπό μη ιατρικό προσωπικό αυξήθηκε οριακά, από 114 σε 115 άτομα (+0,9%). Η εικόνα αυτή δείχνει ότι, παρότι διατηρείται η βασική δομή των μονάδων, η λειτουργική τους επάρκεια εξακολουθεί να πιέζεται, ιδιαίτερα ως προς τις ιατρικές και νοσηλευτικές ειδικότητες. Στο ίδιο πλαίσιο, η ΕΛΣΤΑΤ καταγράφει για το 2024 αύξηση του ιατρικού εξοπλισμού στα Κέντρα Υγείας της ΠΝΑ από 190 σε 198 τεμάχια, δηλαδή κατά 4,2%. Η μεταβολή αυτή κινείται θετικά, αλλά δεν αναιρεί το γεγονός ότι οι ανάγκες παροχής υπηρεσιών υγείας στην Περιφέρεια επηρεάζονται δυσανάλογα από τη θερινή αύξηση του πραγματικού πληθυσμού, ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα και πιο δημοφιλή ως τουριστικό προορισμό νησιά¹⁷.

Σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, οι δείκτες πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας παραμένουν κρίσιμοι. Η Eurostat καταγράφει ότι το 2024 το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω με ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση ή θεραπεία ήταν 3,8% στην ΕΕ, ενώ στην Ελλάδα έφτασε το 13,4%, το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό επιβεβαιώνει ότι τα εμπόδια πρόσβασης στην υγειονομική φροντίδα παραμένουν έντονα σε εθνικό επίπεδο, με βασικούς λόγους το κόστος, τις λίστες αναμονής και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την απόσταση.

Επιπλέον, η περαιτέρω ανάλυση αυτών των ζητημάτων με ποσοτικά στοιχεία καταδεικνύεται και από το γεγονός πως η ΠΝΑ βρίσκεται περίπου στη μέση σε ό,τι αφορά την ύπαρξη δομών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας¹⁸ - παρά την πολυνησιωτικότητα αλλά και τη μεγάλη τουριστική κίνηση τους θερινούς μήνες - που τη χαρακτηρίζει. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι στην ΠΝΑ το 2024 μειώθηκε το ιατρικό προσωπικό κατά -5.4% παρά την προηγούμενη ετήσια αύξηση κατά 1,8% [Πίνακας 6].

¹⁷ ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή Κέντρων Υγείας και λοιπών μονάδων παροχής υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας: έτος 2024, διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/66936bec-43c9-56cd-9aac-c8bdadfd639a> (πρόσβαση: 24.03.2026).

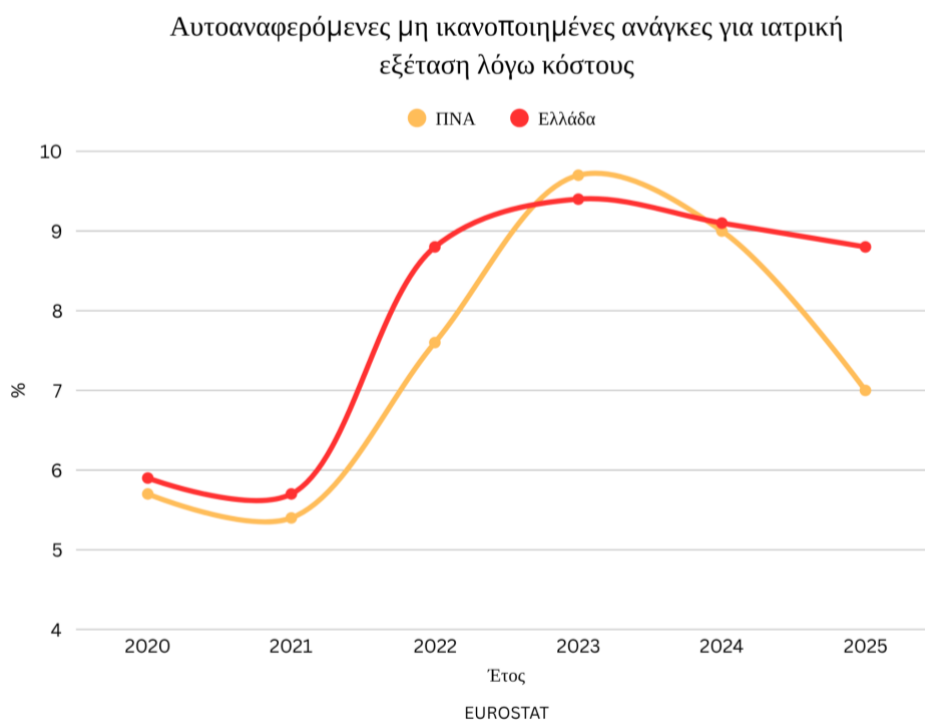
¹⁸ Η παρακολούθηση της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (Π.Φ.Υ.) από την ΕΛΣΤΑΤ μέχρι το έτος 2016 περιοριζόταν στα Κέντρα Υγείας του Πρωτοβάθμιου Εθνικού Δικτύου Υγείας (Π.Ε.Δ.Υ.). Μετά τη θέσπιση του Ν.4486/2017 για τη «Μεταρρύθμιση της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας», ο όρος «Κέντρο Υγείας» διευρύνθηκε και περιλαμβάνει επιπλέον τις αποκεντρωμένες μονάδες, όπου στο πρώτο επίπεδο Π.Φ.Υ. παρέχονται υπηρεσίες από τις Τοπικές Μονάδες Υγείας (Το.Μ.Υ), τα Περιφερειακά Ιατρεία (Π.Ι), τα Πολυδύναμα Περιφερειακά Ιατρεία (Π.Π.Ι), τα Ειδικά Περιφερειακά Ιατρεία (Ε.Π.Ι), τα Τοπικά Ιατρεία (Τ.Ι) και λοιπές μονάδες Π.Φ.Υ. βλ. https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=498894&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el [ημερομηνία πρόσβασης 21/03/2023].

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (2023/2024) ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΤΙΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (ΠΗΓΗ: [ΕΛΣΤΑΤ](#))

Κατηγορία προσωπικού	2023	2024	Μεταβολή %
Ιατρικό προσωπικό	93	88	-5,4
Νοσηλευτικό προσωπικό	111	100	-9,9
Λοιπό μη ιατρικό προσωπικό	114	115	0,9

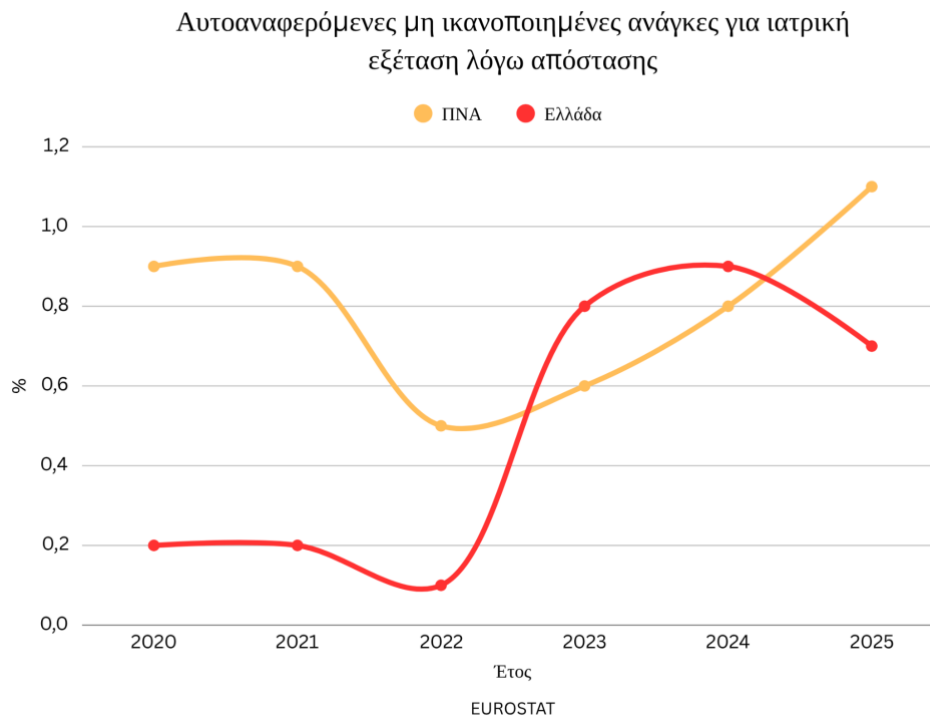
Από την άλλη, σε ό,τι αφορά την απόκτηση ιατρικών μηχανημάτων η ΠΝΑ βρίσκεται ανάμεσα των περιφερειών, οι οποίες έχουν αύξηση και το 2024 κατά 4.2% (από 10,5% το 2023).

Παράλληλα, οι αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση λόγω κόστους παρουσιάζουν αυξητική τάση στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά την περίοδο 2020–2025, γεγονός που υποδηλώνει επιδείνωση της οικονομικής πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας. Στην Ελλάδα, το σχετικό ποσοστό αυξάνεται από 5,9% το 2020 σε 8.8% το 2025, ενώ στην ΠΝΑ από 5,7% σε 9,7%, ξεπερνώντας μάλιστα το εθνικό επίπεδο το 2023. Στη συνέχεια καταγράφεται αποκλιμάκωση, με το ποσοστό να διαμορφώνεται το 2025 σε 8,8% για την Ελλάδα και 7,0% για την ΠΝΑ. Η εξέλιξη αυτή δείχνει ότι, παρότι η πίεση λόγω κόστους παραμένει σημαντική, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η εικόνα βελτιώνεται αισθητά το 2025 σε σχέση με την κορύφωση των προηγούμενων ετών [Γράφημα 18].

ΓΡΑΦΗΜΑ 18. ΑΥΤΟΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΜΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΛΟΓΩ ΚΟΣΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΝΑ, 2020-2023 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Επιπλέον, οι αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση λόγω απόστασης παρουσιάζουν σαφή διαφοροποίηση μεταξύ της Ελλάδας και της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Κατά την περίοδο 2020–2022, η ΠΝΑ εμφανίζει σημαντικά υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που αντανακλά τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες και τη νησιωτικότητα της περιοχής. Συγκεκριμένα, το ποσοστό στην ΠΝΑ διαμορφώνεται στο 0,9% το 2020 και το 2021, έναντι μόλις 0,2% στην Ελλάδα. Το 2022 καταγράφεται μείωση και στις δύο περιπτώσεις, ωστόσο από το 2023 και μετά παρατηρείται εκ νέου αύξηση, ιδιαίτερα στην ΠΝΑ. Το 2025 η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου φτάνει στο 1,1%, που αποτελεί την υψηλότερη τιμή της περιόδου, ενώ η Ελλάδα παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα (0,7%). Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει ότι η απόσταση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικότερο εμπόδιο πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας για τους κατοίκους των νησιωτικών περιοχών, σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο [Γράφημα 19].

ΓΡΑΦΗΜΑ 19. ΑΥΤΟΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΜΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΛΟΓΩ ΑΠΟΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΝΑ, 2020-2023 (EUROSTAT)

Το προσδόκιμο ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει διαχρονικά υψηλές τιμές, με μικρές διακυμάνσεις την περίοδο 2020–2024. Συγκεκριμένα, το 2020 ανέρχεται σε 82,6 έτη, ενώ το 2021 καταγράφεται αισθητή πτώση στα 81,6 έτη, η οποία συνδέεται με τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19. Από το 2022 και μετά παρατηρείται σταδιακή ανάκαμψη, με το προσδόκιμο ζωής να φτάνει τα 82,7

έτη το 2023 και να συνεχίζει ανοδικά το 2024 (82,9 έτη), υπερβαίνοντας τα προ πανδημίας επίπεδα. Όπως προκύπτει και από τα στοιχεία, οι γυναίκες διατηρούν σημαντικό πλεονέκτημα έναντι των ανδρών σε όλα τα έτη, με διαφορά που κυμαίνεται περίπου μεταξύ 3,5 και 4 ετών όπως φαίνεται στον Πίνακα 7. Η διαφορά αυτή συνάδει με τη γενικότερη ευρωπαϊκή τάση, όπου το προσδόκιμο ζωής των γυναικών είναι συστηματικά υψηλότερο από των ανδρών¹⁹.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΖΩΗΣ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΣΕ ΕΤΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ, 2020-2024 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Έτος	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
2020	82,6	80,5	84,6
2021	81,6	79,8	83,5
2022	81,7	79,5	84,1
2023	82,7	80,7	84,6
2024	82,9	81,0	84,8

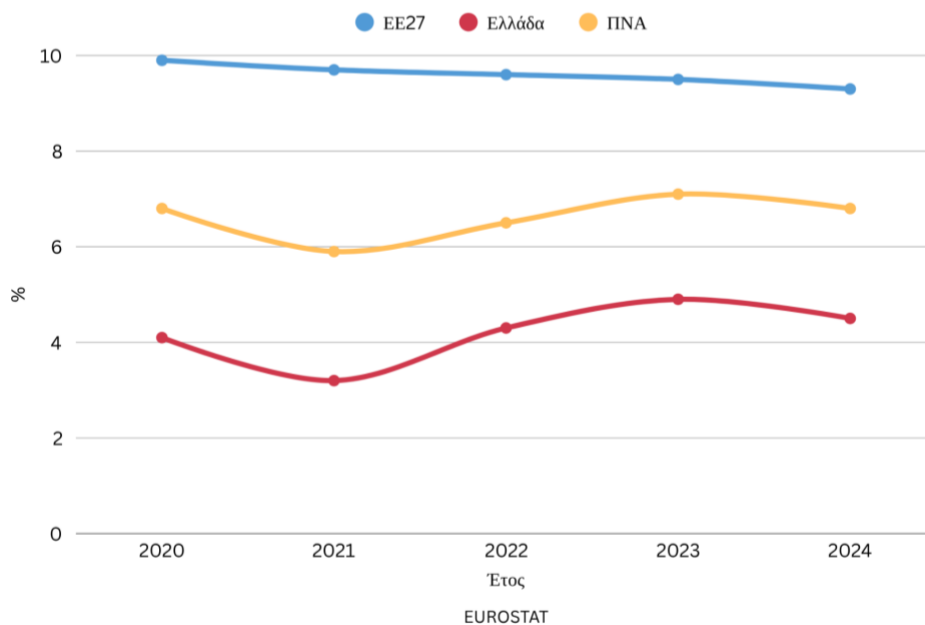
2.4 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στον τομέα της εκπαίδευσης, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συνεχίζει να εμφανίζει διαρθρωτικές αδυναμίες, οι οποίες συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας, όπως η εποχικότητα και η έντονη εξάρτηση από τον τουρισμό. Όπως αναδείχθηκε και στην ενότητα 2.2, η ανεργία επηρεάζει δυσανάλογα τους νέους και τα άτομα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, γεγονός που συνδέεται άμεσα με τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού.

Το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης (ηλικίες 18-24) στην ΠΝΑ παραμένει διαχρονικά υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο και σημαντικά υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό. Την περίοδο 2020–2024 καταγράφονται αυξομειώσεις, ωστόσο η γενική τάση δείχνει επιμονή του φαινομένου σε σχετικά υψηλά επίπεδα. Το 2023 παρατηρείται αύξηση τόσο στην ΠΝΑ όσο και στην Ελλάδα, ενώ το 2024 καταγράφεται ήπια αποκλιμάκωση, σε αντίθεση με την πιο σταθερή τάση της ΕΕ [Γράφημα 20].

¹⁹ Eurostat, Life expectancy higher for women in all EU regions (news release), διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221118-1> (πρόσβαση: 21.03.2026).

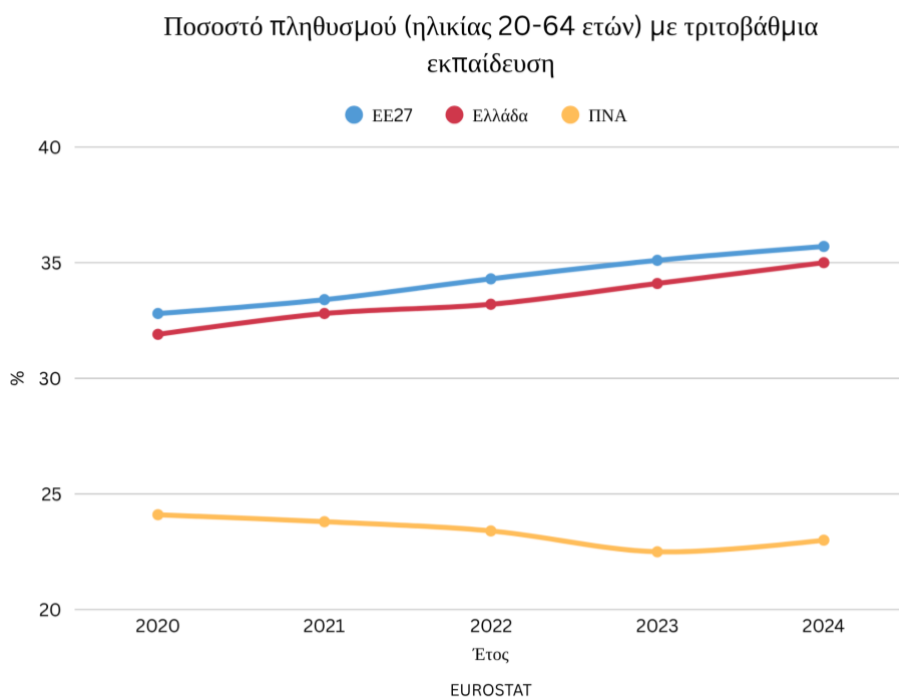
Ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ηλικίες 18-24

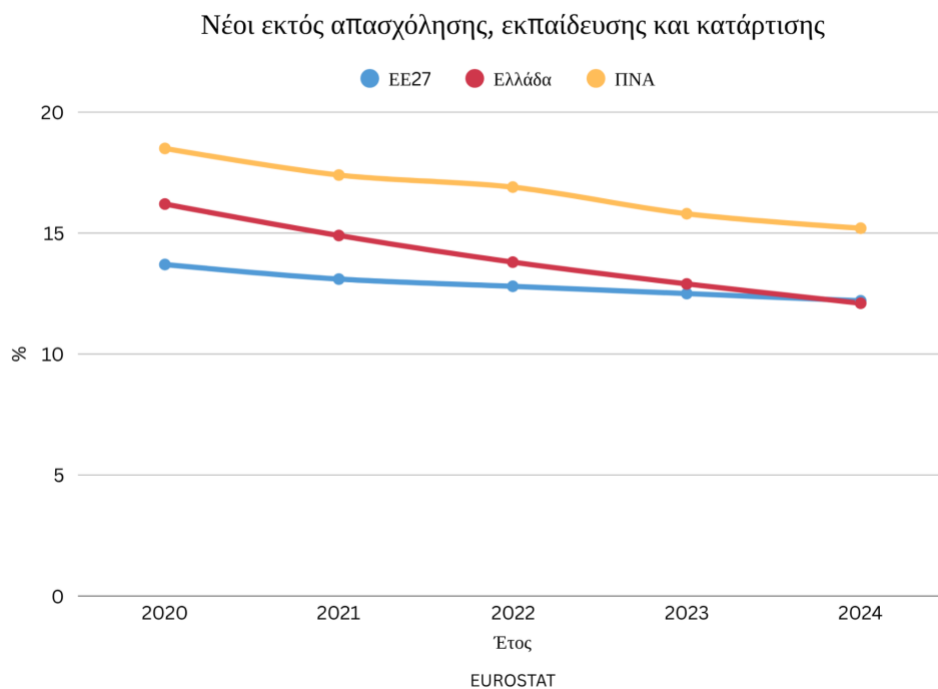
ΓΡΑΦΗΜΑ 20. ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΡΟΩΡΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΗΛΙΚΙΕΣ 18-24, ΣΤΗΝ ΠΝΑ, ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ27>2020, 2020-2024 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Παράλληλα, το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ΠΝΑ παραμένει χαμηλότερο τόσο σε σχέση με τον εθνικό όσο και με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το 2023 καταγράφεται μείωση στο 22,5%, γεγονός που υποδηλώνει περιορισμένη διείσδυση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Περιφέρεια. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με τη δομή της τοπικής αγοράς εργασίας, η οποία απορροφά εργατικό δυναμικό χαμηλότερων προσόντων, κυρίως σε τομείς υπηρεσιών και τουρισμού [Γράφημα 21].

Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει και το ποσοστό των νέων ηλικίας 15-29 ετών που δεν απασχολούνται ούτε συμμετέχουν στην εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEETs). Ο δείκτης αυτός στην ΠΝΑ παραμένει υψηλότερος από τον εθνικό και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρουσιάζοντας έντονες διακυμάνσεις. Το φαινόμενο συνδέεται τόσο με την εποχικότητα της απασχόλησης όσο και με την ύπαρξη άτυπης εργασίας, η οποία δεν αποτυπώνεται πλήρως στα στατιστικά δεδομένα [Γράφημα 22].

ΓΡΑΦΗΜΑ 21. ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (ΗΛΙΚΙΑΣ 20-64 ΕΤΩΝ) ΜΕ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ27 >2020, 2020-2023 (ΠΗΓΗ: EUROSTAT)

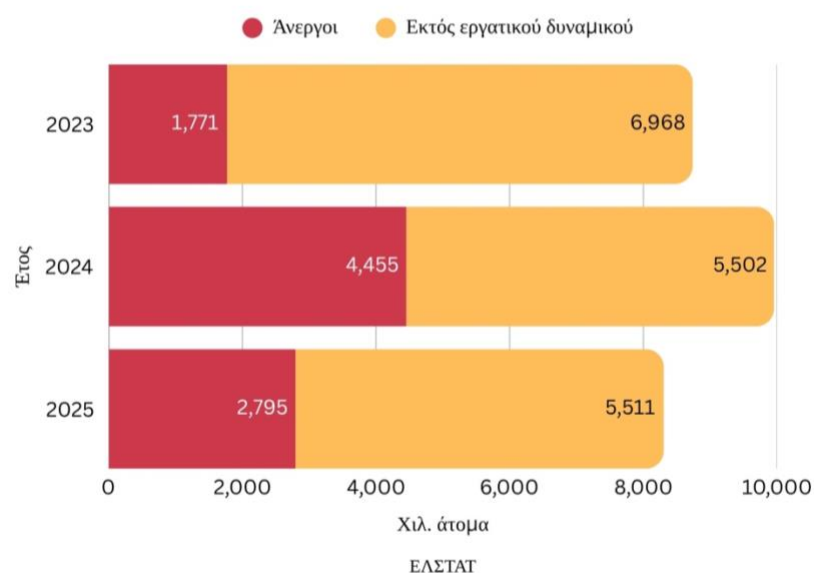
ΓΡΑΦΗΜΑ 22. ΠΟΣΟΣΤΟ ΝΕΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ (ΗΛΙΚΙΑΣ 15-29), ΣΕ ΠΝΑ, ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΕ27>2020, 2020-2024 (ΠΗΓΗ: EUROSTAT)

Η εξέλιξη των ατόμων εκτός εργασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης (NEETs) ηλικίας 18–39 ετών στην ΠΝΑ την περίοδο 2023–2025, από την άλλη, παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις, οι οποίες συνδέονται με τη δυναμική της αγοράς εργασίας. Το συνολικό μέγεθος των NEETs αυξάνεται από 8.740 άτομα το 2023 σε 9.957 το 2024, πριν μειωθεί εκ νέου σε 8.306 το 2025. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως στην έντονη αύξηση των ανέργων εντός της κατηγορίας (από 1.771 το 2023 σε 4.455 το 2024), οι οποίοι στη συνέχεια περιορίζονται το 2025 (2.795), ακολουθώντας τη γενικότερη μεταβλητότητα της ανεργίας. Αντίθετα, τα άτομα εκτός εργατικού δυναμικού εμφανίζουν σχετική σταθερότητα, με μικρή μείωση το 2024 και οριακή αύξηση το 2025 (περίπου 5.500–7.000 άτομα). Η σύνθεση αυτή δείχνει ότι η αύξηση των NEETs το 2024 δεν συνδέεται με μακροχρόνια απομάκρυνση από την αγορά εργασίας, αλλά κυρίως με τη συγκυριακή διεύρυνση της ανεργίας, γεγονός που επιβεβαιώνει τον έντονα κυκλικό και εποχικό χαρακτήρα της απασχόλησης στην Περιφέρεια.

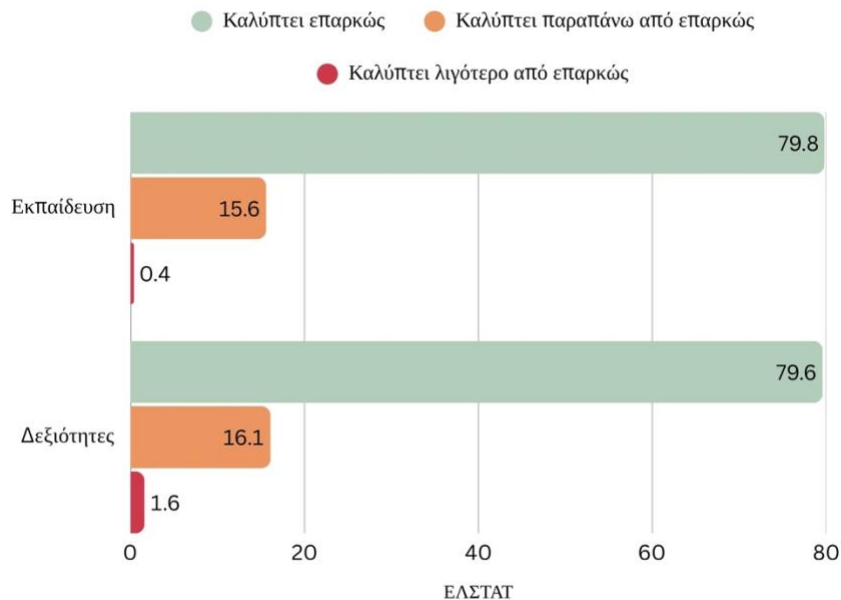
Παράλληλα, σύμφωνα με στοιχεία της σχετικής έρευνας της ΕΛΣΤΑΤ για το έτος 2024, η ανάλυση της αντιστοιχίας εκπαίδευσης και δεξιοτήτων με τις απαιτήσεις της εργασίας για άτομα 18–39 ετών δείχνει ότι η πλειονότητα των εργαζομένων θεωρεί ότι το επίπεδο εκπαίδευσης και οι δεξιότητές τους καλύπτουν τις ανάγκες της θέσης εργασίας. Συγκεκριμένα, 53.205 άτομα δηλώνουν ότι το επίπεδο εκπαίδευσης καλύπτει τις απαιτήσεις, ενώ αντίστοιχα 53.077 άτομα αναφέρουν ότι οι δεξιότητές τους είναι επαρκείς. Ωστόσο, καταγράφεται σημαντικό ποσοστό υπερεκπαίδευσης και υπερπροσόντων, καθώς 10.398 άτομα δηλώνουν ότι το επίπεδο εκπαίδευσης είναι ανώτερο από τις απαιτήσεις και 10.762 ότι οι δεξιότητές τους υπερβαίνουν τις απαιτήσεις της εργασίας. Αντίθετα, τα ποσοστά υποεκπαίδευσης και ελλειπών δεξιοτήτων είναι περιορισμένα (252 και 1.072 άτομα αντίστοιχα), γεγονός που υποδηλώνει ότι το βασικό πρόβλημα δεν είναι η ανεπάρκεια αλλά η μη αξιοποίηση των προσόντων [Γράφημα 23].

ΓΡΑΦΗΜΑ 23. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΕΚΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (NEETS) ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, ΠΝΑ, 2023–2025 (ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ)

Εξέλιξη των ατόμων εκτός εργασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης (NEETs) κατά κατάσταση απασχόλησης, ΠΝΑ, 2023–2025

Αντιστοιχία αντικειμένου εκπαίδευσης με εργασία (Ειδική Έρευνα ΕΛΣΤΑΤ, 2024)

ΓΡΑΦΗΜΑ 24. ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΕΙΔΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ΕΛΣΤΑΤ, 2024)

Ως προς τη συνάφεια του αντικειμένου εκπαίδευσης με την εργασία, παρατηρείται ότι ένα σημαντικό μέρος των εργαζομένων δηλώνει υψηλό βαθμό αντιστοιχίας (24.480 σε πολύ μεγάλο βαθμό και 12.429 σε μεγάλο βαθμό). Παράλληλα όμως, εντοπίζεται και ένα μη αμελητέο ποσοστό που δηλώνει χαμηλή ή μηδενική συνάφεια (1.958 καθόλου και 7.655 χωρίς απαιτήσεις), στοιχείο που επιβεβαιώνει την ύπαρξη οριζόντιας αναντιστοιχίας. Συνολικά, τα ευρήματα δείχνουν ότι, παρά τη γενική επάρκεια προσόντων, η αγορά εργασίας δεν αξιοποιεί πλήρως το ανθρώπινο κεφάλαιο, γεγονός που συνδέεται με τη δομή της οικονομίας και την κυριαρχία θέσεων χαμηλότερης εξειδίκευσης [Γράφημα 24].

Η μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πραγματοποιείται κυρίως μέσω δομών μεταδευτεροβάθμιας κατάρτισης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες εμφανίζουν διαφορετικούς βαθμούς σύνδεσης με τις ανάγκες της τοπικής οικονομίας. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΑΕΚ), τα προγράμματα μαθητείας των ΕΠΑΛ, καθώς και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία συμβάλλουν στην απόκτηση δεξιοτήτων και την επαγγελματική ένταξη των νέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΚΥΡΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΝΑ²⁰

Κατηγορία	Δομή	Περιοχή	Αντικείμενο
Επαγγελματική Κατάρτιση	ΣΑΕΚ Ρόδου	Ρόδος	Τουρισμός, διοίκηση, υγεία
	ΣΑΕΚ Κω	Κως	Τουρισμός, τεχνικά επαγγέλματα
	ΣΑΕΚ Σύρου	Σύρος Πάρος, Τήνος, Θήρα	Διοίκηση, πληροφορική
	ΣΑΕΚ Νάξου	Νάξος	Τουρισμός – επισιτισμός
	ΣΑΕΚ Καλύμνου	Κάλυμνος	Τεχνικά επαγγέλματα
	ΔΙΕΚ Νοσηλευτικής Γ.Ν. Σύρου	Σύρος	Υγεία
Μετάβαση στην εργασία	Μαθητεία ΕΠΑΛ	Ρόδος, Κως, Σύρος	Τουρισμός, επισιτισμός, τεχνικά επαγγέλματα, διοίκηση
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Ρόδος, Σύρος	Εκπαίδευση, έρευνα
	ΑΕΝ Σύρου	Σύρος	Ναυτική εκπαίδευση

²⁰ Η παρούσα αποτύπωση περιορίζεται στις κύριες μεταδευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες δομές, καθώς και στις μορφές μάθησης που συνδέονται άμεσα με την επαγγελματική ένταξη χωρίς να αποτελεί εξαντλητική αποτύπωση. Οι βαθμίδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν περιλαμβάνονται αναλυτικά εδώ, καθώς δεν αποτελούν το κύριο αντικείμενο της παρούσας ενότητας. Για γενική αποτύπωση του σχετικού εκπαιδευτικού δικτύου στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, βλ. Διεύθυνση Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου <https://naigaiou.pde.sch.gr/> και Χάρτη Σχολικών Μονάδων <https://pdede.sch.gr/chartis-scholikon-monadon/> (πρόσβαση: 21.03.2026).

3. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ, ΥΛΙΚΗ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ, ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

3.1 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

Όπως αναδείχθηκε στην [προηγούμενη Περιφερειακή Έρευνα](#) καθώς και στις [Επιτόπιες Έρευνες του Παρατηρητηρίου για το έτος 2025](#), η αποτύπωση της ποιότητας ζωής στην ΠΝΑ παρουσιάζει σημαντική ετερογένεια, αντανακλώντας ένα σύνθετο μίγμα πλεονεκτημάτων και διαρθρωτικών προκλήσεων. Συνολικά, η Περιφέρεια καταγράφει επιδόσεις κοντά στον εθνικό μέσο όρο ως προς τις συνθήκες διαβίωσης, ωστόσο η εικόνα διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ επιμέρους διαστάσεων της ευημερίας.

Ειδικότερα, θετικές επιδόσεις εντοπίζονται σε δείκτες που σχετίζονται με την ασφάλεια και το αίσθημα κοινότητας, στοιχεία που συνδέονται με τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά των νησιωτικών περιοχών και τη συνοχή των τοπικών κοινωνιών. Αντίθετα, υστερήσεις καταγράφονται σε κρίσιμους τομείς όπως το περιβάλλον, η ικανοποίηση από τη ζωή, η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και οι ευκαιρίες απασχόλησης, οι οποίοι επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητα και τις προοπτικές των κατοίκων.

Η νησιωτική φυσιognωμία της Περιφέρειας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης των συνθηκών διαβίωσης. Η γεωγραφική κατακερματισμένη διάρθρωση, σε συνδυασμό με την πολυνησιωτικότητα και τις έντονες διαφοροποιήσεις μεγέθους και πληθυσμού μεταξύ των νησιών, δημιουργεί άνισες συνθήκες πρόσβασης σε υποδομές και υπηρεσίες. Στο πλαίσιο αυτό, οι μεταφορικές υποδομές έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς διαμορφώνουν τον βαθμό διασύνδεσης των νησιών τόσο μεταξύ τους όσο και με την ηπειρωτική χώρα.

Παρά το γεγονός ότι το βασικό δίκτυο ακτοπλοϊκών συνδέσεων θεωρείται σε γενικές γραμμές επαρκές, εξακολουθούν να καταγράφονται ελλείψεις ως προς την πυκνότητα και τη συχνότητα των δρομολογίων, ιδίως στα μικρότερα και πιο απομακρυσμένα νησιά και κατά τους χειμερινούς μήνες. Οι περιορισμοί αυτοί επηρεάζουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και διοίκησης, ενισχύοντας τις χωρικές ανισότητες εντός της Περιφέρειας.

Συνολικά, η ποιότητα ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διαμορφώνεται από τη συνάρτηση κοινωνικών, οικονομικών και χωρικών παραγόντων, με τη νησιωτικότητα να λειτουργεί τόσο ως πλεονέκτημα όσο και ως περιορισμός. Η κατανόηση των διαφοροποιήσεων αυτών αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την ερμηνεία των δεικτών φτώχειας, κοινωνικής υστέρησης και ευαλωτότητας που αναλύονται στις επόμενες ενότητες.

3.2 ΦΤΩΧΕΙΑ, ΥΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ

Η αποτύπωση των δεικτών φτώχειας και κοινωνικής υστέρησης για την περίοδο 2020–2025 αναδεικνύει τη δυναμική εξέλιξη των κοινωνικών συνθηκών στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο, εντός του οποίου

εντάσσεται και η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Οι δείκτες αυτοί αποτυπώνουν κρίσιμες διαστάσεις της κοινωνικής ευαλωτότητας, όπως ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, η ένταση εργασίας των νοικοκυριών και η υλική και κοινωνική υστέρηση, παρέχοντας μια συνολική εικόνα των τάσεων που διαμορφώνουν το επίπεδο διαβίωσης.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, κατά την περίοδο 2020–2023 παρατηρείται σαφής βελτίωση στους βασικούς δείκτες. Το ποσοστό των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού μειώνεται από 23,3% το 2020 σε 20,5% το 2023, ενώ αντίστοιχα σημαντική είναι η μείωση των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας, από 9,5% σε 3,9%. Οι εξελίξεις αυτές υποδηλώνουν ενίσχυση της απασχόλησης και σχετική βελτίωση των εισοδηματικών συνθηκών.

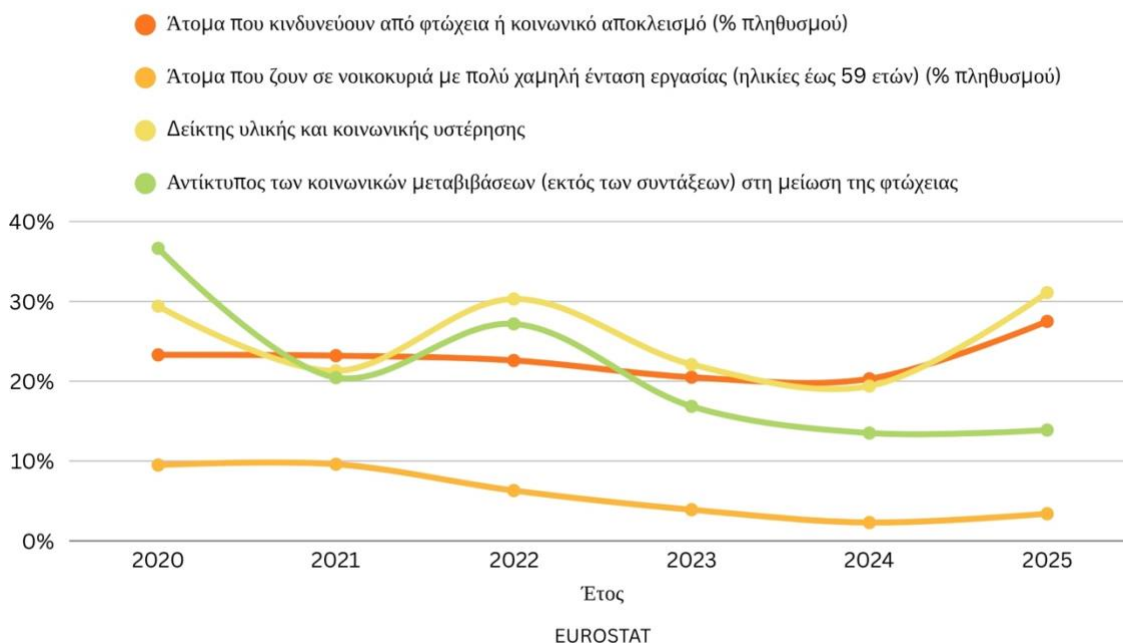
Αντίστοιχα, ο δείκτης υλικής και κοινωνικής υστέρησης παρουσιάζει διακυμάνσεις, με σημαντική μείωση μεταξύ 2020 και 2021 (από 29,4% σε 21,3%), αλλά και εκ νέου αύξηση το 2022 (30,3%), πριν υποχωρήσει εκ νέου το 2023 (22,1%). Η μεταβλητότητα αυτή υποδηλώνει ότι η βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών δεν είναι γραμμική και επηρεάζεται από ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές συγκυρίες.

Ωστόσο, για τα έτη 2024 και 2025, η ερμηνεία των στοιχείων απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Τα διαθέσιμα δεδομένα υποδεικνύουν αφενός συνέχιση της μείωσης σε επιμέρους δείκτες, όπως η πολύ χαμηλή ένταση εργασίας, αφετέρου όμως καταγράφεται σημαντική αύξηση στον δείκτη κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού το 2025 (27,5%), γεγονός που ενδέχεται να αντανakλά ευρύτερες εθνικές ή μακροοικονομικές εξελίξεις και όχι απαραίτητα μεταβολές σε επίπεδο Περιφέρειας [Γράφημα.

Σε σύγκριση με το εθνικό επίπεδο, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει έως το 2024 συστηματικά χαμηλότερα επίπεδα κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, γεγονός που την κατατάσσει μεταξύ των περιφερειών με ευνοϊκότερη κοινωνική εικόνα. Ωστόσο, η αύξηση του δείκτη το 2025 συγκλίνει με τα επίπεδα του εθνικού μέσου όρου, αναδεικνύοντας την ανάγκη στενότερης παρακολούθησης των εξελίξεων και ενίσχυσης των πολιτικών κοινωνικής προστασίας.²¹

²¹ ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC), έτος 2025, διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/documents/20181/30dc21b1-d0b6-feb9-beca-62e75e6b0d86> (πρόσβαση: 24.03.2026).

Δείκτες φτώχειας και κοινωνικής υστέρησης ΠΝΑ

ΓΡΑΦΗΜΑ 25. ΔΕΙΚΤΕΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΣΤΕΡΗΣΗΣ ΠΝΑ, 2020-2025 (ΠΗΓΗ: [EUROSTAT](#))

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας εμφανίζει πτωτική τάση κατά την εξεταζόμενη περίοδο, γεγονός που ενδέχεται να υποδηλώνει περιορισμό της αποτελεσματικότητας των σχετικών πολιτικών ή μεταβολές στη σύνθεση των δικαιούχων.

Ακραία Φτώχεια

Για την εκτίμηση του αριθμού των ατόμων που πλήττονται από την ακραία φτώχεια και τη διασπορά τους σε επίπεδο Δήμων σχετικά ασφαλή πηγή δεδομένων αποτελούν τα στατιστικά στοιχεία των ωφελούμενων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ). Στον παρακάτω Πίνακα παρουσιάζεται το σύνολο των ωφελούμενων του ΕΕΕ ανά Δήμο της Περιφέρειας από το 2017 έως και το 2025.

Η σύγκριση των στοιχείων του 2025 με το 2024 [Πίνακας 9] καταδεικνύει μια γενικευμένη τάση αύξησης των ωφελούμενων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος στους περισσότερους δήμους της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, αναστρέφοντας τη μείωση που είχε καταγραφεί την προηγούμενη περίοδο. Ειδικότερα, σημαντική αύξηση παρατηρείται σε μεγάλους δήμους όπως η Ρόδος (από 643 σε 798 άτομα), η Κάλυμνος (από 1.314 σε 1.523) και η Νάξος και Μικρές Κυκλάδες (από 195 σε 242), γεγονός που υποδηλώνει ενίσχυση των κοινωνικών πιέσεων σε πληθυσμιακά και οικονομικά κέντρα της

Περιφέρειας. Αντίστοιχα, αυξητικές τάσεις καταγράφονται στην Άνδρο (184 σε 232), στην Κω (161 σε 191), στη Σύρο-Ερμούπολη (269 σε 322) και στη Λέρο (150 σε 193), επιβεβαιώνοντας την ευρύτερη γεωγραφική διάχυση της επιδείνωσης.

Σε μικρότερους νησιωτικούς δήμους, όπως η Αμοργός (45 σε 53), η Πάρος (34 σε 43), η Τήνος (69 σε 94) και η Αστυπάλαια (18 σε 28), παρατηρείται επίσης αισθητή αύξηση, η οποία αποκτά μεγαλύτερη σημασία λόγω της μικρής πληθυσμιακής βάσης. Αντίθετα, περιορισμένες μεταβολές ή σχετική σταθερότητα εμφανίζουν ορισμένοι δήμοι, όπως η Μύκονος (8 σε 8), ενώ σε άλλους, όπως η Σίφνος (3 σε 12), η αύξηση είναι έντονη αλλά σε χαμηλές απόλυτες τιμές. Σε πολύ μικρούς δήμους, όπως το Αγαθονήσι και η Μεγίστη, οι μεταβολές παραμένουν οριακές σε απόλυτους αριθμούς, αλλά μπορεί να είναι αναλογικά σημαντικές.

Συνολικά, η εικόνα του 2025 υποδηλώνει ευρεία αύξηση των ωφελούμενων σχεδόν σε όλους τους δήμους της Περιφέρειας, οδηγώντας το συνολικό πλήθος σε περίπου 4.076 άτομα, έναντι 3.390 το 2024. Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί μια σαφή αντιστροφή της πτωτικής τάσης των προηγούμενων ετών και ενδέχεται να αντανακλά είτε επιδείνωση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών είτε διαφοροποιήσεις στη μεθοδολογία καταγραφής των δεδομένων. Σε κάθε περίπτωση, αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης των στοχευμένων κοινωνικών πολιτικών, με ιδιαίτερη έμφαση τόσο στους μεγάλους δήμους, όπου συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός δικαιούχων, όσο και στα μικρότερα νησιά, όπου ακόμη και μικρές μεταβολές έχουν σημαντική κοινωνική βαρύτητα.²²

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (ΕΕΕ) ΣΤΗΝ ΠΝΑ, 2017- 2025 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ)

Δήμοι / Έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ	4	3	4	0	0	1
ΑΜΟΡΓΟΥ	88	87	60	50	45	53
ΑΝΔΡΟΥ	518	381	286	235	184	232
ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ	8	5	7	5	5	7
ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ	115	68	26	19	18	28

²² Τα στοιχεία έως το 2024 βασίζονται σε συγκεντρωτικά διοικητικά δεδομένα δικαιούχων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, ενώ για το 2025 χρησιμοποιούνται στοιχεία μοναδικών ωφελούμενων βάσει αιτήσεων και ταυτοποίησης μέσω ΑΜΚΑ. Η διαφοροποίηση αυτή στη μεθοδολογία καταγραφής δεν επιτρέπει την πλήρη συγκρισιμότητα των δεδομένων μεταξύ των δύο περιόδων και απαιτεί προσεκτική ερμηνεία των μεταβολών.

Δήμοι / Έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ΘΗΡΑΣ	65	59	36	24	20	32
ΙΗΤΩΝ	34	24	27	24	17	23
ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ	3.348	2.810	2.330	1.654	1.314	1.523
ΚΑΡΠΑΘΟΥ	138	115	77	50	43	51
ΚΑΣΟΥ	83	52	50	43	32	42
ΚΕΑΣ	62	66	39	28	19	31
ΚΥΘΝΟΥ	25	12	13	6	2	8
ΚΩ	324	251	247	186	161	191
ΛΕΙΨΩΝ	116	84	73	62	47	63
ΛΕΡΟΥ	475	296	244	161	150	193
ΜΕΓΙΣΤΗΣ	0	*	0	*	1	
ΜΗΛΟΥ ΚΑΙ ΚΙΜΩΛΟΥ	37	23	26	20	11	16
ΜΥΚΟΝΟΥ	26	10	11	14	8	8
ΝΑΞΟΥ και ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	422	309	277	231	195	242
ΝΙΣΥΡΟΥ	32	14	11	11	12	15
ΠΑΡΟΥ	183	109	80	45	34	43
ΠΑΤΜΟΥ	144	108	75	64	60	62
ΡΟΔΟΥ	1.540	1.315	927	802	643	798
ΣΕΡΙΦΟΥ	26	19	15	11	10	14
ΣΙΦΝΟΥ	22	27	10	12	3	12

Δήμοι / Έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ΣΥΜΗΣ	37	15	13	11	9	11
ΣΥΡΟΥ-ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ	720	475	406	322	269	322
ΤΗΛΟΥ, ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΗΣ	27	16	10	2	6	9
ΤΗΝΟΥ	182	152	115	89	69	94
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ, ΣΙΚΙΝΟΥ, ΑΝΑΦΗΣ	7	3	2	3	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	8.808	6.908	5.498	4.184	3.390	4.076

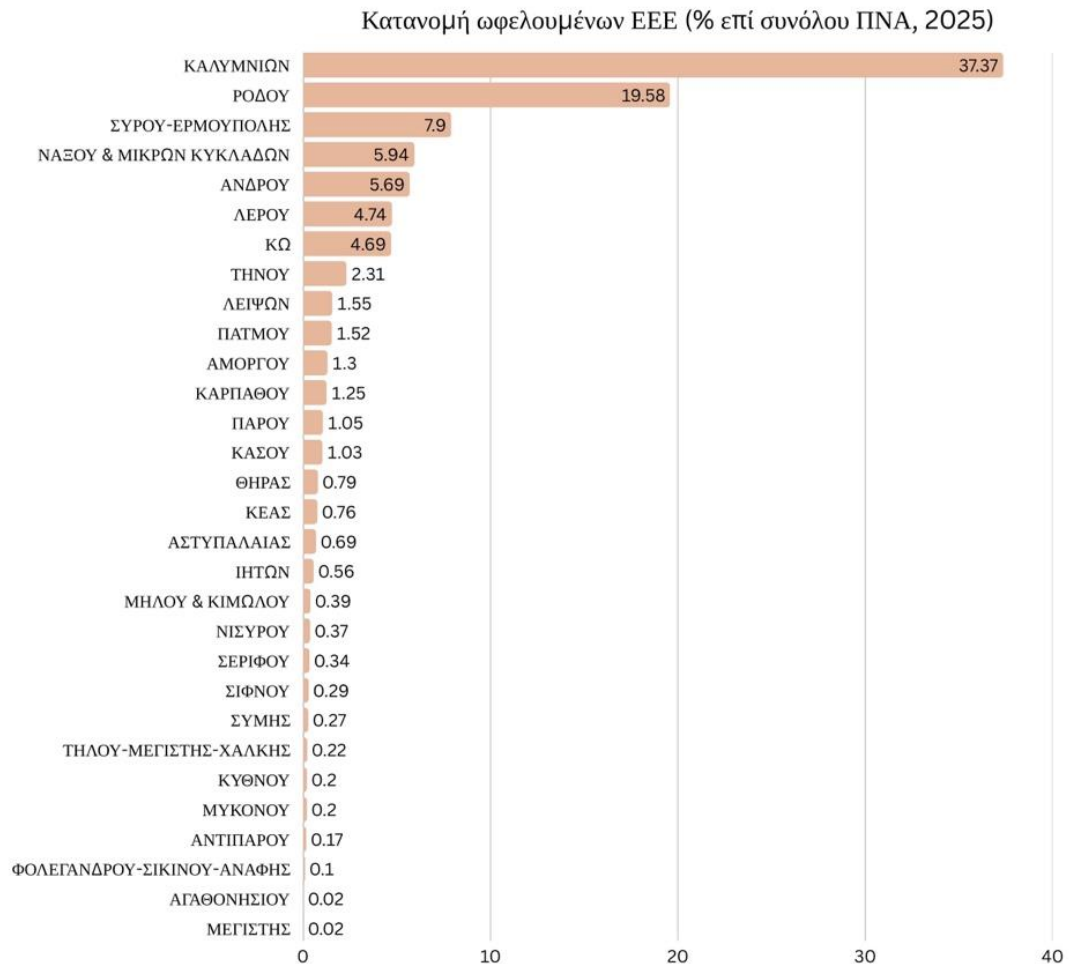
Ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, οι ωφελούμενοι του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος για το 2025 εκτιμώνται σε 1,3%, αυξημένοι σε σχέση με το 2024 (1,1%). Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει ενίσχυση της κοινωνικής ευαλωτότητας σε περιφερειακό επίπεδο, ανατρέποντας τη σταδιακή αποκλιμάκωση που είχε καταγραφεί τα προηγούμενα έτη.

Ως ποσοστό του μόνιμου πληθυσμού σε επίπεδο Δήμου, οι ωφελούμενοι του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, αναδεικνύοντας άνισες χωρικές εκφάνσεις της κοινωνικής ευαλωτότητας. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην Κάλυμνο, όπου οι ωφελούμενοι αντιστοιχούν σε περίπου 9,34% του πληθυσμού, επιβεβαιώνοντας τη διαχρονική συγκέντρωση κοινωνικής ευαλωτότητας. Υψηλά ποσοστά εμφανίζονται επίσης στους Λειψούς (7,97%), στην Κάσο (3,87%), στην Αμοργό (2,69%), στην Άνδρο (2,56%) και στη Λέρο (2,41%), ενώ σχετικά αυξημένες τιμές καταγράφονται και στην Αστυπάλαια (2,10%) και την Πάτμο (2,03%).

Σε μεσαία επίπεδα τοποθετούνται δήμοι όπως η Σύρος-Ερμούπολη (1,50%), η Νίσυρος (1,49%), η Κέα (1,26%), η Νάξος και Μικρές Κυκλάδες (1,14%) και η Τήνος (1,09%), οι οποίοι, παρά τις διαφοροποιήσεις τους ως προς το μέγεθος και τη νησιωτική τους φυσιογνωμία, κινούνται κοντά ή λίγο πάνω από τον περιφερειακό μέσο όρο. Αντίθετα, πιο συγκρατημένες αναλογίες καταγράφονται σε μεγάλους δήμους όπως η Ρόδος (0,64%) και η Κως (0,49%), όπου, παρά τον υψηλό απόλυτο αριθμό ωφελουμένων, η μεγάλη πληθυσμιακή βάση περιορίζει το σχετικό τους ποσοστό.

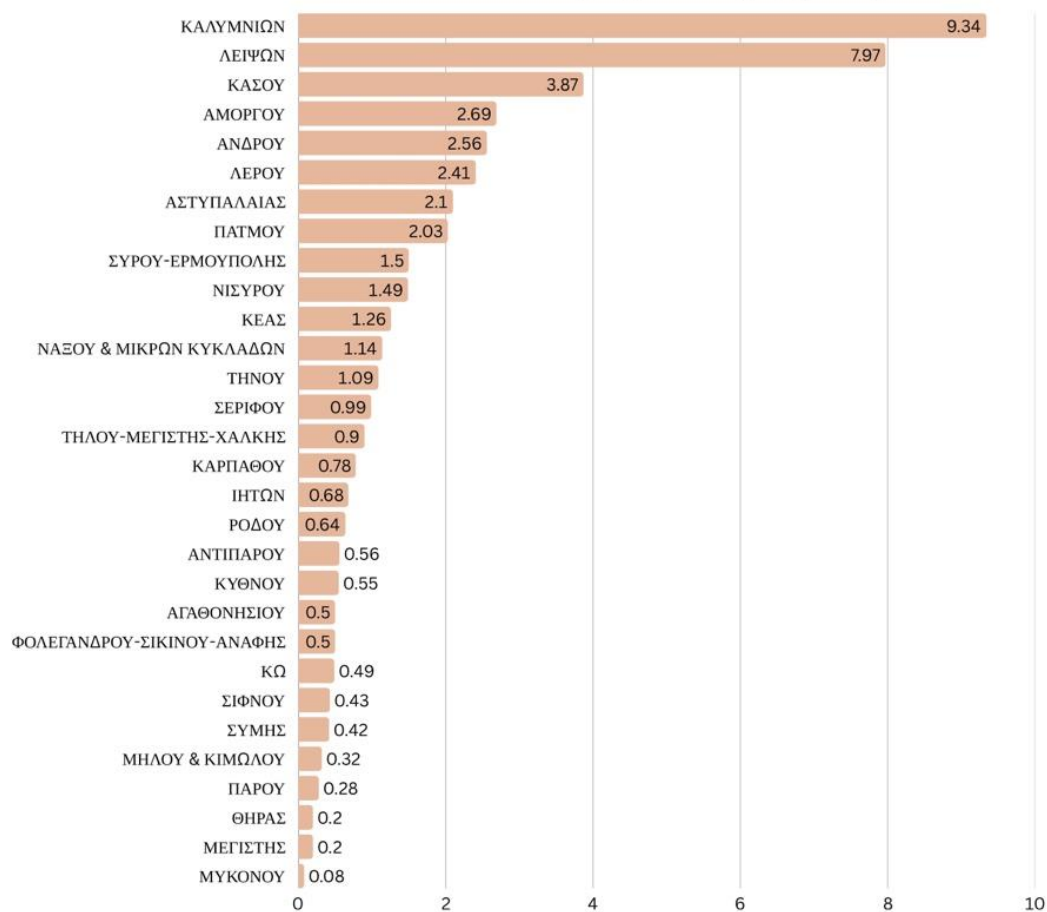
Τα χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζονται σε νησιά με ισχυρή τουριστική οικονομία, όπως η Μύκονος (0,08%), η Θήρα (0,20%) και η Πάρος (0,28%), καθώς και σε μικρούς δήμους με περιορισμένο αριθμό ωφελουμένων, όπως η Μεγίστη (0,20%), η Αντίπαρος (0,56%) και η Κύθνος (0,55%). Συνολικά, η χωρική

αυτή διαφοροποίηση επιβεβαιώνει ότι η κοινωνική ευαλωτότητα στην Περιφέρεια δεν κατανέμεται ομοιόμορφα, αλλά εμφανίζει σαφείς και διαχρονικές συγκεντρώσεις σε συγκεκριμένες νησιωτικές ενότητες, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για χωρικά στοχευμένες κοινωνικές παρεμβάσεις [Γράφημα 27].

ΓΡΑΦΗΜΑ 26. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΕΕ (% ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ ΠΝΑ, 2025). ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.

Κατανομή ωφελουμένων ΕΕΕ 2025 (% επί μόνιμο πληθυσμό εκάστοτε Δήμου βάσει απογραφής 2021)

ΓΡΑΦΗΜΑ 27. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΕΕ 2025 (% ΕΠΙ ΜΟΝΙΜΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΔΗΜΟΥ ΒΑΣΕΙ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 2021). ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.

3.3 ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ²³

ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ ΕΕΕ

Στον Πίνακα 10 καταγράφονται ποσοτικά στοιχεία των δικαιούχων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος με βάση τον επιμερισμό τους σε επιμέρους κατηγορίες ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι το 2025 παραμένει ιδιαίτερα υψηλό το μερίδιο των μελών νοικοκυριών ΕΕΕ που είναι εγγεγραμμένα στη Δ.ΥΠ.Α., το οποίο ανέρχεται σε 51,72%, παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2024. Η εξέλιξη αυτή ενισχύει τη διαπίστωση ότι η αδυναμία ένταξης ή επανένταξης στην εργασία εξακολουθεί να αποτελεί βασικό παράγοντα κοινωνικής ευαλωτότητας στην Περιφέρεια. Αντίθετα, το ποσοστό των μελών νοικοκυριών ΕΕΕ που είναι ηλικιωμένοι ή ανίκανοι προς εργασία διαμορφώνεται το 2025 σε 2,62%, εμφανίζοντας υποχώρηση σε σχέση με το 2024, ενώ και το ποσοστό των μελών μονογονεϊκών οικογενειών ανέρχεται σε 4,69%, επίσης υψηλότερο από το 2024 αλλά χαμηλότερο από το 2023. Παράλληλα, το ποσοστό των αλλοδαπών μεταξύ των δικαιούχων περιορίζεται σε 6,47%, συνεχίζοντας την πτωτική τάση των τελευταίων ετών. Τέλος, το ποσοστό των απροστάτευτων τέκνων παραμένει εξαιρετικά χαμηλό, στο 0,05%.

Σε ό,τι αφορά τα μέλη νοικοκυριών ΕΕΕ που λαμβάνουν ΤΕΒΑ ή συναφή επισιτιστική/υλική στήριξη, το αντίστοιχο ποσοστό για το 2025 ανέρχεται σε 83,66%. Ωστόσο, η ερμηνεία του συγκεκριμένου δείκτη απαιτεί προσοχή, καθώς για τα έτη 2022–2024 δεν υπάρχουν αντίστοιχα διαθέσιμα στοιχεία και, επιπλέον, τα δεδομένα του 2025 βασίζονται σε μοναδικούς ωφελούμενους βάσει αιτήσεων και όχι στην ακριβώς ίδια μεθοδολογία με τα προηγούμενα έτη. Συνεπώς, η σύγκριση με τις παλαιότερες χρονοσειρές δεν είναι πλήρως άμεση. Συνολικά, πάντως, τα στοιχεία του πίνακα επιβεβαιώνουν ότι η εργασιακή

²³ Βάσει νομοθεσίας - Αρ. 35 παρ. 1 ν. 4430/2016 (ΦΕΚ Α' 205/31.10.2016) - «ευάλωτες» ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν:

- α) τα άτομα με αναπηρία οποιασδήποτε μορφής (σωματική, ψυχική, νοητική, αισθητηριακή),
- β) τα άτομα με προβλήματα εξάρτησης από ουσίες ή τα απεξαρτημένα άτομα,
- γ) οι ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά, οι φυλακισμένοι/ες και αποφυλακισμένοι/ες.

Ως «ειδικές» ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν:

- α) τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας,
- β) τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων,
- γ) οι άστεγοι,
- δ) τα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας,
- ε) οι οικονομικοί μετανάστες,
- στ) οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, για όσο εκκρεμεί η εξέταση του αιτήματος χορήγησης ασύλου,
- ζ) οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών,
- η) τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες,
- θ) οι μακροχρόνια άνεργοι έως είκοσι πέντε ετών και άνω των πενήντα ετών.

επισφάλεια και η περιορισμένη δυνατότητα σταθερής ένταξης στην απασχόληση παραμένουν οι βασικότεροι άξονες που συνδέονται με την κοινωνική ευαλωτότητα των δικαιούχων ΕΕΕ στην ΠΝΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΠΟΣΟΣΤΟ ΟΜΑΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (ΕΕΕ) ΣΤΗΝ ΠΝΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ, 2017-2025 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ)

Έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που λαμβάνουν ΤΕΒΑ	89,63%	90,20%	N/A	N/A	N/A	83,66%
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) μονογονεϊκών οικογενειών	12,47%	10,55%	3,84%	8,25%	3,3%	4,69%
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) εγγεγραμμένα στη Δ.ΥΠ.Α. (πρώην ΟΑΕΔ)	45,16%	43,98%	45,93%	50,62%	48,5%	51,72%
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που είναι αλλοδαποί	11,19%	9,68%	8,64%	8,53%	7,64%	6,47%
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) ηλικιωμένα/ ανίκανα προς εργασία	2,34%	2,63%	3,31%	4,21%	5,28%	2,62%

Έτος	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Μέλη νοικοκυριών Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) που είναι απροστάτευτα τέκνα	0,12%	0,03%	0,04%	0,05%	0,06%	0,05%

Σε ό,τι αφορά την κατανομή των κοινωνικών χαρακτηριστικών των μελών νοικοκυριών ΕΕΕ ανά δήμο, αναδεικνύονται εκ νέου σημαντικές χωρικές διαφοροποιήσεις (Πίνακας 11). Ως προς τη συγκέντρωση των αλλοδαπών, τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην Άνδρο (43,10%), στη Νίσυρο (33,33%), στην Κέα (29,03%) και στην Τήνο (24,47%), ενώ σχετικά υψηλές τιμές εμφανίζονται και στην Αστυπάλαια (17,86%) και την Κάσο (16,67%). Η εικόνα αυτή δείχνει ότι σε ορισμένους νησιωτικούς δήμους οι αλλοδαποί αποτελούν σημαντικό τμήμα των δικαιούχων ΕΕΕ, γεγονός που συνδέεται με ειδικότερες κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες.

Σε σχέση με τις μονογονεϊκές οικογένειες, τα μεγαλύτερα ποσοστά καταγράφονται στην Πάτμο (16,13%), στην Αμοργό (15,09%), στην Αστυπάλαια και τη Σέριφο (14,29%), στην Ίο (13,04%), στους Λειψούς (12,70%) και στη Λέρο (12,44%). Αν και σε αρκετές περιπτώσεις πρόκειται για μικρούς απόλυτους αριθμούς, η συγκέντρωση αυτή υποδηλώνει αυξημένη σχετική ευαλωτότητα ορισμένων νησιωτικών νοικοκυριών.

Αναφορικά με τα μέλη οικογενειών δικαιούχων ΕΕΕ που είναι εγγεγραμμένα στη Δ.ΥΠ.Α., παρατηρείται υψηλή συγκέντρωση στην πλειονότητα των δήμων. Τα υψηλότερα ποσοστά εμφανίζονται στην Ανάφη, τη Σίκινο και τη Μεγίστη (100,00%), στη Χάλκη (80,00%), στην Τήλο (66,67%), στην Κύθνο (62,50%), στην Ίο (60,87%), στη Νίσυρο (60,00%) και στην Πάτμο (58,06%). Ωστόσο, η ερμηνεία των πολύ υψηλών τιμών στους μικρούς νησιωτικούς δήμους απαιτεί προσοχή, καθώς επηρεάζεται έντονα από το πολύ μικρό πλήθος των συνολικών δικαιούχων. Παρ' όλα αυτά, η γενική εικόνα επιβεβαιώνει ότι η σχέση ανάμεσα στην εργασιακή επισφάλεια και την ανάγκη προσφυγής στο ΕΕΕ παραμένει ιδιαίτερα ισχυρή.

Όσον αφορά τα μέλη νοικοκυριών ΕΕΕ που είναι ηλικιωμένοι ή ανίκανοι προς εργασία, οι υψηλότερες συγκεντρώσεις καταγράφονται σε μικρούς κυρίως δήμους, όπως η Κίμωλος (33,33%), η Σίφνος (25,00%), η Μήλος (23,08%), η Κέα (16,13%) και η Κως (15,71%). Τέλος, απροστάτευτα τέκνα καταγράφονται μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, και συγκεκριμένα στην Κάρπαθο (1,96%), στη Νάξο και Μικρές Κυκλάδες (0,41%) και στη Σύρο-Ερμούπολη (0,31%), γεγονός που δείχνει ότι η συγκεκριμένη κατηγορία παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη στο σύνολο των δικαιούχων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΕΕΕ ΑΝΑ ΔΗΜΟ, 2025 (ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ)

Δήμος	Αλλοδαποί	Μονογονεϊκές	ΔΥΠΑ	Ηλικιωμένοι	Απροστάτητα
ΑΝΔΡΟΥ	43,1%	1,29%	36,21%	4,74%	0
ΑΝΑΦΗΣ	0	0	100%	0	0
ΘΗΡΑΣ	0	9,38%	56,25%	9,38%	0
ΙΗΤΩΝ	4,35%	13,04%	60,87%	8,7%	0
ΣΙΚΙΝΟΥ	0	0	100%	0	0
ΑΓΑΘΟΝΗ ΣΙΟΥ	0	0	0	0	0
ΑΣΤΥΠΑΛΛ ΙΑΣ	17,86%	14,29%	39,29%	7,14%	0
ΚΑΛΥΜΝΙ ΩΝ	1,64%	0,39%	39,53%	3,68%	0
ΛΕΙΨΩΝ	1,59%	12,7%	31,75%	3,17%	0
ΛΕΡΟΥ	5,7%	12,44%	51,81%	1,55%	0
ΠΑΤΜΟΥ	0	16,13%	58,06%	1,61%	0
ΚΑΣΟΥ	16,67%	4,76%	23,81%	2,38%	0
ΚΑΡΠΑΘΟ Υ	13,73%	7,84%	52,94%	3,92%	3,92%
ΚΕΑΣ	29,03%	6,45%	48,39%	16,13%	0
ΚΥΘΟΥ	12,5%	12,5%	62,5%	12,5%	0
ΚΩ	9,42%	8,9%	40,31%	15,71%	0
ΝΙΣΥΡΟΥ	33,33%	0	60%	0%	0
ΚΙΜΩΛΟΥ	0	0	33,33%	33,33%	0
ΜΗΛΟΥ	7,69%	0	46,15%	23,08%	0
ΣΕΡΙΦΟΥ	7,14%	14,29%	57,14%	7,14%	0

Δήμος	Αλλοδαποί	Μονογονεϊκές	ΔΥΠΑ	Ηλικιωμένοι	Απροστάτητα
ΣΙΦΝΟΥ	0	0	16,67%	25%	0
ΜΥΚΟΝΟΥ	12,5%	0	50%	12,5%	0
ΑΜΟΡΓΟΥ	3,77%	15,09%	33,96%	0	0
ΝΑΞΟΥ & ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩ Ν	11,16%	6,2%	45,45%	2,89%	0,83%
ΑΝΤΙΠΑΡΟ Υ	0	0	42,86%	0	0
ΠΑΡΟΥ	6,98%	2,33%	55,81%	6,98%	0
ΜΕΓΙΣΤΗΣ	0	0	100%	0%	0
ΡΟΔΟΥ	11,03%	7,14%	49,75%	10,53%	0
ΣΥΜΗΣ	0	0	54,55%	0	0
ΤΗΛΟΥ	0	0	66,67%	0	0
ΧΑΛΚΗΣ	0	0	80%	0	0
ΣΥΡΟΥ- ΕΡΜΟΥΠΟ ΛΗΣ	6,52%	9,01%	53,11%	4,97%	0,62%
ΤΗΝΟΥ	24,47%	5,32%	47,87%	6,38%	0
ΣΥΝΟΛΟ ΠΝΑ	6,47%	4,69%	51,72%	2,62%	0,05%

ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία δράσης των Κέντρων Κοινότητας της ΕΥΔ ΕΠ Νότιο Αιγαίο και τη Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης & Κοινωνικής Συνοχής (Υπουργείο Εργασίας) έως και τον Δεκέμβριο 2023, καταγράφεται η εγγραφή σε αυτά συνολικά 29.576 ωφελούμενων, αριθμός σημαντικά μεγαλύτερος των δικαιούχων του ΕΕΕ. Οι εγγραφές ωφελούμενων εμφανίζονται αυξημένες κατά 1.394 άτομα σε σχέση με το 2022, μια ποσοστιαία μεταβολή 4,94%. Οι νέοι ωφελούμενοι για το έτος 2023 ανέρχονται σε 2.043.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ 2020 ΕΩΣ Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ 2024 ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ (ΠΗΓΗ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ)

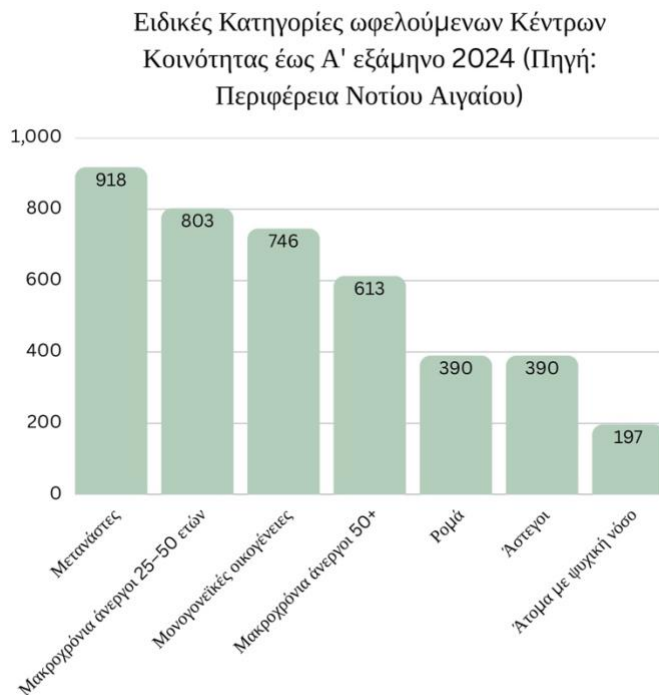
Κέντρο Κοινότητας	Σύνολο Επισκέψεων - 2020 έως Α΄ εξάμηνο 2024
ΚΚ Δήμου Άνδρου	3.679
ΚΚ Δήμου Θήρας	8.439
ΚΚ Δήμου Καλυμνίων	32.978
ΚΚ Δήμου Καρπάθου	1.675
ΚΚ Δήμου Κέας	4.513
ΚΚ Δήμου Κω (Παράρτημα Ρομά)	15.156
ΚΚ Δήμου Λέρου	19.004
ΚΚ Δήμου Μήλου	2.009
ΚΚ Δήμου Νάξου	17.633
ΚΚ Δήμου Πάρου	9.975
ΚΚ Δήμου Ρόδου (Παράρτημα Ρομά)	23.751
ΚΚ Δήμου Σύρου- Ερμούπολης	6.150
ΚΚ Δήμου Τήνου	3.533
ΣΥΝΟΛΟ	148.495

Κατά την περίοδο από το 2020 έως και το Α΄ εξάμηνο του 2024, τα Κέντρα Κοινότητας των νησιωτικών δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου συνέχισαν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και στην υποστήριξη ευάλωτων πληθυσμών. Σε αυτό το διάστημα καταγράφηκαν συνολικά 148.495 επισκέψεις πολιτών και πραγματοποιήθηκαν 30.404 εγγραφές ωφελουμένων, εκ των οποίων 828 εγγραφές πραγματοποιήθηκαν το Α΄ Εξάμηνο 2024. Η κατανομή των ωφελουμένων ανά φύλο παρουσιάζει υπεροχή των ανδρών (19.394) έναντι των γυναικών (14.260). Αναφορικά με την ηλικιακή διάρθρωση, η πλειονότητα των ωφελουμένων ανήκει στην ενεργή ηλικιακή ομάδα 25–54 ετών (16.144 άτομα), ακολουθούμενη από τις ηλικίες 65+ ετών (5.681) και 55–64 ετών (4.811). Οι νεότερες ηλικίες, δηλαδή 0–18 ετών και 18–24 ετών, εμφανίζονται σε μικρότερα ποσοστά, που συνδέονται κυρίως με την οικογενειακή συνοδεία ή εξειδικευμένες υπηρεσίες.

Όσον αφορά την υπηκοότητα, οι Έλληνες ωφελούμενοι ανέρχονται σε 18.285, οι πολίτες άλλων χωρών σε 4.482, ενώ για 7.637 άτομα δε δηλώθηκε υπηκοότητα, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί σε δυσκολίες πρόσβασης, καταγραφής ή και φόβο κοινωνικού στιγματισμού [Πίνακας 12]. Ενδεικτικά, το Κέντρο

Κοινότητας Δήμου Καλυμνίων καταγράφει τις περισσότερες επισκέψεις (32.978) και εγγραφές (5.812), ενώ σημαντικοί αριθμοί εμφανίζονται και στη Ρόδο και στην Κω, με εξειδικευμένες παρεμβάσεις και ιδιαίτερη δυναμική. Αντίθετα, μικρότερα νησιά, όπως η Κάρπαθος, η Μήλος και η Τήνος, παρόλο που έχουν μικρότερη πληθυσμιακή βάση, διατηρούν ισχυρή αναλογία επισκέψεων/ωφελουμένων, γεγονός που δείχνει την ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών [Πίνακας 14].

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η καταγραφή ωφελουμένων που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες [Γράφημα 28]. Το γράφημα παρουσιάζει την κατανομή των ωφελουμένων των Κέντρων Κοινότητας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ανά βασικές κατηγορίες κοινωνικής ευαλωτότητας. Παρατηρείται ότι η πολυπληθέστερη κατηγορία αφορά τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ), γεγονός που αναδεικνύει την αυξημένη ανάγκη για στοχευμένες υπηρεσίες υποστήριξης και κοινωνικής ένταξης. Ακολουθούν οι μετανάστες και οι μακροχρόνια άνεργοι ηλικίας 25–50 ετών, επιβεβαιώνοντας τη σημασία της απασχόλησης και της ένταξης στην αγορά εργασίας ως κρίσιμων παραγόντων κοινωνικής συνοχής.

ΓΡΑΦΗΜΑ 28. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΕΩΣ Α' ΕΞΑΜΗΝΟ 2024 (ΠΗΓΗ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ)

Σημαντική είναι επίσης η παρουσία μονογονεϊκών οικογενειών και μακροχρόνια ανέργων άνω των 50 ετών, ομάδες που αντιμετωπίζουν αυξημένες δυσκολίες οικονομικής και κοινωνικής ένταξης.

Παράλληλα, καταγράφονται μικρότερα αλλά αξιοσημείωτα μεγέθη σε κατηγορίες όπως οι Ρομά, οι άστεγοι και τα άτομα με ψυχική νόσο, γεγονός που υποδηλώνει την ύπαρξη πολλαπλών και

διαφοροποιημένων μορφών κοινωνικής ευαλωτότητας. Συνολικά, το γράφημα αποτυπώνει την πολυδιάστατη φύση των κοινωνικών αναγκών στην Περιφέρεια, αναδεικνύοντας την ανάγκη για ολιστικές και στοχευμένες κοινωνικές πολιτικές.

ΆΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η αποτύπωση της κατάστασης των ατόμων με κάποιου είδους αναπηρία στην ΠΝΑ παρουσιάζει σημαντικούς περιορισμούς ως προς τη διαθεσιμότητα άμεσων στατιστικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχουν δημοσιευμένα στοιχεία που να καταγράφουν το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία στον συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας, γεγονός που συνδέεται με ευρύτερες ελλείψεις στην επιδημιολογική καταγραφή της αναπηρίας σε περιφερειακό επίπεδο.²⁴

Σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, εκτιμάται ότι περίπου το 23–25% του πληθυσμού εμφανίζει κάποια μορφή λειτουργικού περιορισμού, γεγονός που υποδηλώνει ότι η αναπηρία αποτελεί ευρεία κοινωνική συνθήκη και όχι περιθωριακή ομάδα. Ωστόσο, η σημασία της αναπηρίας δεν έγκειται μόνο στη συχνότητά της, αλλά κυρίως στη σύνδεσή της με την κοινωνική και οικονομική ευαλωτότητα. Στην Ελλάδα, τα άτομα με αναπηρία εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας και ιδιαίτερα χαμηλή συμμετοχή στην αγορά.

Στο πλαίσιο αυτό, τα δεδομένα του ΕΕΕ για το 2025 παρέχουν την πιο αξιόπιστη περιφερειακή ένδειξη. Τα άτομα με αναπηρία (ποσοστό αναπηρίας $\geq 67\%$) αντιστοιχούν περίπου στο 9,0% των συνολικών ωφελουμένων της ΠΝΑ, ποσοστό που καταδεικνύει τη σημαντική παρουσία της συγκεκριμένης ομάδας εντός του πληθυσμού που αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες.

Η χωρική κατανομή των ατόμων με αναπηρία παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ των δήμων. Σε μικρούς νησιωτικούς δήμους καταγράφονται πολύ υψηλά ποσοστά, όπως στη Νίσυρο (33,3%) και την Κέα (29,0%), ενώ σε μεγαλύτερα νησιά όπως η Ρόδος (11,0%), η Νάξος και Μικρές Κυκλάδες (11,2%) και η Κως (9,4%), τα ποσοστά είναι χαμηλότερα αλλά αντιστοιχούν σε σημαντικά μεγαλύτερους απόλυτους αριθμούς. Συμπληρωματικά, ο δείκτης των ηλικιωμένων ή ανίκανων προς εργασία (2,62%) ενισχύει την εικόνα των λειτουργικών περιορισμών στον πληθυσμό των δικαιούχων. Σε ορισμένους μικρούς δήμους, όπως η Κίμωλος, η Σίφνος και η Μήλος, τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά, γεγονός που υποδηλώνει αυξημένες ανάγκες φροντίδας και εξάρτησης.

Η αναπηρία στην ΠΝΑ συνδέεται άμεσα με την αγορά εργασίας και τη φτώχεια. Το γεγονός ότι το 51,72% των δικαιούχων ΕΕΕ είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. υποδηλώνει υψηλά επίπεδα ανεργίας και

²⁴ Τα στοιχεία για την αναπηρία σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο προέρχονται από την έρευνα EU-SILC της Eurostat, η οποία αποτελεί τη βασική πηγή για τη μέτρηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των λειτουργικών περιορισμών στον πληθυσμό (Eurostat, Disability statistics διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=682848>). Για τη μεθοδολογία της καταγραφής της αναπηρίας και των σχετικών δεικτών βλ. επίσης Eurostat, Disability statistics methodology (<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/disability/methodology>) και Eurostat, EU Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions>) (πρόσβαση: 23.03.2026).

εργασιακής επισφάλειας. Η δομή της τοπικής οικονομίας, με έντονη εποχικότητα και εξάρτηση από τον τουρισμό, περιορίζει περαιτέρω τις δυνατότητες σταθερής ένταξης των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας.

Παράλληλα, η διάσταση της προσβασιμότητας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Η γεωγραφική διασπορά των νησιών, η περιορισμένη συχνότητα μεταφορών και η άνιση κατανομή υποδομών υγείας και κοινωνικής φροντίδας δημιουργούν σημαντικά εμπόδια πρόσβασης, ιδιαίτερα στα μικρά και απομακρυσμένα νησιά.²⁵

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΡΟΜΑ

Η προσέγγιση του πληθυσμού Ρομά βασίζεται κυρίως σε διοικητικά δεδομένα κοινωνικών υπηρεσιών. Σύμφωνα με τα στοιχεία των Κέντρων Κοινότητας για το 2025, καταγράφονται 390 άτομα Ρομά ως ωφελούμενοι υπηρεσιών, εκ των οποίων 197 άνδρες και 146 γυναίκες. Τα στοιχεία αυτά δεν αποτυπώνουν το σύνολο του πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια, αλλά παρέχουν μια σημαντική ένδειξη της παρουσίας και της κοινωνικής ευαλωτότητας της ομάδας.

Η ένταξη των Ρομά στο σύστημα κοινωνικής προστασίας συνδέεται άμεσα με ζητήματα φτώχειας, ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού. Σε εθνικό επίπεδο, ο πληθυσμός Ρομά εμφανίζει συστηματικά υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής ευαλωτότητας, με περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαίδευση, υγεία και απασχόληση. Τα χαρακτηριστικά αυτά αντανακλώνονται και στα τοπικά δεδομένα, όπου η συμμετοχή των Ρομά στις υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης υποδηλώνει αυξημένες ανάγκες υποστήριξης.

Σε επίπεδο Περιφέρειας, η απουσία χωρικά αναλυτικών δεδομένων δεν επιτρέπει την ακριβή χαρτογράφηση της κατανομής του πληθυσμού Ρομά ανά δήμο. Ωστόσο, η εμπειρική καταγραφή μέσω των κοινωνικών δομών υποδηλώνει ότι η παρουσία της ομάδας συνδέεται κυρίως με μεγαλύτερα αστικά κέντρα και περιοχές με αυξημένη συγκέντρωση εύαλωτων πληθυσμών, όπου είναι ευκολότερη η πρόσβαση σε υπηρεσίες.

Η κοινωνική ένταξη των Ρομά στην ΠΝΑ επηρεάζεται από διαρθρωτικούς παράγοντες, όπως η επισφαλής απασχόληση, η χαμηλή εκπαιδευτική συμμετοχή και οι περιορισμένες συνθήκες στέγασης. Παράλληλα, η νησιωτικότητα ενδέχεται να λειτουργεί διττά: αφενός περιορίζει τη μαζική συγκέντρωση πληθυσμών Ρομά σε σχέση με ηπειρωτικές περιοχές, αφετέρου δυσχεραίνει την πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες ένταξης, ιδίως στα μικρότερα νησιά.

Η σημασία των παρεμβάσεων κοινωνικής ένταξης για τον πληθυσμό Ρομά αναδεικνύεται ιδιαίτερα μέσα από τις επιτόπιες έρευνες του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Ν. Αιγαίου και την εμπειρία λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας με παράρτημα Ρομά στους Δήμους Ρόδου και Κω. Από την εν λόγω ερευνητική δραστηριότητα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικές και υποστηρικτικές δράσεις των Κέντρων Κοινότητας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσέγγιση και ενεργοποίηση των ωφελουμένων

²⁵ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου, Θεματική Έρευνα με θέμα την Προσβασιμότητα στο Νότιο Αιγαίο. Διαθέσιμο στο: https://socialobservatory.pnai.gov.gr/erevnes_meletes/thematiki-erevna-me-thema-tin-prosvasimotita-sto-notio-aigaio/ (Πρόσβαση: 03.03.2026).

Ρομά. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν την υποστήριξη της σχολικής ένταξης παιδιών, τη διαμεσολάβηση με εκπαιδευτικές και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και την ενίσχυση βασικών δεξιοτήτων και της πρόσβασης σε προνοιακά προγράμματα. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις της Ρόδου και της Κω, όπου καταγράφεται συγκριτικά μεγαλύτερη παρουσία του πληθυσμού Ρομά, διαπιστώνεται ότι η συνεχής επαφή με τις δομές και η ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης αποτελούν κρίσιμες προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων. Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν ότι πέραν των ποσοτικών δεδομένων, οι στοχευμένες κοινωνικές και εκπαιδευτικές δράσεις σε τοπικό επίπεδο συνιστούν βασικό μηχανισμό αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.²⁶

²⁶ Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου, Επιτόπιες Έρευνες με τη συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου (2024). Διαθέσιμο στο: https://socialobservatory.pnai.gov.gr/erevnes_meletes/epitopies-erevnes-me-ti-symmetochi-dimon-kai-kentron-koinotitas-notiou-aigaiou-2024/ (Πρόσβαση: 03.03. 2026).

4. ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αποτίμηση της ευημερίας στα νησιά δεν μπορεί να περιορίζεται αποκλειστικά σε συμβατικούς δείκτες εισοδήματος, φτώχειας ή απασχόλησης. Στον νησιωτικό χώρο, η πραγματική ποιότητα ζωής εξαρτάται από έναν ευρύτερο συνδυασμό παραγόντων, όπως η εποχικότητα, η πίεση στις υποδομές, η επάρκεια των φυσικών πόρων, η πρόσβαση σε υπηρεσίες και η αντοχή του οικιστικού και περιβαλλοντικού συστήματος. Για τον λόγο αυτό, η συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη στα νησιά συνδέεται άμεσα με την έννοια της φέρουσας ικανότητας, δηλαδή με τα όρια μέσα στα οποία ένα νησιωτικό σύστημα μπορεί να λειτουργεί χωρίς να υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής των κατοίκων και η μακροχρόνια ανθεκτικότητα του τόπου.²⁷

ΕΙΚΟΝΑ 1. ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ. ΠΗΓΗ: ΟΗΕ

Η ανάγκη αυτής της ενότητας προκύπτει και από την ίδια την επικαιροποίηση της βάσης δεδομένων της Περιφερειακής Έρευνας. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι η οικονομική δυναμική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου δεν ταυτίζεται πάντοτε με αντίστοιχη βελτίωση των όρων διαβίωσης. Ενδεικτικά, το Νότιο Αιγαίο συγκαταλέγεται στις 10 περιφέρειες της ΕΕ με τις περισσότερες διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών το 2023, ενώ οι αλλοδαποί αντιστοιχούσαν στο 92,0% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στην Περιφέρεια, γεγονός που υποδηλώνει πολύ υψηλή τουριστική εξάρτηση και εποχική πίεση.

²⁷ Eurostat, Disability statistics. Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/111235.pdf> (Πρόσβαση: 23.03. 2026).

Την ίδια στιγμή, σε πεδία που συνδέονται άμεσα με την καθημερινή ευημερία, καταγράφονται ενδείξεις πίεσης. Στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, η ΠΝΑ διέθετε 14 Κέντρα Υγείας το 2024, αριθμό αμετάβλητο σε σχέση με το 2023, ενώ στο ίδιο έτος το ιατρικό προσωπικό μειώθηκε κατά 5,4% και το νοσηλευτικό προσωπικό κατά 9,9%. Με βάση τον μόνιμο πληθυσμό της Απογραφής 2021, αντιστοιχούν περίπου 23.416 κάτοικοι ανά Κέντρο Υγείας, χωρίς να συνυπολογίζεται η μεγάλη εποχική αύξηση του πραγματικού πληθυσμού [βλ. Ενότητα 2.4].

Αντίστοιχα, τα ήδη εξαχθέντα στοιχεία της Eurostat για την ΠΝΑ δείχνουν ότι οι αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση λόγω κόστους ανήλθαν σε 7,0% το 2025, ενώ οι αντίστοιχες ανάγκες λόγω απόστασης έφτασαν το 1,1%, υψηλότερα από το εθνικό επίπεδο ως προς την απόσταση. Οι δείκτες αυτοί είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι, επειδή μεταφέρουν τη συζήτηση από τη γενική αποτύπωση υποδομών στην πραγματική εμπειρία πρόσβασης των κατοίκων στις υπηρεσίες. Παράλληλα, όπως επίσης αναπτύχθηκε στην Ενότητα 2 τα στοιχεία της Eurostat για το προσδόκιμο ζωής σε επίπεδο NUTS 2 είναι σήμερα διαθέσιμο έως το 2024, στοιχείο που επιτρέπει τη σταδιακή ενσωμάτωση και δημογραφικών/υγειονομικών δεικτών ανθεκτικότητας στο επόμενο στάδιο της ανάλυσης.

Στο πλαίσιο αυτό, το παρόν κεφάλαιο λειτουργεί ως βιβλιογραφική επισκόπηση αλλά και ως πρώτο βήμα ερευνητικής οριοθέτησης. Δεν επιδιώκει να αποδώσει πλήρως και οριστικά τη φέρουσα ικανότητα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, αλλά να τεκμηριώσει γιατί η σχετική διάσταση πρέπει να ενταχθεί συστηματικά στην περιφερειακή παρακολούθηση. Η βασική υπόθεση εργασίας είναι ότι η ευημερία στα νησιά της ΠΝΑ απαιτεί ένα διευρυμένο αναλυτικό πλαίσιο, το οποίο να συνδυάζει τους ήδη χρησιμοποιούμενους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες με λίγους αλλά κρίσιμους δείκτες πίεσης, πρόσβασης και ανθεκτικότητας. Με αυτή τη λογική, το παρόν κεφάλαιο λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στη στατιστική αποτύπωση των συνθηκών διαβίωσης και στην ανάγκη ανάπτυξης ενός πιο σύνθετου πλαισίου παρακολούθησης της βιώσιμης ανάπτυξης. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για τη συγκρότηση ενός πρώτου πυρήνα δεικτών που μπορούν να ενσωματωθούν σταδιακά στη βάση δεδομένων του Παρατηρητηρίου και να αποτελέσουν αφετηρία για μεταγενέστερη θεματική μελέτη η οποία αναμένεται να δημοσιευθεί στο τέλος του 2026, κατόπιν διαβούλευσης με τοπικούς φορείς και υπηρεσίες.

Η διερεύνηση της επάρκειας των δεικτών εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης για την αποτύπωση της πραγματικής ευημερίας στα νησιά αναδεικνύει ένα σύνολο αλληλένδετων ζητημάτων που υπερβαίνουν τη στενή οικονομική διάσταση και συνδέονται άμεσα με τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη λειτουργία της τοπικής οικονομίας και τις κοινωνικές συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτό, η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι σε νησιωτικές περιοχές, όπως η ΠΝΑ, η ευημερία επηρεάζεται καθοριστικά από παράγοντες όπως η έντονη εποχικότητα, η υψηλή τουριστική ένταση και οι περιορισμοί φυσικών και τεχνικών πόρων, οι οποίοι διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερο αναπτυξιακό πλαίσιο με αυξημένες πιέσεις στα τοπικά συστήματα.

Η ανάδειξη των ζητημάτων αυτών προκύπτει και από τη συνεχή διαβούλευση με δημάρχους και αιρετούς της Περιφέρειας, μέσα από τη λειτουργία του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου. Ειδικότερα, κατά την τουριστική περίοδο, καταγράφονται συστηματικά πιέσεις στις βασικές υποδομές, όπως η επάρκεια υδατικών πόρων, η διαχείριση απορριμμάτων και η γενικότερη φέρουσα ικανότητα των νησιών. Τα

φαινόμενα αυτά έχουν επισημανθεί σε μεγάλο αριθμό νησιωτικών δήμων και συνιστούν κρίσιμες παραμέτρους που δεν αποτυπώνονται επαρκώς από τους συμβατικούς κοινωνικοοικονομικούς δείκτες.

Στο πλαίσιο της βιβλιογραφίας, η έννοια της φέρουσας ικανότητας αναδεικνύεται ως κεντρική για την κατανόηση της βιώσιμης λειτουργίας των νησιωτικών συστημάτων, περιλαμβάνοντας περιβαλλοντικές, κοινωνικές και υποδομικές διαστάσεις. Για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, κρίσιμα χαρακτηριστικά της αποτελούν η διαθεσιμότητα φυσικών πόρων, η αντοχή των βασικών υποδομών, η ικανότητα διαχείρισης τουριστικών ροών και η κοινωνική συνοχή. Όταν η αναπτυξιακή πίεση προσεγγίζει ή υπερβαίνει τα όρια αυτά, παρατηρούνται επιπτώσεις που εκτείνονται από την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος έως την επιδείνωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται αναγκαία η ενσωμάτωση της διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης στην ανάλυση των εισοδημάτων και των συνθηκών διαβίωσης, μέσω της χρήσης σύνθετων δεικτών και μεθοδολογικών προσεγγίσεων που λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου. Η ενότητα αυτή εισάγεται ακριβώς για να καλύψει αυτή την ανάγκη, στο πλαίσιο της λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου, και λειτουργεί ως γέφυρα προς την επόμενη θεματική ενότητα, όπου θα αναπτυχθεί πιο συστηματικά η σύνδεση μεταξύ κοινωνικών δεικτών, φέρουσας ικανότητας και βιώσιμης ανάπτυξης με ορίζοντα ανάλυσης έως το τέλος του 2026.

4.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας ενότητας. Σύμφωνα με την κλασική διατύπωση της Έκθεσης Brundtland, βιώσιμη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες (WCED, 1987). Στη σύγχρονη προσέγγιση της Agenda 2030, η βιωσιμότητα συγκροτείται ως σύνθεση τριών αλληλοσυνδεόμενων διαστάσεων: της οικονομικής αποτελεσματικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας (United Nations, 2015). Επομένως, η ανάπτυξη δεν κρίνεται μόνο από το ύψος του παραγόμενου εισοδήματος, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο αυτό συνδέεται με την ποιότητα ζωής, την ισότητα πρόσβασης σε βασικά αγαθά και τη διατήρηση των φυσικών και χωρικών πόρων.

Στον νησιωτικό χώρο, η προσέγγιση αυτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, επειδή η νησιωτικότητα συνιστά όχι απλώς γεωγραφική κατηγορία, αλλά σύνθετη αναπτυξιακή συνθήκη. Τα νησιά χαρακτηρίζονται από μικρή κλίμακα, σχετική απομόνωση, αυξημένο μεταφορικό κόστος, περιορισμένη φέρουσα βάση πόρων, ευαισθησία των οικοσυστημάτων και συχνά έντονη εξάρτηση από μονοκλαδικά πρότυπα ανάπτυξης, ιδίως από τον τουρισμό. Παράλληλα, η πολυνησιωτικότητα και η εσωτερική διαφοροποίηση μεταξύ νησιών δημιουργούν συνθήκες αναπτυξιακής ασυμμετρίας, καθώς διαφορετικά νησιά εμφανίζουν διαφορετική πρόσβαση σε υπηρεσίες, υποδομές, εργασία και δημόσια αγαθά. Η νησιωτικότητα, συνεπώς, λειτουργεί ως παράγοντας που εντείνει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ πληθυσμού, πόρων, υποδομών και δραστηριοτήτων.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται η έννοια της φέρουσας ικανότητας. Η φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στο όριο εντός του οποίου ένα σύστημα μπορεί να υποστηρίξει πληθυσμό, δραστηριότητες και χρήσεις χωρίς να προκαλείται μη αναστρέψιμη ή κρίσιμη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, των υποδομών και της ποιότητας ζωής. Η σχετική βιβλιογραφία έχει δείξει ότι η φέρουσα ικανότητα δεν είναι αποκλειστικά οικολογικό μέγεθος, αλλά πολυδιάστατη έννοια, η οποία περιλαμβάνει φυσικές, κοινωνικές, οικονομικές, τεχνικές και χωρικές παραμέτρους (Coccossis & Mexa, 2004; Coccossis et al., 2002). Ειδικά για τουριστικούς προορισμούς και νησιωτικές περιοχές, η φέρουσα ικανότητα συνδέεται με την ένταση της χρήσης του χώρου, τη διαθεσιμότητα νερού και ενέργειας, τη δυναμικότητα των υποδομών, την αντοχή των οικοσυστημάτων, αλλά και την κοινωνική αποδοχή της αναπτυξιακής πίεσης.

Η σημασία της έννοιας αυτής για τα νησιά είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Η ανάπτυξη σε ένα νησί δεν μπορεί να αξιολογείται μόνο με βάση τη μεγέθυνση της οικονομικής δραστηριότητας ή των τουριστικών ροών, αλλά και με βάση τη δυνατότητα του τόπου να στηρίζει αυτές τις διαδικασίες χωρίς αποδιάθρωση του κοινωνικού ιστού, υποβάθμιση των φυσικών πόρων και μείωση της ποιότητας ζωής. Με άλλα λόγια, η φέρουσα ικανότητα εισάγει στην ανάλυση την ιδέα του ορίου: το όριο της κατανάλωσης πόρων, το όριο των τεχνικών συστημάτων, το όριο της οικιστικής επέκτασης, το όριο της κοινωνικής ανεκτικότητας και το όριο της περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας.

Η διεθνής και μεσογειακή βιβλιογραφία έχει αναπτύξει ποικίλες μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας σε παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο (PAP/RAC, 1997). Οι προσεγγίσεις αυτές συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς συστηματική παρακολούθηση των ορίων αντοχής του τόπου. Συνεπώς, η φέρουσα ικανότητα δεν αποτελεί δευτερεύουσα ή συμπληρωματική έννοια, αλλά θεμελιώδες εργαλείο κατανόησης της βιωσιμότητας στον νησιωτικό χώρο.

4.3 Η ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΝΑ

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η φέρουσα ικανότητα αποκτά ιδιαίτερα σύνθετο χαρακτήρα, καθώς επηρεάζεται από το συνδυασμό πολυνησιωτικότητας, έντονης τουριστικής εξειδίκευσης, ισχυρής εποχικότητας, διαφοροποιημένης προσβασιμότητας και περιορισμένων φυσικών πόρων. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από σημαντική αναπτυξιακή ετερογένεια και συγκεκριμένα μεγάλης κλίμακας και ώριμους τουριστικούς προορισμούς από τη μία, μικρότερα νησιά με πιο εύθραυστο παραγωγικό και κοινωνικό σύστημα από την άλλη, καθώς και νησιά με διαφορετικό βαθμό εξάρτησης από τον τουρισμό, τις μεταφορές και τις δημόσιες υπηρεσίες. Ως εκ τούτου, η φέρουσα ικανότητα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ενιαίο ή στατικό μέγεθος για το σύνολο της Περιφέρειας, αλλά ως πολυδιάστατη και διαφοροποιημένη συνθήκη, που μεταβάλλεται χωρικά και χρονικά.

Κρίσιμο στοιχείο της φέρουσας ικανότητας στην ΠΝΑ είναι η έντονη εποχικότητα. Κατά τις περιόδους αιχμής, η πραγματική πληθυσμιακή επιβάρυνση πολλών νησιών υπερβαίνει κατά πολύ τον μόνιμο πληθυσμό, με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται δραστικά η ζήτηση για νερό, ενέργεια, μεταφορές,

απορρίμματα, υγειονομική εξυπηρέτηση, στέγαση και δημόσιο χώρο. Υπό αυτές τις συνθήκες, το επίπεδο λειτουργίας των υποδομών και των υπηρεσιών που είναι επαρκές για τη χειμερινή περίοδο μπορεί να αποδεικνύεται ανεπαρκές κατά την τουριστική αιχμή. Η φέρουσα ικανότητα, συνεπώς, δεν αφορά μόνο τη μακροχρόνια ισορροπία ενός νησιού, αλλά και την ικανότητά του να αντέχει σε περιοδικά, έντονα και συσσωρευμένα φορτία.

Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η πίεση στους φυσικούς πόρους, και ιδίως στους υδάτινους και ενεργειακούς πόρους. Σε πολλά νησιωτικά συστήματα, η διαθεσιμότητα γλυκού νερού είναι περιορισμένη ή εξαρτάται από τεχνικά συστήματα υψηλού κόστους, όπως μεταφορά νερού, αφαλάτωση ή εντατική άντληση. Η αυξημένη ζήτηση κατά τους θερινούς μήνες εντείνει τους κινδύνους ανεπάρκειας, ενώ επιβαρύνει και τις ενεργειακές ανάγκες των νησιών. Παράλληλα, η διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων, η λειτουργία των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης και η επάρκεια των μεταφορικών και κοινωνικών υποδομών αποτελούν κομβικά στοιχεία για την εκτίμηση της πραγματικής φέρουσας ικανότητας.

Επιπλέον, η φέρουσα ικανότητα στην ΠΝΑ συνδέεται στενά με την πίεση στη γη, στην κατοικία και στις παράκτιες ζώνες. Η τουριστική ανάπτυξη και η ζήτηση για βραχυχρόνια ή εποχική χρήση κατοικίας επηρεάζουν τη διαθεσιμότητα στέγης για τον μόνιμο πληθυσμό, αυξάνουν το κόστος κατοικίας και μεταβάλλουν τη λειτουργία των οικισμών. Παράλληλα, η επέκταση των χρήσεων αναψυχής, φιλοξενίας και δόμησης στις παράκτιες περιοχές μπορεί να εντείνει την πίεση σε ευαίσθητα οικοσυστήματα, στο τοπίο και στη χωρική συνοχή του νησιωτικού χώρου. Έτσι, η φέρουσα ικανότητα δεν εξαντλείται στη φυσική αντοχή του περιβάλλοντος, αλλά περιλαμβάνει και την αντοχή του οικιστικού, κοινωνικού και χωρικού συστήματος.

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, η έννοια της φέρουσας ικανότητας συνδέεται με τη δυνατότητα σταδιακής εμπειρικής παρακολούθησης μέσω του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου. Οι διαθέσιμες θεματικές ενότητες του Παρατηρητηρίου, όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τα κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, η υγεία, η εκπαίδευση, η ποιότητα ζωής, η υλική αποστέρηση, οι ευπαθείς ομάδες και ο κοινωνικός αποκλεισμός, μπορούν να προσφέρουν μια πρώτη προσέγγιση πτυχών που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα των νησιών. Ωστόσο, δεν επαρκούν για την πλήρη αποτύπωση της φέρουσας ικανότητας, καθώς κρίσιμα ζητήματα, όπως η εποχική πληθυσμιακή επιβάρυνση, η κατανάλωση πόρων, η επάρκεια βασικών δικτύων, η διαθεσιμότητα κατοικίας, η χρήση γης και ο λειτουργικός κορεσμός, απαιτούν συμπληρωματική ενοποίηση δεδομένων από διοικητικές, τεχνικές, χωρικές και τοπικές πηγές.

Με αυτή τη λογική, η παρούσα ενότητα δεν αντιμετωπίζει τη φέρουσα ικανότητα ως πλήρως ολοκληρωμένο απογραφικό αντικείμενο, αλλά ως πεδίο σταδιακής θεσμικής και ερευνητικής ωρίμανσης. Το Παρατηρητήριο μπορεί να αποτελέσει τη βασική αφετηρία παρακολούθησης, ενώ η πληρέστερη επιχειρησιακή εξειδίκευση απαιτεί θεματική έρευνα και διαβούλευση με οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, ΔΕΥΑ, τεχνικές και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και επαγγελματικούς και παραγωγικούς φορείς.

Προς αυτή την κατεύθυνση, κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση της δυνατότητας ανάπτυξης ενός σύνθετου δείκτη φέρουσας ικανότητας νησιωτικών περιοχών. Ένας τέτοιος δείκτης δεν θα λειτουργούσε ως απόλυτο μέτρο βιωσιμότητας, αλλά ως εργαλείο συγκριτικής αξιολόγησης, εντοπισμού πιέσεων και έγκαιρης προειδοποίησης. Η σχετική βιβλιογραφία παρέχει ήδη χρήσιμα παραδείγματα. Η ανάπτυξη του Tourism Carrying Capacity Index (TCCI) για τη Νάξο έδειξε ότι η φέρουσα ικανότητα μπορεί να αποδοθεί με πολυμεταβλητό και μεθοδολογικά διαφανή τρόπο (Leka et al., 2022), ενώ η εφαρμογή πλαισίου αξιολόγησης για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με βάση δεκαεπτά μεταβλητές τεκμηριώνει τη σκοπιμότητα μιας αντίστοιχης περιφερειακής προσέγγισης (Vandarakis et al., 2023).

Ένας τέτοιος σύνθετος δείκτης θα μπορούσε να οργανωθεί γύρω από πέντε βασικές διαστάσεις: δημογραφική και κοινωνική ανθεκτικότητα, οικονομική βιωσιμότητα, πίεση στους φυσικούς πόρους, επάρκεια υποδομών και βασικών υπηρεσιών, καθώς και περιβαλλοντική και χωρική ισορροπία. Η λογική αυτή είναι συμβατή τόσο με τη βιβλιογραφία περί φέρουσας ικανότητας όσο και με το ευρύτερο πλαίσιο των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, καθώς επιτρέπει τη σύνδεση της κοινωνικής ευημερίας με τα περιβαλλοντικά και λειτουργικά όρια του τόπου.

Όταν η αναπτυξιακή πίεση σε ένα νησιωτικό σύστημα προσεγγίζει ή υπερβαίνει τα όρια φέρουσας ικανότητας, οι συνέπειες δεν περιορίζονται σε ένα μόνο πεδίο, αλλά εκδηλώνονται σωρευτικά σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Η υπέρβαση των ορίων δεν σημαίνει απλώς αυξημένη χρήση πόρων, αλλά μεταβολή της συνολικής ισορροπίας μεταξύ πληθυσμού, δραστηριοτήτων, υποδομών και φυσικού περιβάλλοντος. Ο Πίνακας 13 συνθέτει τις βασικές διαστάσεις της φέρουσας ικανότητας με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της υφιστάμενης βάσης δεδομένων, αναδεικνύοντας τα κύρια κενά και τις ανάγκες συμπληρωματικής διερεύνησης.

Σε κοινωνικό επίπεδο, οι πιέσεις αυτές αποτυπώνονται κυρίως στην ποιότητα ζωής των κατοίκων. Η αυξημένη ζήτηση κατοικίας από επισκέπτες, εποχικά εργαζόμενους και τουριστικές χρήσεις μπορεί να περιορίσει τη διαθεσιμότητα προσιτής στέγης για τον μόνιμο πληθυσμό, να αυξήσει τα ενοίκια και να εντείνει φαινόμενα στεγαστικού αποκλεισμού. Παράλληλα, η πίεση στις μεταφορές, στην υγεία, στην εκπαίδευση και στις βασικές κοινωνικές υπηρεσίες μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση της πρόσβασης ή σε ανισότητες μεταξύ μόνιμων κατοίκων και εποχικών χρηστών του χώρου. Η καθημερινή εμπειρία του τόπου μεταβάλλεται, καθώς η συμφόρηση, η έλλειψη δημόσιου χώρου, η δυσκολία εξυπηρέτησης και η αυξημένη τιμή βασικών αγαθών επηρεάζουν άμεσα το αίσθημα ευημερίας.

Η κοινωνική διάσταση της φέρουσας ικανότητας συνδέεται και με την υποκειμενική ικανοποίηση των κατοίκων. Για τον λόγο αυτό, η βιβλιογραφία και η διεθνής εμπειρία δίνουν ολοένα μεγαλύτερη σημασία στη μέτρηση της ικανοποίησης των τοπικών κοινωνιών ως δείκτη κοινωνικής ανθεκτικότητας και αποδοχής της ανάπτυξης. Η εξέταση αυτή είναι κρίσιμη για τα νησιά, όπου η σχέση μόνιμου πληθυσμού, τουριστικής δραστηριότητας και διαθέσιμων πόρων είναι άμεση και καθημερινά ορατή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΚΕΝΑ ΣΤΗΝ ΠΝΑ

Διάσταση	Περιεχόμενο	Βασικοί δείκτες	Διαθέσιμα δεδομένα	Κύρια κενά	Ανάγκη διερεύνησης
Δημογραφική και κοινωνική	Σχέση μόνιμου και εποχικού πληθυσμού, κοινωνική ανθεκτικότητα	Πληθυσμιακή μεταβολή, γήρανση, δείκτης εξάρτησης, υλική αποστέρηση	Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία	Εποχικός πληθυσμός	Σύνδεση με τουριστική κίνηση
Οικονομική	Δομή οικονομίας και απασχόλησης	Εισόδημα, ανεργία, απασχόληση, τουρισμός	Βασική κοινωνικοοικονομική εικόνα	Εξάρτηση από τον τουρισμό	Στοιχεία παραγωγικής δομής
Φυσικοί πόροι	Επάρκεια και χρήση πόρων	Νερό, ενέργεια, απορρίμματα	Έμμεση αποτύπωση	Πραγματική πίεση πόρων	Στοιχεία από ΔΕΥΑ και Δήμους
Υποδομές και υπηρεσίες	Λειτουργική επάρκεια	Υδρευση, υγεία, εκπαίδευση, μεταφορές	Μερική εικόνα	Εποχική πίεση	Στοιχεία από τοπικούς φορείς
Χωρική και περιβαλλοντική	Χρήσεις γης και περιβαλλοντική πίεση	Δόμηση, πυκνότητα, παράκτιες ζώνες	Περιορισμένα δεδομένα	Υπερτουρισμός, αλλοίωση χώρου	Χωρικά και περιβαλλοντικά δεδομένα
Φέρουσα ικανότητα και βιωσιμότητα	Συνδυαστική ανάλυση κοινωνικών, οικονομικών, χωρικών και περιβαλλοντικών πιέσεων	Σύνθετοι δείκτες	Έμμεση προσέγγιση	Απουσία ενιαίου δείκτη	Ανάπτυξη ολοκληρωμένου πλαισίου

Σε οικονομικό επίπεδο, η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας συνδέεται με ενίσχυση της εξάρτησης από μονοδιάστατα πρότυπα ανάπτυξης, κυρίως από τον τουρισμό. Ενώ η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να παράγει υψηλό εισόδημα και απασχόληση, η υπερσυγκέντρωση της οικονομίας σε περιορισμένο

αριθμό κλάδων μειώνει την ανθεκτικότητα του τοπικού συστήματος απέναντι σε εξωτερικές διαταραχές, εποχικές μεταβολές και κρίσεις. Επιπλέον, η αυξημένη ζήτηση μπορεί να οδηγήσει σε γενικευμένη άνοδο τιμών, ιδιαίτερα σε βασικά αγαθά, υπηρεσίες, μεταφορές και κατοικία, με αποτέλεσμα ένα τμήμα του τοπικού πληθυσμού να μην ωφελείται αναλογικά από τη συνολική οικονομική μεγέθυνση. Συνεπώς, η οικονομική επιτυχία ενός νησιού δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με κοινωνικά δίκαιη ή διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, οι συνέπειες της προσέγγισης ή υπέρβασης των ορίων φέρουσας ικανότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζονται ως άμεσες, σωρευτικές και πολυεπίπεδες. Η ένταση της πίεσης αποτυπώνεται ήδη στη σχέση μεταξύ μόνιμου πληθυσμού και τουριστικής επιβάρυνσης: η Περιφέρεια είχε 327.820 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την Απογραφή 2021, ενώ το 2024 καταγράφηκαν 8.495.274 αφίξεις και 41.502.625 διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία, κάμπινγκ και καταλύματα βραχυχρόνιας διαμονής. Το μέγεθος αυτό αντιστοιχεί σε περίπου 126,6 διανυκτερεύσεις ανά μόνιμο κάτοικο, ενώ το Νότιο Αιγαίο συγκέντρωσε το 22,9% των αφίξεων και το 27,1% των διανυκτερεύσεων που καταγράφηκαν συνολικά στις ελληνικές περιφέρειες το 2024. Επιπλέον, σε σχέση με το 2023, οι αφίξεις στην Περιφέρεια αυξήθηκαν κατά 5,6% και οι διανυκτερεύσεις κατά 8,2%, γεγονός που δείχνει περαιτέρω ενίσχυση της εποχικής και λειτουργικής πίεσης.

Η περιβαλλοντική διάσταση αυτής της πίεσης καθίσταται ακόμη πιο εμφανής αν ληφθεί υπόψη η εσωτερική δομή της τουριστικής φιλοξενίας. Από τις 41.502.625 διανυκτερεύσεις του 2024, οι 32.447.938 πραγματοποιήθηκαν σε ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα, οι 218.096 σε κάμπινγκ και οι 8.836.591 σε καταλύματα βραχυχρόνιας διαμονής. Αυτό σημαίνει ότι περίπου το 21,3% των συνολικών διανυκτερεύσεων και το 26,3% των συνολικών αφίξεων συνδέονται με τη βραχυχρόνια διαμονή, άρα η πίεση δεν περιορίζεται στις τυπικές τουριστικές εγκαταστάσεις αλλά διαχέεται και στο οικιστικό απόθεμα, στους οικισμούς και στις καθημερινές υποδομές του τόπου. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αυξημένη ζήτηση για νερό και ενέργεια, η μεγαλύτερη παραγωγή αποβλήτων και λυμάτων και η εντατικότερη χρήση του παράκτιου και οικιστικού χώρου δεν αποτελούν αφηρημένες πιθανότητες, αλλά εύλογες λειτουργικές συνέπειες ενός εξαιρετικά υψηλού φορτίου χρήσης [Πίνακας 9 & 10].

Η πίεση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία επειδή ασκείται σε περιβάλλον με υψηλή οικολογική ευαισθησία. Η Μονάδα Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Νοτιοανατολικού Αιγαίου έχει στην αρμοδιότητά της 22 περιοχές Natura 2 000 στα Δωδεκάνησα, ενώ η Μονάδα Διαχείρισης Κεντρικού Αιγαίου καλύπτει 41 περιοχές Natura 2000 κυρίως στις Κυκλάδες και στην ευρύτερη περιοχή τους, εκ των οποίων περίπου το 70% της έκτασης του δικτύου είναι θαλάσσιο. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν ότι η αναπτυξιακή και τουριστική πίεση εκδηλώνεται σε νησιωτικό χώρο με εκτεταμένες προστατευόμενες και παράκτιες περιοχές, όπου η υποβάθμιση οικοσυστημάτων, η επιβάρυνση της

βιοποικιλότητας και η αλλοίωση του τοπίου μπορούν να είναι δυσανάλογα μεγάλες σε σχέση με τη μικρή κλίμακα του τόπου²⁸.

Παράλληλα, η περιβαλλοντική επιβάρυνση δεν είναι μόνο θεωρητική αλλά συνδέεται και με καταγεγραμμένες αδυναμίες υποδομών. Σύμφωνα με την EBRD²⁹, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις στις υποδομές διαχείρισης αποβλήτων, με υστέρηση στην ανάπτυξη βασικών εγκαταστάσεων, συνεχιζόμενη εξάρτηση από την ταφή και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επηρεάζουν συνολικά την κοινωνία, την οικονομία και την αναπτυξιακή πορεία της περιοχής. Επομένως, η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας στο Νότιο Αιγαίο δεν πρέπει να νοείται μόνο ως θεωρητικό όριο, αλλά ως πραγματικός κίνδυνος συσσώρευσης πιέσεων σε φυσικούς πόρους, παράκτια οικοσυστήματα, δίκτυα και ευαίσθητες χωρικές ενότητες.

Το κρίσιμο στοιχείο είναι ότι οι παραπάνω επιπτώσεις δεν λειτουργούν ανεξάρτητα αλλά αντίθετα, αλληλοτροφοδοτούνται. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση μπορεί να επηρεάζει την ελκυστικότητα του τόπου και το τουριστικό προϊόν· η αύξηση του κόστους ζωής μπορεί να περιορίζει τη δυνατότητα παραμονής του μόνιμου πληθυσμού και των εργαζομένων· η επιβάρυνση των υποδομών μπορεί να υπονομεύει τόσο την ποιότητα ζωής όσο και την οικονομική αποτελεσματικότητα. Έτσι, η υπέρβαση των ορίων φέρουσας ικανότητας δεν αποτελεί μόνο περιβαλλοντικό πρόβλημα, αλλά ζήτημα κοινωνικής συνοχής, παραγωγικής ισορροπίας και μακροχρόνιας αναπτυξιακής ανθεκτικότητας.

Το κρίσιμο στοιχείο είναι ότι οι επιπτώσεις της υπέρβασης των ορίων φέρουσας ικανότητας δεν λειτουργούν ανεξάρτητα, αλλά αλληλοτροφοδοτούνται και μεταφέρονται από το περιβαλλοντικό στο κοινωνικό και οικιστικό πεδίο. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο μόνιμος πληθυσμός έχει διαχρονικά αυξητική τάση, ενώ τα ιδιωτικά νοικοκυριά έφθασαν τις 127.224, καταγράφοντας ταχύτερη αύξηση, κατά 9,1%. Ιδιαίτερα ενδεικτικό για τη στεγαστική πίεση είναι ότι τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά ανήλθαν σε 36.113, αυξημένα κατά 25,0% μέσα σε μία δεκαετία. Η απόκλιση μεταξύ αύξησης πληθυσμού και αύξησης νοικοκυριών δείχνει ότι η ανάγκη για χωριστές κατοικίες και μικρότερες στεγαστικές μονάδες εντείνεται, γεγονός που επιβαρύνει ακόμη περισσότερο ένα ήδη περιορισμένο νησιωτικό οικιστικό απόθεμα.

Η εικόνα αυτή συνδέεται και με τη δημογραφική αναδιάρθρωση της Περιφέρειας. Στις ηλικίες 20–29 ετών ο πληθυσμός μειώθηκε κατά 19,5% μεταξύ 2011 και 2021 και στις ηλικίες 30–39 ετών κατά 12,3%, ενώ αντίθετα οι ηλικίες 70–79 αυξήθηκαν κατά 30,1% και οι ηλικίες 80+ κατά 31,7%. Παράλληλα, ο δείκτης εξάρτησης πληθυσμού της Περιφέρειας παρακολουθείται από το Περιφερειακό Παρατηρητήριο με πηγή τη Eurostat, ακριβώς επειδή η γήρανση και η μεταβολή της ηλικιακής δομής επηρεάζουν άμεσα

²⁸ Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ), Μονάδα Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Νοτιοανατολικού Αιγαίου. Διαθέσιμο στο: <https://necca.gov.gr/en/mdpp/management-unit-of-the-southeastern-aegean-protected-areas/> (Πρόσβαση: 23.03. 2026).

²⁹ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα για τη Διαχείριση Απορριμμάτων στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Διαθέσιμο στο: <https://www.ebrd.com/home/work-with-us/projects/tcpsd/21758.html> (Πρόσβαση: 23.03. 2026).

τη ζήτηση για υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής φροντίδας, προσβάσιμη κατοικία και καθημερινή εξυπηρέτηση στα νησιά. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η πίεση στις υποδομές νερού, ενέργειας, αποβλήτων και μεταφορών δεν έχει μόνο περιβαλλοντική διάσταση, αλλά μπορεί να επιδεινώνει τις συνθήκες διαβίωσης των μόνιμων κατοίκων και ιδίως των πιο ευάλωτων ηλικιακών ομάδων.

Η κοινωνική διάσταση αυτής της πίεσης αποτυπώνεται και σε δείκτες ευαλωτότητας. Το Περιφερειακό Παρατηρητήριο καταγράφει για το 2024 ότι το 48,5% των μελών νοικοκυριών που λαμβάνουν Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα και είναι εγγεγραμμένα στη Δ.ΥΠ.Α. ανήκουν στην αντίστοιχη κατηγορία αναφοράς του δείκτη, ενώ η χωρική αποτύπωση της φτώχειας και των δικαιούχων ΕΕΕ αποτελεί ειδικό πεδίο παρακολούθησης για το Νότιο Αιγαίο. Αυτό δείχνει ότι οι πιέσεις δεν κατανομούνται ομοιόμορφα στον χώρο, αλλά προσλαμβάνουν εντονότερη μορφή σε συγκεκριμένες νησιωτικές ενότητες και κοινωνικές ομάδες. Έτσι, όταν η περιβαλλοντική επιβάρυνση συμπίπτει με αυξημένες στεγαστικές ανάγκες, γήρανση του πληθυσμού, διασπορά των νοικοκυριών και θύλακες κοινωνικής ευαλωτότητας, η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας μετατρέπεται σε ζήτημα κοινωνικής συνοχής, πρόσβασης στην κατοικία και λειτουργικής ανθεκτικότητας του νησιωτικού χώρου [Βλ. και Ενότητα 2].

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, το κεφάλαιο τεκμηριώνει ότι το Περιφερειακό Παρατηρητήριο μπορεί να αποτελέσει βασική αφετηρία για τη σταδιακή ενσωμάτωση της διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιφερειακή έρευνα. Οι υφιστάμενες θεματικές ενότητες προσφέρουν ήδη σημαντική κοινωνική και δημογραφική πληροφορία, όμως η πληρέστερη αποτύπωση των ορίων βιωσιμότητας απαιτεί συμπληρωματική ενοποίηση δεδομένων από διοικητικές, τεχνικές, χωρικές και τοπικές πηγές. Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα πεδία της εποχικής πληθυσμιακής επιβάρυνσης, της πίεσης σε ύδρευση, αποχέτευση και απορρίμματα, της στέγασης, της χρήσης γης, της προσβασιμότητας και του λειτουργικού κορεσμού.

Προς αυτή την κατεύθυνση, προτείνεται ως επόμενο βήμα η διερεύνηση της δυνατότητας ανάπτυξης ενός σύνθετου δείκτη φέρουσας ικανότητας νησιωτικών περιοχών, με πιλοτική εφαρμογή, περιορισμένο αρχικά αριθμό μεταβλητών και σαφή μεθοδολογική τεκμηρίωση. Ένα τέτοιο εργαλείο θα μπορούσε να υποστηρίξει συγκρίσεις μεταξύ νησιών, να καταγράφει τάσεις στον χρόνο και να λειτουργεί ως μηχανισμός έγκαιρης ανίχνευσης πιέσεων. Η περαιτέρω εξειδίκευσή του θα πρέπει να βασιστεί σε θεματική έρευνα και διαβούλευση με τοπικούς φορείς, υπηρεσίες και οργανισμούς, ώστε οι δείκτες να αποτυπώνουν ρεαλιστικά τις τοπικές συνθήκες και τις ιδιαίτερες αντοχές κάθε νησιωτικής ενότητας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης για το έτος αναφοράς 2025 αναδεικνύει ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει μια σύνθετη και συχνά αντιφατική αναπτυξιακή εικόνα. Από τη μία πλευρά, διατηρεί ισχυρή οικονομική δυναμική, υψηλή τουριστική δραστηριότητα και θετικές επιδόσεις σε βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες. Από την άλλη, τα οφέλη αυτής της ανάπτυξης δεν κατανέμονται ομοιόμορφα, ούτε μεταφράζονται αυτομάτως σε βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης για το σύνολο του πληθυσμού ή σε ισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ των νησιών.

Η ανάλυση επιβεβαιώνει ότι η κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της ΠΝΑ διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τη νησιωτικότητα, την έντονη εποχικότητα και την υψηλή εξάρτηση από τον τουρισμό. Παρότι οι παράγοντες αυτοί ενισχύουν την οικονομική δραστηριότητα, ταυτόχρονα δημιουργούν ευπάθειες, όπως η εποχική αστάθεια στην απασχόληση, οι πιέσεις στο κόστος ζωής και στη στέγαση, καθώς και η άνιση κατανομή των ωφελειών μεταξύ περιοχών και κοινωνικών ομάδων.

Σε δημογραφικό επίπεδο, καταγράφεται τάση γήρανσης και αύξησης του δείκτη εξάρτησης, με διαφοροποιήσεις μεταξύ νησιών. Η εξέλιξη αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε έναν χώρο όπου η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και φροντίδας παραμένει άνιση και συχνά εξαρτάται από τη γεωγραφική θέση και το μέγεθος του νησιού.

Η αγορά εργασίας εμφανίζει σημάδια ανάκαμψης μετά την περίοδο της πανδημίας, διατηρεί όμως τα βασικά διαρθρωτικά της χαρακτηριστικά. Η εποχικότητα παραμένει έντονη, ενώ η ανεργία επηρεάζει περισσότερο συγκεκριμένες ομάδες, όπως οι νέοι, οι γυναίκες και τα άτομα χαμηλότερων προσόντων. Παράλληλα, η σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ νησιών καταδεικνύει ότι η περιφερειακή αγορά εργασίας δεν είναι ενιαία, αλλά χαρακτηρίζεται από διαφορετικά επίπεδα σταθερότητας και ευαλωτότητας.

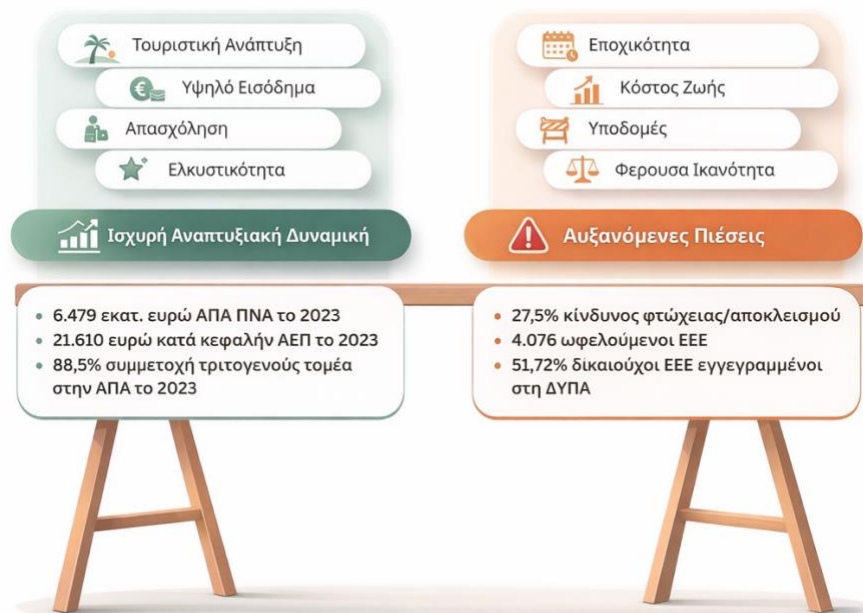
Στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης, η έρευνα υπογραμμίζει ότι οι υφιστάμενοι δείκτες δεν επαρκούν για την πλήρη αποτύπωση της πραγματικής πρόσβασης και ποιότητας υπηρεσιών. Η γεωγραφική διασπορά, η υποστελέχωση και η έντονη εποχική επιβάρυνση των δομών επηρεάζουν ουσιαστικά την εμπειρία των κατοίκων, ενώ οι εκπαιδευτικοί δείκτες δείχνουν ότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις ως προς την ισότιμη πρόσβαση και τη σύνδεση της εκπαίδευσης με σταθερή απασχόληση.

Ιδιαίτερα κρίσιμο συμπέρασμα αποτελεί ότι η ευημερία στην ΠΝΑ δεν μπορεί πλέον να αποτιμάται αποκλειστικά μέσω εισοδηματικών και κοινωνικοοικονομικών δεικτών. Η ένταξη της διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης και της φέρουσας ικανότητας αναδεικνύει ότι η ποιότητα ζωής εξαρτάται και από την ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και αντοχών του τόπου. Η πίεση στους φυσικούς πόρους, στις

υποδομές, στη στέγαση και στον παράκτιο χώρο καθιστά αναγκαία την ενσωμάτωση αυτών των παραμέτρων σε ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο παρακολούθησης.

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτουν δύο βασικές διαπιστώσεις. Πρώτον, η Περιφέρεια διαθέτει σημαντική αναπτυξιακή δυναμική, η οποία όμως είναι άνιση, εποχική και ευάλωτη σε εξωγενείς πιέσεις. Δεύτερον, η βελτίωση των οικονομικών δεικτών δεν συνεπάγεται αυτόματα ουσιαστική κοινωνική πρόοδο, εφόσον δεν συνοδεύεται από ισόρροπη πρόσβαση σε υπηρεσίες, ανθεκτικές υποδομές και διασφάλιση της περιβαλλοντικής και χωρικής βιωσιμότητας.

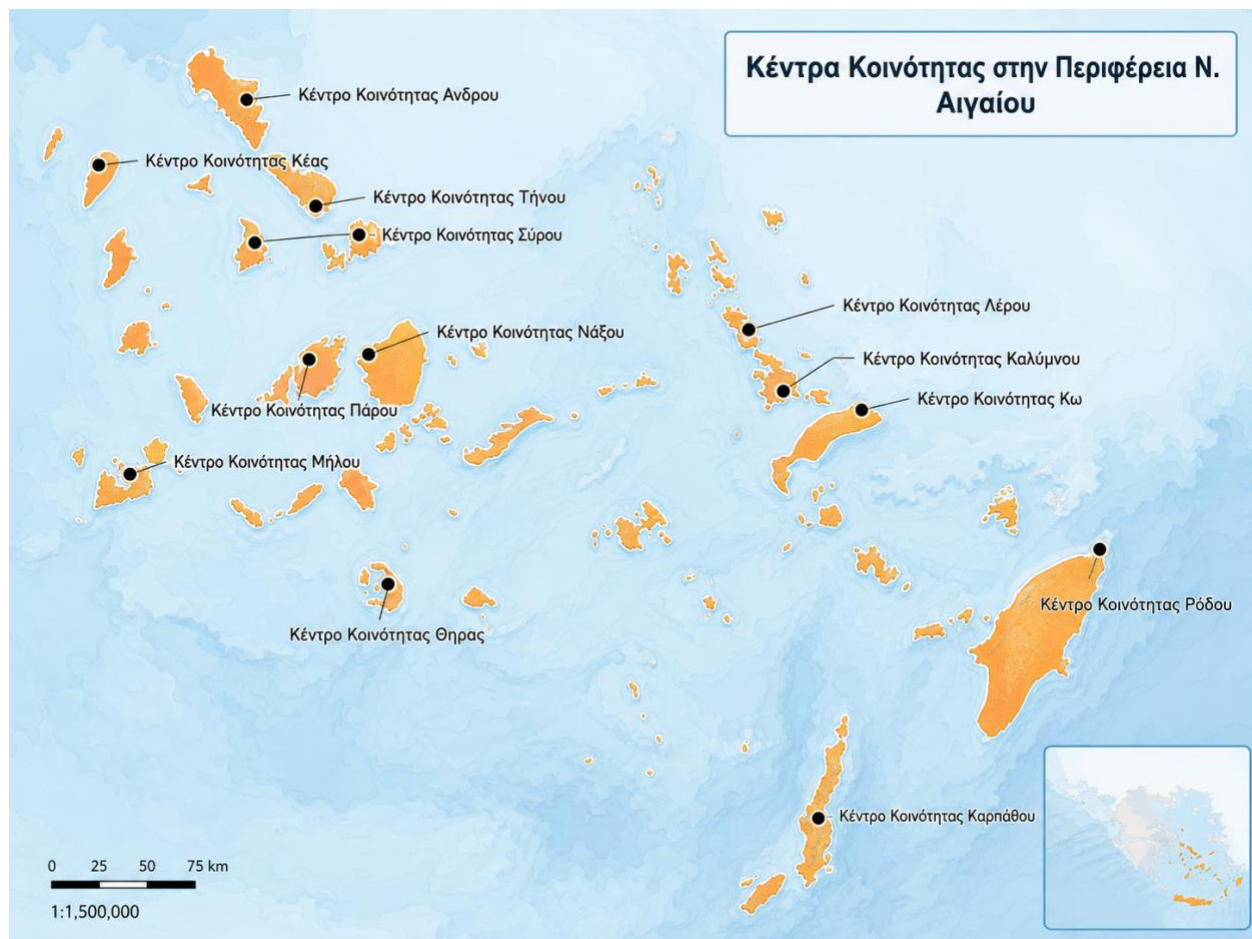
Συνεπώς, η παρούσα έρευνα δεν λειτουργεί μόνο ως αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, αλλά και ως εργαλείο σχεδιασμού. Τα ευρήματά της μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη πιο στοχευμένων κοινωνικών πολιτικών, την ενίσχυση ευάλωτων ομάδων και τη διαμόρφωση ενός σύνθετου συστήματος παρακολούθησης που θα συνδέει τις συνθήκες διαβίωσης με τη βιωσιμότητα του νησιωτικού χώρου.

ΣΧΗΜΑ 1. ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.

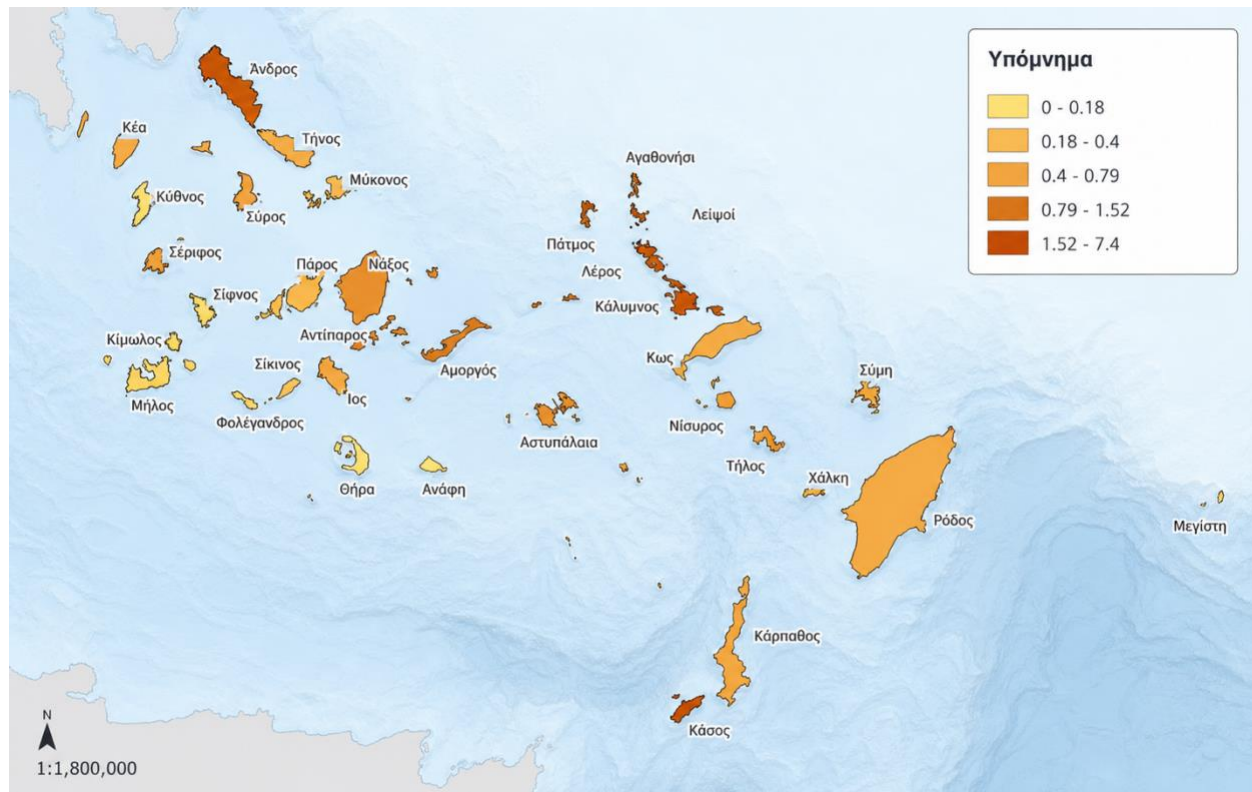
Τέλος, αναδεικνύεται η σημασία της συνέχειας και της συστηματικής παρακολούθησης. Η διαχρονική καταγραφή των κοινωνικών, οικονομικών και χωρικών μεταβολών αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κατανόηση των εξελίξεων και τη διαμόρφωση αποτελεσματικών, τεκμηριωμένων και δίκαιων δημόσιων πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΚΕΝΤΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΠΝΑ

ΧΑΡΤΗΣ 1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΝΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΕΕΕ ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ ΤΗΣ ΠΝΑ

ΧΑΡΤΗΣ 2. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΕΕΕ ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ ΤΗΣ ΠΝΑ (2025)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ Ε.Ε.

Στο πλαίσιο της έρευνας πραγματοποιήσαμε συγκριτική ανάλυση των βασικών δεικτών της ΠΝΑ με αντίστοιχους δείκτες των υπόλοιπων νησιωτικών Περιφερειών της Ε.Ε. Παρακάτω παρατίθενται η συνέχεια των ευρημάτων της έρευνας. Σημειώνουμε πως η Κύπρος και η Μάλτα αποτελούν Περιφέρειες και Κράτη ταυτόχρονα, ενώ η Περιφέρεια Χόβεντσάντεν της Δανίας είναι η Περιφέρεια της πρωτεύουσας του κράτους (Κοπεγχάγη) εξ ου και διαθέτει τα πλέον αστικά χαρακτηριστικά. Για περισσότερο ασφαλή σύγκριση μπορεί να χρησιμοποιείται η όμορη Περιφέρεια Ζέελαντ του ίδιου κράτους. Η πηγή των δεικτών είναι οι βάσεις δεδομένων της [Eurostat](#) και της [Ευρωπαϊκής Επιτροπής](#).

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Η εξέλιξη του πληθυσμού στις ευρωπαϊκές νησιωτικές περιφέρειες έως το 2025 αναδεικνύει διαφοροποιημένες τάσεις, οι οποίες συνδέονται με τα ιδιαίτερα δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. Στην περίπτωση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, παρατηρείται σχετική σταθερότητα, με τον πληθυσμό να διαμορφώνεται στους 327.036 κατοίκους το 2025, έναντι 327.246 το 2024 και 326.945 το 2023. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει οριακές διακυμάνσεις, που αντανακλούν μια κατάσταση ισορροπίας μεταξύ φυσικής μείωσης και εισροών πληθυσμού.

Σε εθνικό επίπεδο, αντίστοιχη εικόνα σταθεροποίησης καταγράφεται και σε άλλες νησιωτικές περιφέρειες της Ελλάδας, όπως η Κρήτη και το Βόρειο Αιγαίο, αν και με ελαφρώς διαφορετικές δυναμικές. Η Κρήτη εμφανίζει μικρή αύξηση του πληθυσμού έως το 2025, ενώ το Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει τάσεις σταθεροποίησης μετά από προηγούμενη μείωση. Αντίθετα, οι Ιόνιοι Νήσοι συνεχίζουν να καταγράφουν ήπια πληθυσμιακή υποχώρηση.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι τάσεις διαφοροποιούνται εντονότερα. Περιφέρειες με ισχυρή τουριστική και οικονομική δυναμική, όπως οι Βαλεαρίδες και οι Κανάριοι Νήσοι, καθώς και η Μάλτα και η Κύπρος, παρουσιάζουν σαφή αύξηση του πληθυσμού έως το 2025, γεγονός που συνδέεται με εισροές εργατικού δυναμικού και υψηλότερα επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα, περιφέρειες όπως η Σικελία και η Σαρδηνία συνεχίζουν να καταγράφουν πληθυσμιακή μείωση, επιβεβαιώνοντας τη διαχρονική τάση δημογραφικής συρρίκνωσης που χαρακτηρίζει τμήματα του ευρωπαϊκού νότου.

Παράλληλα, μικρότερες νησιωτικές περιοχές, όπως η Κορσική και τα Άλαντ, εμφανίζουν πιο ήπιες μεταβολές, διατηρώντας σχετικά σταθερό πληθυσμό με περιορισμένες αυξομειώσεις. Αντίστοιχα, περιφέρειες της βόρειας Ευρώπης, όπως η Ζέελαντ και το Χόβεντσάντεν στη Δανία, καταγράφουν σταθερή ή αυξανόμενη πληθυσμιακή πορεία, αντανακλώντας διαφορετικά πρότυπα ανάπτυξης και εσωτερικής κινητικότητας.

Συνολικά, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται σε μια ενδιάμεση κατηγορία μεταξύ δυναμικά αναπτυσσόμενων και δημογραφικά συρρικνούμενων νησιωτικών περιφερειών. Η σχετική πληθυσμιακή

σταθερότητα που παρουσιάζει έως το 2025 αποτελεί θετικό στοιχείο, ωστόσο η μακροπρόθεσμη δημογραφική της πορεία θα εξαρτηθεί από παράγοντες όπως η οικονομική διαφοροποίηση, η εποχικότητα της απασχόλησης και η ικανότητα προσέλκυσης και διατήρησης μόνιμου πληθυσμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ, 2023–2025, ΠΗΓΗ: EUROSTAT

Περιφέρεια	Πληθυσμός 2025* ³⁰	Πληθυσμός 2024	Πληθυσμός 2023
Νότιο Αιγαίο (EL)	327.036	327.246	326.945
Βόρειο Αιγαίο (EL)	200.900	201.007	195.509
Κρήτη (EL)	623.000	622.491	622.909
Ιόνιοι Νήσοι (EL)	200.300	200.642	202.185
Κύπρος (CY)	973.000	966.365	920.701
Μάλτα (MT)	568.000	563.443	542.051
Σικελία (IT)	4.780.000	4.797.359	4.814.016
Σαρδηνία (IT)	1.565.000	1.570.453	1.578.146
Κορσική (FR)	360.000	357.237	352.851
Βαλεαρίδες Νήσοι (ES)	1.250.000	1.231.768	1.209.906
Κανάριοι Νήσοι (ES)	2.250.000	2.238.754	2.213.016
Ζέελαντ (DK)	392.500	391.634	391.124
Χόβεντσάντεν (DK)	1.930.000	1.911.067	1.891.871
Άλαντ (FI)	30.700	30.541	30.359

Συνολικά, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει μια ενδιάμεση δημογραφική θέση μεταξύ δυναμικών και συρρικνούμενων νησιωτικών περιφερειών, με βασική πρόκληση τη διαχείριση της αυξανόμενης δημογραφικής εξάρτησης σε ένα πλαίσιο έντονης εποχικότητας και χωρικής κατακερματισμένης ανάπτυξης.

Εισόδημα και Απασχόληση

Σε ό,τι αφορά το εισόδημα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συνεχίζει έως το 2023–2025 την ανοδική πορεία που ακολούθησε μετά την πανδημία, με το ΑΕΠ να επανέρχεται και να υπερβαίνει τα προ της υγειονομικής κρίσης επίπεδα. Αντίστοιχη τάση καταγράφεται και σε άλλες ευρωπαϊκές νησιωτικές περιφέρειες με έντονη εξάρτηση από τον τουρισμό, γεγονός που επιβεβαιώνει τον καθοριστικό ρόλο του κλάδου στην οικονομική ανάκαμψη.

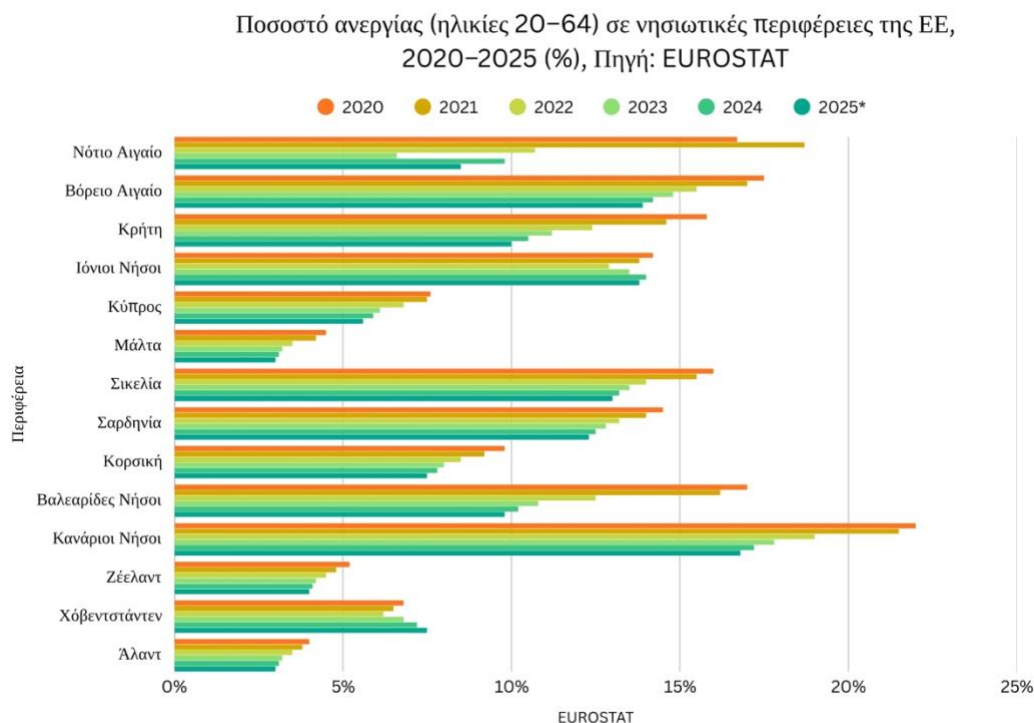
Ωστόσο, σε αντίθεση με τη γενικευμένη αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει πιο συγκρατημένη ή οριακά αρνητική μεταβολή την περίοδο 2020–2023, παρόμοια με την περίπτωση της Κρήτης. Η εξέλιξη αυτή ενδέχεται να συνδέεται με

³⁰ Τα στοιχεία 2025 αποτελούν τις πλέον πρόσφατες διαθέσιμες εκτιμήσεις ή προβολές βάσει Eurostat και εθνικών στατιστικών αρχών.

δημογραφικούς παράγοντες, αλλά και με τη δομή της αγοράς εργασίας, όπου η εποχικότητα επηρεάζει τη σταθερή συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό.

Παράλληλα, η ανεργία καταγράφει σημαντική μείωση σχεδόν σε όλες τις νησιωτικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντανακλώντας τη γενικότερη οικονομική ανάκαμψη. Εξαιρέσεις αποτελούν περιφέρειες όπως τα Ιόνια Νησιά, η Κορσική, η Μάλτα και το Χόβεντσάντεν, όπου η πορεία της ανεργίας εμφανίζει διαφοροποιήσεις. Στην περίπτωση της ΠΝΑ, η μείωση της ανεργίας συνδέεται άμεσα με την ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά συνοδεύεται από έντονη εποχικότητα και διακυμάνσεις εντός του έτους.

Συνολικά, η οικονομική εικόνα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου επιβεβαιώνει ένα πρότυπο ισχυρής αλλά ευάλωτης ανάπτυξης, όπου η αύξηση του εισοδήματος και η μείωση της ανεργίας συνυπάρχουν με διαρθρωτικές αδυναμίες, όπως η εξάρτηση από τον τριτογενή τομέα, η περιορισμένη διαφοροποίηση και η εποχική αστάθεια της απασχόλησης.

ΓΡΑΦΗΜΑ 29. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΗΛΙΚΙΕΣ 20–64) ΣΕ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ, 2020–2025 (%), ΠΗΓΗ: EUROSTAT

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΚΥΡΙΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Coccosis, H., & Mexas, A. (επιμ.) (2004). The challenge of tourism carrying capacity assessment: Theory and practice. Ashgate.

Coccosis, H., Mexas, A., Pappas, A., & Konstandoglou, M. (2002). Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2025). Απογραφή Μονάδων Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας: Έτος 2024. Αθήνα: ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2023). Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού - Κατοικιών 2021: Μόνιμος πληθυσμός κατά Περιφέρεια, Περιφερειακή Ενότητα, Δήμο και φύλο. ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2025). Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία, ομοειδή καταλύματα, τουριστικά κάμπινγκ και καταλύματα βραχυχρόνιας διαμονής: Έτος 2024 (τελικά στοιχεία). ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2025). Πειραματικές στατιστικές για τα καταλύματα βραχυχρόνιας διαμονής: Έτος 2024. ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2024). Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2024. ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2026). Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2025. ΕΛΣΤΑΤ.

Ελληνική Δημοκρατία. (2003). Νόμος 3199/2003: Προστασία και διαχείριση των υδάτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ.

Ελληνική Δημοκρατία. (2011). Νόμος 4014/2011: Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων.

Ελληνική Δημοκρατία. (2012). Νόμος 4042/2012: Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων.

Ελληνική Δημοκρατία. (2016). Νόμος 4447/2016: Χωρικός σχεδιασμός – Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις.

Ελληνική Δημοκρατία. (2018). Νόμος 4546/2018: Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός.

Ελληνική Δημοκρατία. (2020). Νόμος 4759/2020: Εκσυγχρονισμός της χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας.

Ελληνική Δημοκρατία. (2022). Νόμος 4936/2022: Εθνικός Κλιματικός Νόμος.

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2025). Waste Management PPP at the Region of South Aegean. EBRD Project Summary Document.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat). (2026). Προσδόκιμο ζωής κατά ηλικία, φύλο και περιφέρεια NUTS 2 (dataset: demo_r_mlifexp).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat). (2026). Αυτοαναφερόμενες μη ικανοποιημένες ανάγκες για ιατρική εξέταση κατά λόγο και περιφέρεια NUTS 2 (dataset: hlth_silc_08_r).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Eurostat). (2026). Στατιστικά τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο.

ΙΝΣΕΤΕ. (2025). Tourism and Greek Economy 2023–2024. Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων.

ΙΝΣΕΤΕ. (2024). Ετήσια έκθεση ανταγωνιστικότητας και διαρθρωτικής προσαρμογής – Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. ΙΝΣΕΤΕ.

ΙΝΣΕΤΕ. (2025). Στατιστικό Δελτίο Νο 100 – Ειδική έκδοση: Απολογισμός 2024. ΙΝΣΕΤΕ.

Leka, A., Lagarias, A., Panagiotopoulou, M., & Stratigea, A. (2022). Ανάπτυξη δείκτη φέρουσας ικανότητας τουρισμού (TCCI) για τη βιώσιμη διαχείριση παράκτιων περιοχών στη Μεσόγειο: Η περίπτωση της Νάξου. *Ocean & Coastal Management*, 216, 105978.

OECD. (2024). Αξιοποίηση του νέου πολυδιάστατου δείκτη ευαλωτότητας των Ηνωμένων Εθνών για τα μικρά νησιωτικά κράτη. ΟΟΣΑ.

Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ / NECCA). (χ.χ.). Μονάδα Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Νοτιοανατολικού Αιγαίου.

Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ / NECCA). (χ.χ.). Μονάδα Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Κεντρικού Αιγαίου.

ΠΝΑ-Crowdpolicy (2025). «Έρευνας με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας» στο πλαίσιο του έργου “Συνέχεια της Υποστήριξης λειτουργίας Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου με δράσεις στον Κοινωνικό Τομέα”». ΕΣΠΑ - ΕΠ Νοτίου Αιγαίου, Έκδοση 3.0, Ερμούπολη διαθέσιμο στο <https://socialobservatory.pnai.gov.gr/drash/epitopies-erevnes-gia-themata-koinonikis-entaxis-sto-notio-aigaio-2023/>, ημερομηνία πρόσβασης 21.03.2025.

ΠΝΑ-Crowdpolicy (2025). “Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2022” στο πλαίσιο του έργου “Συνέχεια της Υποστήριξης λειτουργίας Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου με δράσεις στον Κοινωνικό Τομέα”». ΕΣΠΑ - ΕΠ Νοτίου Αιγαίου, Έκδοση 3.0,

Ερμούπολη διαθέσιμο στο <https://socialobservatory.pnai.gov.gr/perifereiaki-erevna-eisodimatos-kai-synthikon-dianiosis-2022/> , ημερομηνία πρόσβασης 21.03.2024.

Priority Actions Programme Regional Activity Centre (PAP/RAC). (1997). Κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας σε παράκτιες περιοχές της Μεσογείου.

United Nations. (2015). Μετασχηματίζοντας τον κόσμο μας: Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ηνωμένα Έθνη.

Vandarakis, D., Malliouri, D., Petrakis, S., Kapsimalis, V., Moraitis, V., Hatiris, G.-A., & Panagiotopoulos, I. (2023). Εκτίμηση φέρουσας ικανότητας και αξιολόγηση του τουριστικού τομέα στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. *Water*, 15(14), 2616.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2021). Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου: Έγκριση Β1 σταδίου.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2022). Εθνική Χωρική Στρατηγική για τον Θαλάσσιο Χώρο.

World Commission on Environment and Development. (1987). Το κοινό μας μέλλον. Oxford University Press.

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ**

**SOUTH AEGEAN SOCIAL
INCLUSION OBSERVATORY**